ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา : กรณีศึกษา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

โดย
นายยุติธรรม ศิริภัทร

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง
ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2544

ISBN 974 - 653 - 173 - 5

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE FARMERS' PROBLEMS ON SOCIO – ECONOMIC AND HEALTH AND THEIR PROBLEM – SOLVING BEHAVIORS : A CASE STUDY OF FARMERS IN BANGLEN DISTRICT, NAKHON PATHOM PROVINCE

By

Yutitum Siripat

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF EDUCATION

Department of Non formal Education

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2001

ISBN 974 - 653 - 173 - 5

บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา : กรณีศึกษาอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” เสนอโดย นายยุติธรรม ศิริภัทร เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง

……

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จิราวรรณ คงคล้าย)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่…….เดือน……พ.ศ……

ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

1. อาจารย์ ดร. ชิดชงค์ ส. นันทนาเนตร
2. อาจารย์มณี ศรีวิบูลย์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

……..…….ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ สุพัตรา ชุมเกตุ)

……../……/……

……..……..…กรรมการ

(อาจารย์ดร. ชิดชงค์ ส. นันทนาเนตร)

……../……../……

…….…… กรรมการ ……..…….กรรมการ

(อาจารย์มณี ศรีวิบูลย์) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อนงค์พร สมานชาติ)

……../……/…….. ……../……/……

K 40469005 : สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง
คำสำคัญ : ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของชาวนา / การแก้ปัญหา

ยุติธรรม ศิริภัทร : ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา : กรณีศึกษาอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม (THE FARMERS' PROBLEMS ON SOCIO – ECONOMIC AND HEALTH AND THEIR PROBLEMS SOLVING BEHAVIORS : A CASE STUDY OF FARMERS IN BANGLEN DISTRICT, NAKHON PATHOM PROVINCE) อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ : อ.ดร. ชิดชงค์ ส.นันทนาเนตร และ อ.มณี ศรีวิบูลย์. 154 หน้า. ISBN 974-653-173-5

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของชาวนา (2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของชาวนา (3) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา (4) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ชาวนาในเขตอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม จำนวน 7 ตำบล 379 ครัวเรือน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามมีทั้งหมด 3 ตอน (1) สภาพทั่วไป (2) ข้อมูลสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของชาวนา (3) พฤติกรรมที่แสดงถึงวิธีการแก้ปัญหา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย เลขคณิต ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/FW

ผลการวิจัยพบว่า

(1) ชาวนาส่วนใหญ่ในเขตอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีพื้นฐานการศึกษาในระดับประถมต้น จำนวนสมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่เฉลี่ย 5 คน มีพื้นที่ทำนา 43 ไร่ โดยเป็นของตนเองเฉลี่ยครอบครัวละ 24 ไร่ ส่วนใหญ่มีเงินไม่พอใช้และมีหนี้สิน ชาวนาส่วนใหญ่มีอาชีพเสริม มีการรับข้อมูลข่าวสารอยู่ในระดับน้อย ยกเว้นข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์ในระดับมาก การมีส่วนร่วมกิจกรรมกับชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่จะร่วมกิจกรรมงานของเพื่อนบ้าน ด้านสุขภาพของครอบครัวมีเจ็บป่วยบ้าง เมื่อเจ็บป่วยจะไปรักษาที่โรงพยาบาลของรัฐ มีการเจ็บป่วยจากสารเคมีมากถึงร้อยละ 25.5และเมื่อมีปัญหาชาวนาส่วนใหญ่จะปรึกษากับญาติพี่น้อง

(2) สภาพปัญหาของชาวนาพบว่าชาวนามี ปัญหาด้านเศรษฐกิจโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีปัญหาเรื่องผลผลิตและราคาผลผลิตมากที่สุด สภาพปัญหาด้านสุขภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย โดยมีปัญหาเรื่องการบริการด้านสาธารณสุข สภาพปัญหาด้านสังคมโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย โดยมีปัญหาเรื่องเกี่ยวกับการศึกษา

(3) สภาพพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา โดยแบ่งได้ดังนี้ (3.1) ชาวนาใช้พฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบมุ่งแก้ไขปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่จะยอมรับปัญหาและพยายามควบคุมสถานการณ์บางส่วนที่ทำได้ (3.2) ชาวนาใช้พฤติกรรมการแก้ไขปัญหาแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์อยู่ในระดับปฏิบัติน้อย ส่วนใหญ่จะมองโลกในแง่ดีและหาความสบายใจจากคนใกล้ชิด

(4) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา สรุปได้ดังนี้ (4.1) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ขนาดของครอบครัว สถานภาพทางเศรษฐกิจ การปรึกษากับบุคคลอื่น ระดับราคาผลผลิต การรับข้อมูลข่าวสาร สภาพสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว (4.2) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาด้านสังคม ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ จำนวนผลผลิต ขนาดของครอบครัว การมีส่วนร่วมในกิจกรรม (4.3) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาด้านสุขภาพ ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ระดับการศึกษา จำนวนผลผลิต การปรึกษากับบุคคลอื่น สถานภาพสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว การเจ็บป่วยจากสารเคมี (4.4) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการแก้ปัญหาโดยรวม ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจ จำนวนผลผลิต ระดับราคาผลผลิต การปรึกษากับบุคคลอื่น การรับข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมในกิจกรรม

ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ 1 ..... 2.....

K40469005 : MAJOR : ADULT AND CONTINUING EDUCATION
KEY WORD : FARMERS' SOCIO –ECONOMIC AND HEALTH PROBLEMS / PROBLEM SOLVING BEHAVIORS

YUTITUM SIRIPAT : THE FARMERS' PROBLEMS ON SOCIO-ECONOMIC AND HEALTH AND THEIR PROBLEM-SOLVING BEHAVIORS: A CASE STUDY OF FARMERS IN BANGLEN DISTRICT,NAKHON PATHOM PROVINCE. THESIS ADVISORS : CHIDCHONG NANTANANATE .Ed.D. AND MANEE SRIWIBOON. ASST.PROF.ANONGPORN SAMARNCHART. 154 pp. ISBN 974-653-173-5

The purpose of this study is to 1) investigate the socio-economic and health backgrounds of farmers; 2) study the farmers' socio-economic and health problems; 3) study the farmers' problem -solving behaviors;and 4) study related factors on economic,social and health problems and the problem-solving behaviors of farmers. The sample group consists of 379 houses of farmer from 7 sub-districts in Banglen District, Nakhon Pathom Province. A questionnaire is divided into three parts (1) General information (2) Farmers' socio-economic and health information and (3) Problem-solving behaviors. The data was collected and analyzed by Percentage(%), Arithmetic Mean (X), Standard Deviation (S.D.),and the Correlation based on the computer statistical program-SPSS/FW.

The results of the study can be presented as follows :

1.The average education level of the majority of farmer in Banglen District, Nakornprathom province is an elementary level. The average number of members in each family is five. The total rice field area in the distric is 43 Rais, while one family possesses about 24 Rais each. On economic status, although they have second job, they still cannot earn enough money for living and this leads them to live in debt. Normally, farmers rarely get information from media except TV. The communication participation activity is at a moderate level: mostly they participate in their neighborhood activity more than communication activity. For health, most of them are in good health. Only 25.5 % of the sickness is often found that caused from chemical substance. When they are sick, they will go to government hospitals. When they have any problems, they mostly discuss and consult with their cousins and relatives.

2. The majority of their economic problem is at moderate level and mostly related to their products and price issues. Health and social problems are at a low level and mostly related to the public health service and education problems,respectively.

3. Problem–solving behaviors of the farmers can be divided into:

3.1) The problem Focused Coping Behavior is at a moderate level. Most of the farmers solve problems by accepting the problems and trying to control some part of problems .

3.2) The Emotion Focused Coping Behavior is at a low level. The farmers control the problems and perceive the problems optimistically and react by seeking mental support or happiness from friends and relatives.

4. The factor related to the economic, social and health problems, as well as the problem–solving behaviors of the farmers can be presented as follows;

4.1) The factors related to the economic problem which contains statistical significant different at 0.05 level are Age, Education Level, Family Size, Economic Status, Consultation with others,Product Value, Information Perception,and Health Status of their family members.

4.2) The factors related to the social problem which contains statistical significant different at 0.05 level is Product Quantity, Family Size and Activity Participation.

4.3) The factors related to the social problems, which contains statistical significant different at 0.05 level are Education Level, Product Quantity, Consultation with others, and Health Status of their family members.

4.4) The factor related to the social problems, which contains statistical significant different at 0.05 level are Economic Status, Product Quantity, Product Value, Consultation with others, Information Perception and Activity Participation.

Department of Non-formal Education Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2001
Student's signature……
Thesis Advisors' signature 1…… 2……

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้บรรลุผลสำเร็จลงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์ และให้คำปรึกษาอย่างดียิ่งจากอาจารย์ และหลาย ๆ ท่าน และขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. ชิดชงค์ ส.นันทนาเนตร ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนงค์พร สมานชาติ รองศาสตราจารย์สุพัตรา ชุมเกตุ อาจารย์มณี ศรีวิบูลย์ ที่ได้สละเวลาให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ และพิจารณาตรวจทานแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดจนให้ข้อคิดเห็นอันมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการวิจัย โดยเริ่มแรกจนถึงการสรุปข้อมูล ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ของสำนักงานอำเภอ สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงาน-เกษตร สำนักงานสาธารณสุข สำนักงานที่ดินของอำเภอบางเลนทุกท่าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์เรื่องข้อมูลของอำเภอบางเลน ผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านทุกหมู่บ้านที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาที่ให้ความกรุณาร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และขอบคุณน้อง ๆ ที่ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีตลอดมา และขอขอบคุณทุกท่านที่ไม่สามารถกล่าวนามได้ทั้งหมด ณ ที่นี้ ที่ได้มีส่วนช่วยเหลือจนทำให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยดี ขอมอบคุณค่าและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ บูชาพระคุณของคุณพ่อ-พระคุณของคุณแม่ที่ได้อุปการะเลี้ยงดูลูกมาจนกระทั่งมีวันนี้

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

สารบัญ

		หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย……		ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ……		จ
กิตติกรรมประกาศ……		ฉ
สารบัญตาราง……		ฌ
บทที่		
1	บทนำ ……...	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา……...……...……...……	1
	วัตถุประสงค์ในการวิจัย……...…….	6
	ขอบเขตในการวิจัย……...……	6
	ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย …….	7
	สมมติฐานในการวิจัย ……...	8
	นิยามศัพท์เฉพาะ……..……	10
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ …….	14
2	วรรณกรรมและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง …….	15
	สภาพทั่วไปเกี่ยวกับ อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม……...……	15
	สถานภาพของชาวนา…….……	18
	สภาพปัญหาเศรษฐกิจ สังคมและสุขภาพของชาวนา ……..	26
	แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการแก้ปัญหา ……..	32
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง……	39
3	วิธีดำเนินการวิจัย……..	46
	การดำเนินการวิจัย……	46
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง……...……	47
	การสร้างเครื่องมือในการวิจัย……...……	50
	การเก็บรวบรวมข้อมูล……..	54
	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล……..……	54

มหาวิทยาลัยศิลปากร ศูนย์วิทยทรัพยากร

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล……...	55
	ตอนที่ 1 การศึกษาสภาพพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของชาวนา……...	55
	ตอนที่ 2 การศึกษาสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของชาวนา……	66
	ตอนที่ 3 การศึกษาสภาพพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา……	81
	ตอนที่ 4 การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และ พฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา…….	86
5	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ……..	93
	สรุปผลการวิจัย……...	94
	อภิปรายผล……	96
	ข้อเสนอแนะ……	102
บรรณานุกรม……...		106
ภาคผนวก…….		113
ประวัติผู้วิจัย……...		154

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	รายได้ต่อหัวของประชากรในภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม	20
2	จำนวนครัวเรือนชาวนาในแต่ละตำบล	40
3	ข้อมูลทั่วไปของชาวนา	56
4	สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ	59
5	การรับข้อมูลข่าวสารสภาพพื้นฐานด้านสังคมของชาวนา	61
6	การปรึกษากับบุคคลอื่นของชาวนา	62
7	การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชาวนา	63
8	สภาพพื้นฐานด้านสุขภาพของชาวนา	64
9	สภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจของชาวนา	66
10	ปัญหาด้านเศรษฐกิจของชาวนาแสดงรายละเอียดด้านผลผลิตและราคาผลผลิต	67
11	ปัญหาด้านเศรษฐกิจของชาวนาแสดงรายละเอียดด้านรายได้	68
12	ปัญหาด้านเศรษฐกิจของชาวนาแสดงรายละเอียดด้านรายจ่าย	69
13	ปัญหาด้านเศรษฐกิจของชาวนาแสดงรายละเอียดด้านหนี้สิน	70
14	สรุปสภาพปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของชาวนาจากที่มีปัญหามากไปหาน้อย..	71
15	สภาพปัญหาด้านสังคมของชาวนา	72
16	สภาพปัญหาด้านสังคมของชาวนาแสดงรายละเอียดด้านการศึกษา	73
17	สภาพปัญหาด้านสังคมของชาวนาแสดงรายละเอียดด้านการศึกษาการประกอบอาชีพ	73
18	สภาพปัญหาด้านสังคมของชาวนาแสดงรายละเอียดด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน	74
19	สภาพปัญหาด้านสังคมของชาวนาแสดงรายละเอียดด้านการรับข้อมูลข่าวสาร	74

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
20	สภาพปัญหาด้านสังคมของชาวนาแสดงรายละเอียดด้านปัญหารายได้ในครอบครัว ……..……...	75
21	สรุปปัญหาด้านสังคมของชาวนาจากมีปัญหามากไปน้อย ……	76
22	สภาพปัญหาด้านสุขภาพของชาวนา …….	77
23	สภาพปัญหาด้านสุขภาพของชาวนาแสดงรายละเอียดด้านสาธารณสุข …..	78
24	สภาพปัญหาด้านสุขภาพของชาวนาแสดงรายละเอียดด้านการเจ็บป่วยทั่วไป.	79
25	สภาพปัญหาด้านสุขภาพของชาวนาแสดงรายละเอียดด้านการเจ็บป่วยจากสารเคมี …….	79
26	สรุปสภาพปัญหาด้านสุขภาพของชาวนาจากมีปัญหามากไปหาปัญหาน้อย..	80
27	สภาพพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา ……	82
28	สภาพพฤติกรรมการแก้ไขปัญหาแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์ของชาวนา……	84
29	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ ……	86
30	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับสภาพปัญหาด้านสังคม ……	88
31	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับสภาพปัญหาด้านสุขภาพ ……..	90
32	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับพฤติกรรมการแก้ปัญหา	92

มหาวิทยาลัยศิลปากร ศูนย์วิทยทรัพยากร

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาของชาวนาไทย เป็นปัญหาที่สำคัญที่อยู่คู่สังคมชนบทไทยมาตลอด ซึ่งดูเหมือนจะซับซ้อนและเพิ่มทวีขึ้น ทั้งที่รัฐบาลได้ให้ความสำคัญในการแก้ปัญหาของชาวนาทุกยุคทุกสมัย กล่าวคือ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 – 7 มีการแก้ไขปัญหาชาวนา โดยส่วนใหญ่ช่วยเหลือชาวนาในการเพิ่มผลผลิตและให้สินเชื่อ โดยไม่ได้ให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาที่ตัวชาวนา ในด้านความเสี่ยงจากการประกอบอาชีพ หนี้สิน รายได้ และคุณภาพชีวิต การแก้ไขปัญหาของชาวนา มักจะมองปัญหาแบบแยกส่วน ซึ่งส่งผลให้การแก้ปัญหาหนึ่งกลับก่อให้เกิดอีกปัญหาหนึ่ง แต่ไม่แก้ปัญหาในระยะยาว ซึ่งเป็นปัญหาที่ชาวนาควบคุมและแก้ไขเองได้ยาก เช่น การส่งเสริมให้ปลูกข้าวพันธุ์ใหม่ที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูง เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาด้านรายได้ แต่กลับส่งผลให้เกิดปัญหาด้านรายจ่ายเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากต้องซื้อปุ๋ยและยาฆ่าแมลง นอกจากนั้นก่อให้เกิดปัญหาต่อสภาพสิ่งแวดล้อมและปัญหาสุขภาพของชาวนาตามมาอีกด้วย อีกทั้งผลการพัฒนาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 – 7 ที่ผ่านมา ได้มุ่งเน้นการเพิ่มรายได้ประชาชาติ โดยใช้เศรษฐกิจเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา เพื่อจะให้ประเทศไทยเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่จนลืมไปว่าพื้นฐานโครงสร้างของประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม มี ประชากรกว่าร้อยละ 60 อยู่ในภาคเกษตรกรรม (พิบูลย์ เจียมอนุกูลกิจ 2544 : 9) ส่งผลให้ชาวนามีสภาพที่ขาดการพัฒนา จะเห็นได้ว่าชาวนามีการศึกษาน้อยมาก หัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาเพียงระดับประถมปลาย (ร้อยละ 90) มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน น้อยกว่าบุคคลที่มีอาชีพนอกการเกษตรถึง 1:13 เท่า มีหนี้สินโดยเฉลี่ย 37,000 บาทต่อครัวเรือน (มนตรี เมืองพรหม 2541 : 5) และผลจากการใช้ที่ดินอย่างไม่มีประสิทธิภาพ สภาพพื้นดินขาดแคลนความอุดมสมบูรณ์ที่เกิดจากการไม่มีความรู้ถึงวิธีปรับปรุง รักษาสภาพดิน ส่งผลทำให้ผลผลิตตกต่ำ ชาวนาต้องใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดแมลงจำนวนมากขึ้น ทำให้ภาระการดำรงชีพของชาวนาอยู่อย่างลำบาก ขาดกำลังใจในการดำรงชีวิต (ประวิช ศรีสิงห์ชัย 2542 : 24) ดังนั้นในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ได้มีการ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ประเมินถึงสภาพปัญหาของชาวนาที่เป็นอยู่ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อการกินดีอยู่ดี ในเบื้องต้นรัฐบาลได้ทำโครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้ให้แก่ชาวนารายย่อย 3 ปี โดยรัฐบาลหวังว่าชาวนาจะสามารถฟื้นฟูการผลิตให้มีประสิทธิภาพ และมีรายได้เพิ่มขึ้น ระยะเวลา 3 ปีนี้ในช่วงการพักชำระหนี้ เป็นโอกาสที่ดีที่ชาวนาจะได้หลุดพ้นจากปัญหาเรื่องหนี้สิน มีโอกาสที่แก้ไขปัญหาอื่น ๆ แต่นั้นหมายความว่าชาวนาต้องมองเห็นปัญหาและวิธีแก้ปัญหาในเรื่องนั้น ๆ ด้วยตัวเอง ซึ่งในสภาพความเป็นจริง ชาวนาขาดความรู้ที่จะพัฒนาตนเองและพัฒนาอาชีพเพราะชาวนามีพื้นฐานการศึกษาที่ต่ำ การตัดสินใจมักอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อโดยไม่มีเหตุผลประกอบ (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร 2544 : 2-3) เช่น ในเรื่องการใช้สมุนไพรกำจัดแมลงแทนสารเคมี ทั้งที่ชาวนาตระหนักถึงพิษภัยจากการใช้สารเคมี และเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย แต่เพื่อความสะดวก ได้ผลทันใจชาวนา ก็ยังคงใช้สารเคมีต่อไป (ผ่องศรี สุศันสนีย์ 2540 : 62)

สภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ตามแนวคิดวัฒนธรรมอเมริกาในยุคการสื่อสารที่พัฒนานำด้วยเทคโนโลยีอันทันสมัย ค่าใช้จ่ายสำหรับค่าครองชีพที่เพิ่มมากขึ้นในทุก ๆ ด้าน อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ต้องจ่าย นอกจากปัจจัย 4 นี้ ชาวนาต้องซื้อปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง น้ำมัน และเครื่องมือการเกษตร เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ ชาวนาต้องเสียค่าใช้จ่ายในการศึกษาของบุตร ค่าช่วยงานในสังคม สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของชาวนามากกว่ารายได้ที่ได้จากการทำนา ดังผลการวิจัยของ คนึงนิตย์ สินธุยะ (บทคัดย่อ : 2540) พบว่าชาวนาต้องมีอาชีพเสริม โดยชาวนาในจังหวัดหนองคายจะมีอาชีพเสริม 2 – 3 อย่าง และถ้าคนในครอบครัวได้ไปทำงานต่างประเทศ จะทำให้เศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้น และเมื่อเปรียบเทียบรายได้กับการเป็นหนี้ของชาวนาพบว่า ในปี 2517 รายได้ต่อหัวของชาวนาอยู่ในระดับ 2,694 บาท / คน / ปี หนี้ของ ชาวนาโดยเฉลี่ย 1,459 บาท / ครัวเรือน ในปี 2542 มีรายได้ 13,391 บาท / คน / ปี หนี้ของ ชาวนาโดยเฉลี่ย 37,019 บาท / ครัวเรือน
(พิบูลย์ เจียมอนุกูลกิจ 2543 ก : 6-7) โดยเห็นว่า ชาวนามีหนี้สินเพิ่มขึ้น ซึ่งเกิดจากปัญหาราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ มีค่านิยมผิดเช่นดื่มยาชูกำลัง มีลักษณะบริโภคนิยมเลียนแบบสังคมเมือง ซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกและใช้สินค้าฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นในการดำรงชีวิต (วรวิทย์ อวิรุทธ์วรกูลและจิรวรรณ รักษ์ทอง 2538 : 4)

ประชากรที่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับการเกษตรมีประมาณ 35.5 ล้านคนหรือร้อยละ 64 ของพลเมืองทั้งประเทศและเกษตรกรที่ทำนาเป็นกลุ่มที่มีรายได้ค่อนข้างต่ำ มีความเสี่ยงสูง โดยเฉพาะชาวนาเป็นบุคคลที่ประสบปัญหาต่าง ๆ หลายด้าน เช่น ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาพื้นฐานของชาวนา (พิบูลย์ เจียมอนุกูลกิจ 2543 ข : 13-16) โดยปัญหาพื้นฐานของชาวนาสามารถแบ่งออกเป็น 12 ด้านดังต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

1. ปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน ปัญหาเรื่องที่ดินสามารถแยกออกเป็น 3 ประการ คือ

1.1 ชาวนาไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ต้องเช่าที่ดินของนายทุน หรือเกษตรกรด้วยกัน ซึ่งพบว่ามีชาวนาจำนวนไม่น้อยต้องเช่าที่ดินผู้อื่น จากผลการวิจัยของ ศุภชัย ม่วงกลิ้ง (2543) พบว่า ครอบครัวของชาวนามีพื้นที่ทำนา เฉลี่ย 58.05 ไร่ ร้อยละ 43.51 เป็นผู้เช่าทั้งหมด ร้อยละ 40.17 เป็นผู้เช่าบางส่วน และร้อยละ 16.32 เป็นเจ้าของที่ดิน ชาวนาที่มีที่นาเป็นของ ตนเอง และเช่าที่นาของคนอื่นบางส่วนรวมกัน ร้อยละ 57 ของชาวนาทั้งหมด

1.2 ชาวนามีปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ซึ่งอาจเกิดจากการบุกรุกป่าสงวนหรือการถือครองที่ดินของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ในอดีต โดยมิได้แจ้งการถือครอง เพราะความไม่รู้ไม่เข้าใจในข้อกฎหมาย ปัจจุบันนี้เมื่อที่ดินตกมาถึงรุ่นลูกรุ่นหลานที่ดินดังกล่าวก็ยังเป็นที่ดินเถื่อน ทำให้ขาดโอกาสที่จะกู้ยืมเงินทุนจากสถาบันการเงินมาปรับปรุงพัฒนาที่ดินและการทำการเกษตร

1.3 ปัญหาที่ดินที่ถือครองขาดความอุดมสมบูรณ์ เนื่องมาจากการใช้สารเคมีเกินความจำเป็น ทำให้ดินเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว พบว่าพื้นที่ทำการเกษตร 180 ล้านไร่มีคุณภาพเสื่อม และในระยะที่ที่ดินมีราคาสูงขึ้น ทำให้ชาวนาที่มีที่ดินเป็นของตนเองต้องขายที่ดินไป และพื้นที่นั้นก็จะถูกนำไปใช้ประโยชน์ด้านอื่น ซึ่งไม่ใช่เพื่อทำการเกษตรอีกต่อไป

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

2. ปัญหาเรื่องผลผลิตตกต่ำและไม่ได้ราคา มีสาเหตุจากคุณภาพของผลผลิตต่ำ และราคาผลผลิตจะถูกกำหนดโดยพ่อค้าคนกลาง มีสาเหตุมาจากการออก พ.ร.บ. บางประการของรัฐ และสาเหตุกลไกตลาดระหว่างประเทศ เป็นต้น หรือเนื่องจากสภาพที่ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ หรือเกิดจากความไม่รู้ ไม่เข้าใจในวิธีการปรับปรุงที่ดินให้ดีอยู่เสมอ เช่น การปลูกพืชหมุนเวียน ซึ่งในที่สุด พื้นที่ดังกล่าวไม่สามารถปลูกอะไรได้

3. ปัญหาความล้มเหลวของโครงการที่รัฐส่งเสริม ในปัจจุบันพบว่าความยากจนของชาวนาส่วนหนึ่งเกิดจากความพยายามเข้าไปสนับสนุนของภาครัฐ ให้ปลูกพืชแบบสุ่มเสี่ยง ขาดการวางแผนการทดลองและการประเมินผลที่ถูกต้อง ทำให้โครงการที่รัฐส่งเสริมจำนวนมาก เกิดความล้มเหลวครั้งแล้วครั้งเล่า สร้างความทุกข์ยากให้แก่ชาวนา และปัญหาหนี้สินตามมาอีกมากมาย เช่น การที่รัฐส่งเสริมให้ชาวนาปลูกข้าวพันธุ์ กข. 23 ในปี พ.ศ. 2524 แต่หลังจากที่ชาวนาปลูกกันอย่างแพร่หลาย ทำให้ชาวนาต้องเสียเงินทุน ซื้อพันธุ์ข้าวในราคาที่แพงและยังต้องซื้อยาฆ่าแมลงจำนวนมาก แต่ปรากฏว่าผลที่ออกมา ข้าวเป็นโรคไหม้อย่างรุนแรง จนชาวนาขาดทุนกันทั่ว (ครูไทย) 2538:48-50.

4. ปัญหาชาวนามีหนี้สินมากมาย จากปัญหา 3 ข้อที่ผ่านมาทำให้ชาวนามีหนี้สินมากมาย ไม่สามารถส่งดอกเบี้ย หรือคืนเงินกู้ ในขณะที่การเพาะปลูกไม่ได้ผล ราคาผลผลิตตกต่ำ ประกอบกับภาวะที่ต้องผจญภัยกับการเร่งรัดติดตามหนี้สิน จากหน่วยงานของรัฐและเอกชน ทำให้

(ภาวะการดำรงชีพของชาวนาอยู่อย่างลำบาก บีบคั้น ทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างยิ่ง ขาดกำลังใจต้องขายที่ดิน หรืออพยพเข้าไปทำงานในเมืองใหญ่ ๆ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาประชากรย้ายถิ่นตามมา

5. ปัญหาการพึ่งพาเทคโนโลยีมากเกินไปและไม่เป็นตัวของตัวเอง การพัฒนาระบบการเกษตรแผนใหม่ไม่ได้เป็นการทำลายฐานการเกษตรกรแบบยังชีพและทำลายระบบสังคมของชุมชนเท่านั้น หากแต่ยังผลักดันให้ชาวนาต้องพึ่งพาเทคโนโลยีด้านการผลิต เช่น ปุ๋ย พันธุ์ข้าว ในปัจจุบันการเกษตรที่ต้องพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศที่มีการนำเข้า เนื่องจากต้องใช้สารเคมีควบคุมศัตรูพืชสำหรับข้าวใหม่ที่มีความต้านทานต่อโรคและแมลงน้อย ชาวนาจึงต้องใช้สารเคมีควบคุมทั้งโรคและแมลง โดยที่อัตราความเข้มข้นในการใช้สารเคมีต่อพื้นที่นับวันจะมีอัตราที่สูงมากขึ้น

6. ปัญหาชาวนาไม่มีความรู้เทคนิคในการเพิ่มผลผลิต การที่จะเพิ่มผลผลิตได้นั้นจำเป็นต้องมีการพัฒนาวิธีการผลิตให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น สาเหตุที่ชาวนาไม่ได้ใช้วิธีการผลิตที่ทันสมัยใหม่คือ การที่รัฐบาลไม่ได้ให้ความรู้หรือการบริการในเรื่องต่าง ๆ เหล่านั้นอย่างจริงจัง และอีกประการหนึ่งที่สำคัญคือ ชาวนารู้จักวิธีการผลิตสมัยใหม่แต่ชาวนาก็ไม่นำเทคนิคดังกล่าวไปใช้ เนื่องจากเห็นว่าถ้าทำแล้วไม่คุ้มกับการลงทุน ซึ่งปัญหาเหล่านี้รัฐบาลต้องเข้าไปส่งเสริมและแก้ไขอย่างจริงจัง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

7. ปัญหาเรื่องการได้รับการศึกษา จากการสำรวจครัวเรือนชาวนาของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พบว่า ในปี 2538 / 39 ชาวนามีระดับการศึกษาเพียงเกณฑ์ภาคบังคับหรือต่ำกว่าร้อยละ 90 แสดงให้เห็นว่าชาวนายังมีการศึกษาต่ำ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น เพราะเป็นข้อจำกัดทำให้ชาวนามีการยอมรับและใช้เทคโนโลยีการผลิตใหม่ ๆ โอกาสที่จะออกจากภาคเกษตรไปประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรที่ดีกว่าน้อยมาก ภาครัฐและเอกชน จึงควรหันมาร่วมกันพัฒนาศักยภาพของชาวนาไทย ให้มีความเป็นอยู่ทัดเทียมกับบุคคลนอกอาชีพการเกษตร (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2544 : 4)

8. ปัญหาด้านการตลาด ชาวนาผู้ผลิตสินค้าการเกษตร มักจะไม่มีความรู้ด้านการตลาด การขายผลิตผลมักจะไม่ได้ราคาที่เป็นธรรม ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการจำหน่ายส่วนใหญ่ ไม่ถึงมือชาวนาและตกอยู่กับพ่อค้าคนกลาง บางแห่งอาจมีความจำเป็นต้องเสียค่าขนส่งสูง เนื่องจากอยู่ห่างไกลและการคมนาคมไม่สะดวก จึงทำให้การขายผลผลิตได้ไม่คุ้มกับการลงทุน ขาดการประสานงานระหว่างผู้ผลิตกับผู้ซื้อ

9. ปัญหาด้านแรงงาน ในสมัยก่อนมีการช่วยเหลือด้านแรงงาน กล่าวคือ แลกเปลี่ยนแรงงาน(ลงแขก) ปัญหาด้านแรงงานจึงไม่เกิดขึ้น ปัจจุบันระบบการแลกเปลี่ยนแรงงานหมดไป แรงงานในครัวเรือนไม่เพียงพอทำให้ชาวนาต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อจ้างแรงงานนอกครัวเรือนมาเสริมใน

ฤดูทำนา และเนื่องจากมีการย้ายอาชีพจากการทำนาไปสู่อาชีพภาคอุตสาหกรรมและวิธีที่ชาวนาทำอยู่นั้น ขาดการพัฒนายังยึดติดกับวิธีการทำนาแบบดั้งเดิมซึ่งต้องใช้แรงงานจำนวนมาก

10. ปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อม จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ชาวนาไทย ได้รับการศึกษาในระดับต่ำ ขาดความรู้ความสามารถในการบำรุงดูแลรักษาในเรื่องดิน พันธุ์พืช ตลอดจนการใช้สารเคมีเพื่อกำจัดศัตรูพืชและการใช้ปุ๋ยเคมี เกินกว่าความจำเป็นทำให้สารพิษและสารเคมี ตกค้างลงไปในดินและน้ำ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสิ่งมีชีวิต เป็นผลให้เกิดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมทั้งดินและน้ำ

11. ปัญหาขาดการรวมตัวกันของชาวนา การรวมกลุ่มของชาวนาจะทำให้สามารถต่อรอง ตั้งแต่การซื้อปัจจัยการผลิต การต่อรองราคาขาย และการร่วมกันทำงาน เพื่อประหยัดค่าจ้างแรงงาน

12. ปัญหาการขาดข้อมูลข่าวสาร ชาวนาส่วนใหญ่ขาดข้อมูลด้านการตลาด โดยเฉพาะชาวนากลุ่มยากจนจะไม่สนใจเรื่องนี้เลย ส่วนชาวนาระดับกลางระดับสูงทั่วไปก็ยังไม่สามารถมีข้อมูลที่ทันสมัย ทำให้สภาพของการผลิต การตลาดไม่สอดคล้องกัน และชาวนาไม่มีความรู้เรื่องปุ๋ยกับอุตุนิยมวิทยามีความสำคัญมากต่อการเกษตร เช่น การใส่ปุ๋ยในเวลาเกิดมีฝนตกตามมา ปุ๋ยจะถูกชะล้างไปโดยที่พืชไม่ได้นำไปใช้เท่าที่ควร และยังทำลายสิ่งแวดล้อมเนื่องจากปุ๋ยจะไหลไปในน้ำสู่คลองและแม่น้ำทำลายสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ต่อไปอีก (เสาวลักษณ์ ภูมิวสนะ 2536 : 175-177)

มหาวิทยาลัยศิลปากร ศูนย์วิทยทรัพยากร

จากประเด็นปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมองเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการทำวิจัยเรื่อง ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพและพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนาในเขตอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เนื่องจากเป็นเขตพื้นที่ที่ผู้วิจัยมีความเกี่ยวข้องกับชาวนาในพื้นที่ สามารถเก็บข้อมูลได้ถูกต้อง เที่ยงตรง และชาวนาในเขตอำเภอบางเลนมีอาชีพหลักในการทำนามาหลายปี เหมาะสมที่จะศึกษาพฤติกรรม เพื่อได้ทราบถึงสภาพปัญหาในแต่ละด้านและพฤติกรรมการแก้ปัญหาด้านต่างๆของชาวนา เพื่อหาทางแก้ไขหรือพัฒนาคุณภาพชีวิตและอาชีพของชาวนาให้เหมาะสม ในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่ตกต่ำเช่นนี้ ชาวนาในเขตอำเภอบางเลนจังหวัดนครปฐมมีปัญหาอะไรบ้างและเรื่องใดควรปรับปรุงแก้ไข พฤติกรรมการแก้ปัญหาปัจจุบันมีสภาพอย่างไร การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับปัญหาและพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา จะทำให้ทราบว่าปัจจัยส่งผลต่อพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนาเป็นอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน สามารถเข้ามาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ตรงจุด

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของชาวนา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพของชาวนา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

3. เพื่อศึกษาสภาพพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

4. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหา ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และพฤติกรรมในการแก้ปัญหาของชาวนา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ขอบเขตในการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้สำหรับการวิจัย ได้แก่ ชาวนาจำนวน 6,463 ครัวเรือนในเขตอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม จำนวน 15 ตำบล ได้แก่

1. ตำบลบางเลน
2. ตำบลคลองนกกระทุง
3. ตำบลดอนตูม
4. ตำบลไทรงาม
5. ตำบลนราภิรมย์
6. ตำบลนิลเพชร
7. ตำบลบัวปากท่า
8. ตำบลบางไทรป่า
9. ตำบลบางปลา
10. ตำบลบางภาษี
11. ตำบลบางระกำ
12. ตำบลบางหลวง
13. ตำบลลำพญา
14. ตำบลหินมูล
15. ตำบลไผ่หูช้าง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

2. กลุ่มตัวอย่าง เป็นชาวนาในเขตอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม จำนวน 380 ครัวเรือน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi – stage Random Sampling) โดยใช้เกณฑ์ 50% โดยมีขั้นตอนการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

2.1 สุ่มจำนวนตำบลในเขตอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ได้จำนวน 7 ตำบล จาก 15 ตำบล โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้เกณฑ์ 50%

2.2 สุ่มจำนวนหมู่บ้านจาก 7 ตำบลในเขตอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม จะได้กลุ่มตัวอย่าง 20 หมู่บ้าน ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้เกณฑ์ 25%

- ตำบลไทรงามมี 11 หมู่บ้าน ได้กลุ่มตัวอย่าง 3 หมู่บ้าน
- ตำบลนราภิรมย์มี 9 หมู่บ้าน ได้กลุ่มตัวอย่าง 2 หมู่บ้าน
- ตำบลบัวปากท่ามี 10 หมู่บ้าน ได้กลุ่มตัวอย่าง 2 หมู่บ้าน

- ตำบลบางไทรป่า มี 11 หมู่บ้าน ได้กลุ่มตัวอย่าง 2 หมู่บ้าน
- ตำบลบางปลามี 13 หมู่บ้าน ได้กลุ่มตัวอย่าง 3 หมู่บ้าน
- ตำบลบางหลวงมี 21 หมู่บ้าน ได้กลุ่มตัวอย่าง 5 หมู่บ้าน
- ตำบลหินมูลมี 11 หมู่บ้าน ได้กลุ่มตัวอย่าง 3 หมู่บ้าน

2.3 สุ่มจำนวนครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 380 ครัวเรือน จากกลุ่มตัวอย่าง 20 หมู่บ้าน ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยเจาะจงสุ่มหมู่บ้านละ 19 ครัวเรือน

3. ผู้วิจัยได้ศึกษาเฉพาะปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพและพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ในปี พ.ศ. 2544 เท่านั้น

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ขนาดของครอบครัว ขนาดที่ดินที่ใช้ทำนา
2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจ จำนวนผลผลิต ระดับราคาผลผลิต การประกอบอาชีพเสริม
3. ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การได้รับการปรึกษาจากบุคคลอื่น การรับข้อมูลข่าวสาร
4. ปัจจัยด้านสุขภาพ ได้แก่ สถานภาพสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว การเจ็บป่วยจากสารเคมี

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่

1. สภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ
2. สภาพปัญหาด้านสังคม
3. สภาพปัญหาด้านสุขภาพ
4. พฤติกรรมการแก้ปัญหา

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

กรอบความคิดในการวิจัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

สมมติฐานในการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ขนาดของครอบครัว และขนาดที่ดินที่ใช้ทำนา มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ

2. ปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ขนาดของครอบครัว และขนาดที่ดินที่ใช้ทำนา มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาด้านสังคมของชาวนา

3. ปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ขนาดของครอบครัว และขนาดที่ดินที่ใช้ทำนา มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาด้านสุขภาพของชาวนา

4. ปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ขนาดของครอบครัว และขนาดที่ดินที่ใช้ทำนา มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาด้านพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา

5. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจ จำนวนผลผลิต ระดับผลผลิต และการประกอบอาชีพเสริมมีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจของชาวนา

6. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจ จำนวนผลผลิต ระดับผลผลิต และการประกอบอาชีพเสริมมีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาสังคมของชาวนา

7. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจ จำนวนผลผลิต ระดับผลผลิต และการประกอบอาชีพเสริมมีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาด้านสุขภาพของชาวนา

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

8. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจ จำนวนผลผลิต ระดับผลผลิต และการประกอบอาชีพเสริม มีความสัมพันธ์ กับสภาพปัญหาด้านพฤติกรรมการแก้ปัญหา ของชาวนา

9. ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การได้รับการปรึกษาจากบุคคลอื่นและการรับข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจของชาวนา

10. ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การได้รับการปรึกษาจากบุคคลอื่นและการรับข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาด้านสังคมของชาวนา

11. ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การได้รับการปรึกษาจากบุคคลอื่นและการรับข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาด้านสุขภาพของชาวนา

12. ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การได้รับการปรึกษาจากบุคคลอื่นและ การรับข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาด้านพฤติกรรมในการแก้ปัญหา ของชาวนา

13. ปัจจัยด้านสุขภาพ ได้แก่ สถานสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว และการเจ็บป่วยจากสารเคมีมีความสัมพันธ์สภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจของชาวนา

14. ปัจจัยด้านสุขภาพ ได้แก่ สถานสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว และการเจ็บป่วยจากสารเคมีมีความสัมพันธ์สภาพปัญหาด้านสังคมของชาวนา

15. ปัจจัยด้านสุขภาพ ได้แก่ สถานสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว และการเจ็บป่วยจากสารเคมีมีความสัมพันธ์สภาพปัญหาด้านสุขภาพของชาวนา

16. ปัจจัยด้านสุขภาพ ได้แก่ สถานสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว และการเจ็บป่วยจากสารเคมีมีความสัมพันธ์สภาพปัญหาด้านพฤติกรรมในการแก้ปัญหาของชาวนา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ชาวนา หมายถึง บุคคลที่มีอาชีพทำนาเป็นหลัก ทั้งที่ทำนาในที่ของตนเองหรือเช่า ผู้อื่นทำ

2. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ปัญหาที่เกิดจากสภาพเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ปัญหาด้านรายได้ ปัญหาด้านรายจ่าย ปัญหาด้านหนี้สินและปัญหาผลผลิตและราคาผลผลิตตกต่ำ

2.1 ปัญหาด้านรายได้หมายถึง ปัญหาที่เกี่ยวกับรายได้ของชาวนาในเรื่องรายได้ไม่พอกับรายจ่าย ไม่มีอาชีพเสริม รายได้ไม่คงที่ไม่แน่นอนและการขายผลผลิตถูกโกง

2.2 ปัญหาด้านรายจ่ายหมายถึง ปัญหาที่เกี่ยวกับรายจ่ายของชาวนาในเรื่องปุ๋ย ยาฆ่าแมลง น้ำมัน เครื่องมือการเกษตร อาหาร การศึกษา รักษาโรค เหล้า บุหรี่ การพนัน เครื่องใช้ไฟฟ้ารวมถึงการวางแผนการใช้เงิน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์วิทยทรัพยากร

2.3 ปัญหาด้านหนี้สิน หมายถึง ปัญหาที่เกี่ยวกับหนี้สินของชาวนาในเรื่องการเอาเปรียบจากนายทุน ดอกเบี้ยเงินกู้ และการกู้เงินใหม่ใช้หนี้เก่า

2.4 ปัญหาด้านผลผลิตและราคาผลผลิต หมายถึง ปัญหาที่เกี่ยวกับผลผลิตของชาวนาในเรื่องผลผลิตน้อยมีศัตรูพืชรบกวน ผลผลิตมีราคาถูก ผลผลิตมีคุณภาพต่ำและรัฐบาลไม่ช่วยเหลือในการประกันราคาข้าวเปลือก

3. ปัญหาด้านสังคม หมายถึง ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตัวชาวนาเองและความสัมพันธ์ระหว่างตัวชาวนากับชุมชน ได้แก่ ปัญหาการประกอบอาชีพ ปัญหาภายในครอบครัว ปัญหาการร่วมกิจกรรมในชุมชน ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและปัญหาการรับข้อมูลข่าวสาร

3.1 ปัญหาการประกอบอาชีพ หมายถึง ปัญหาที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของชาวนาในเรื่องคนทำนาในครัวเรือน ลูกหลานไม่ทำงาน ไม่ปรับปรุงวิธีการทำนาและขาดผู้รู้มาช่วยแก้ปัญหา

3.2 ปัญหาภายในครอบครัว หมายถึง ปัญหาที่เกิดภายในครอบครัวชาวนาในเรื่องการทะเลาะวิวาท สมาชิกในครอบครัวติดการพนันและสมาชิกในครอบครัวติดยาเสพติด

3.3 ปัญหาการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน หมายถึง ปัญหาที่เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมของชาวนาในเรื่อง เวลาไปทำกิจกรรมในชุมชนและเงินใช้จ่ายในการเข้าร่วมกิจกรรม

3.4 ปัญหาเกี่ยวข้องกับการศึกษาของบุคคลในครอบครัว หมายถึง ปัญหาเกี่ยวข้องกับการศึกษาของชาวนาในเรื่อง สถานที่ศึกษาอยู่ไกล ค่าใช้จ่ายในการศึกษามาก และคุณภาพของการจัดการศึกษาในท้องถิ่น

3.5 ปัญหาการรับข้อมูลข่าวสาร หมายถึง ปัญหาที่เกี่ยวการรับข้อมูลข่าวสารของชาวนาในเรื่อง ไม่มีเวลาในการฟังวิทยุหรือดูโทรทัศน์ ไม่ชอบอ่านหนังสือ ไม่มีวิทยุ ไม่มีโทรทัศน์ ไม่มีหนังสือพิมพ์ให้อ่านและขาดแหล่งข้อมูลในชุมชน

4. ปัญหาด้านสุขภาพ หมายถึง ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับภาวะการเจ็บไข้ได้ป่วยของชาวนาอันเนื่องมาจากโรคภัยไข้เจ็บและสารเคมี ได้แก่ ปัญหาการเจ็บป่วยทั่วไปจากสารเคมีและปัญหาด้านสาธารณสุข

4.1 ปัญหาที่เกี่ยวกับการเจ็บป่วยทั่วไป หมายถึง ปัญหาของชาวนาในเรื่องที่เกี่ยวกับการเจ็บป่วย ได้แก่ ปัญหาการเจ็บป่วยของสมาชิกในครอบครัว ปัญหาอุบัติเหตุจากการทำนาและปัญหาไม่มีความรู้ในการป้องกันและรักษาโรค

4.2 ปัญหาที่เกี่ยวกับการเจ็บป่วยจากสารเคมี หมายถึง ปัญหาของชาวนาในเรื่องที่เกี่ยวกับการเจ็บป่วยที่มีสาเหตุมาจากสารเคมี ได้แก่ ปัญหาการไม่มีความรู้ในการใช้สารเคมี ปัญหาการไม่มีความรู้ในการปฐมพยาบาลเมื่อได้รับสารเคมี และปัญหาการเจ็บป่วยของสมาชิกในครอบครัวที่มีผลมาจากใช้สารเคมี

4.3 ปัญหาการบริการสาธารณสุข ได้แก่ ปัญหาสถานบริการอยู่ไกล ปัญหาการให้บริการของสถานบริการล่าช้า ปัญหาสถานพยาบาลขาดแคลนยาและอุปกรณ์ และปัญหาค่ารักษาพยาบาลมีราคาสูง

5. พฤติกรรมการแก้ปัญหา หมายถึง พฤติกรรมการจัดการกับปัญหาของชาวนา โดยแบ่งพฤติกรรมการแก้ปัญหาเป็น 2 แนวทาง คือ พฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบมุ่งแก้ไขปัญหาและแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์

5.1 พฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบมุ่งแก้ไขปัญหา หมายถึง พฤติกรรมที่ชาวนาใช้เมื่อเกิดปัญหาขึ้น โดยมีความตั้งใจจะแก้ไขปัญหานั้น ๆ โดยแบ่งเป็น 15 พฤติกรรมดังนี้ (Jaloweic et al. 1982, อ้างถึงใน ตรีนุช ธงไชย 2540 : 37)

- การยอมรับสถานการณ์
- การค้นหาความหมายของสถานการณ์ การแยกแยะสถานการณ์ออกเป็นส่วน
- การตั้งเป้าหมายในการแก้ปัญหา

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

- การอภิปรายปัญหากับผู้อื่น
- การพยายามเปลี่ยนแปลงสถานการณ์อย่างกระตือรือร้น
- การควบคุมสถานการณ์บางส่วนที่สมารถทำได้
- การค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา
- การพิจารณากับปัญหาอย่างใจเป็นกลาง
- การนำประสบการณ์เดิมมาช่วยแก้ปัญหา
- การคิดวิธีแก้ปัญหาไว้หลาย ๆ วิธี
- การทำทุกสิ่งทุกอย่างที่พอจะแก้ปัญหาได้
- การใช้วิธีแก้ปัญหาไว้หลาย ๆ วิธี
- การหาคนอื่นมาช่วยเหลือในการแก้ปัญหา
- การเริ่มต้นทำสิ่งที่ดีที่สุดในขณะนั้น

5.2 พฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์ หมายถึง พฤติกรรมที่ชาวนาใช้เมื่อเกิดปัญหาขึ้น โดยมีการแก้ไขที่อารมณ์โดยแบ่งเป็น 25 พฤติกรรมดังนี้ (Jaloweic et al. 1982, อ้างถึงใน ตรีนุช ธงไชย 2540 : 37 – 38)

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

- การมองโลกในแง่ดี
- การฝันกลางวันว่าปัญหาไม่ได้เกิดขึ้น หรือปัญหาได้รับการแก้ไขไปแล้ว
- การแช่งด่า
- การหงุดหงิด
- การวิตกกังวล
- การร้องไห้เศร้าใจ
- การนอน
- การสวดมนต์ไหว้พระ
- การฝึกสมาธิเล่นโยคะ
- การออกกำลังกาย
- การระบายความเครียดกับคนอื่นหรือสิ่งของอื่น ๆ
- การหาความสบายใจจากคนใกล้ชิด
- การยอมแพ้ต่อสถานการณ์เพราะคิดว่าหมดหวัง
- การยอมแพ้ต่อสถานการณ์เพราะคิดว่าเป็นชะตากรรม
- การปล่อยให้สถานการณ์คลี่คลายไปเอง
- การปัดปัญหาออกจากความคิด

- การปลอบใจตนเองให้เลิกวิตกกังวล
- การแยกตัวเอง
- การหนีจากปัญหา
- การตำหนิผู้อื่น
- การสูบบุหรี่หรือกินมากขึ้น
- การใช้ยาทำให้จิตใจสงบ
- การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์
- การใช้อารมณ์ขัน
- การมองโลกในแง่ร้าย

6. ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง ลักษณะทั่วไปของชาวนา ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ขนาดของครอบครัวและขนาดของที่ดินที่ใช้ทำนา

7. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดตัวแปรด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจ จำนวนผลผลิต ระดับราคาผลผลิตและการประกอบอาชีพเสริม

7.1 สถานภาพทางเศรษฐกิจ หมายถึงภาพรวมของสภาพทางการเงินของครอบครัวชาวนา โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

- มีเงินใช้จ่ายเพียงพอและมีเงินออมแต่มีหนี้สิน
- มีเงินใช้จ่ายเพียงพอและมีเงินออม
- มีเงินใช้จ่ายสบายแต่ไม่มีเงินออม
- ต้องใช้จ่ายประหยัดแต่ไม่มีเงินออม
- มีเงินไม่พอใช้และมีหนี้สิน

7.2 จำนวนผลผลิต หมายถึง ปริมาณข้าวเปลือกที่ชาวนาเก็บเกี่ยวได้ในฤดูกาลเพาะปลูกที่ผ่านมา โดยมีหน่วยเป็นเกวียน (1,000 กิโลกรัม)

7.3 ระดับราคาผลผลิต หมายถึง ระดับราคาข้าวเปลือกที่ชาวนาขายได้เมื่อเปรียบเทียบกับชาวนาคนอื่นโดยกำหนดการวัดตัวแปรอื่น ต่ำกว่าเท่ากับ หรือสูงกว่า

7.4 การประกอบอาชีพเสริม หมายถึง อาชีพที่ชาวนาทำในช่วงที่ว่างจากการทำนาเพื่อการเสริมรายได้

8. ปัจจัยด้านสังคม ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดตัวแปรด้านเศรษฐกิจ ตัวแปรที่กำหนดในการศึกษา ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การได้รับการปรึกษาจากบุคคลอื่นและการรับข้อมูลข่าวสาร

8.1 การมีส่วนร่วมในกิจกรรม หมายถึง พฤติกรรมของชาวนาที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ประกอบด้วยประเภทกิจกรรมต่อไปนี้ งานของเพื่อนบ้าน งานประเพณี การเข้ากลุ่มต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในชุมชนและการเข้ารับการอบรมความรู้

8.2 การได้รับการปรึกษาจากบุคคลอื่น หมายถึง พฤติกรรมของชาวนาที่ไปปรึกษาบุคคลอื่น เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ได้แก่ ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน กำนันผู้ใหญ่และพระสงฆ์ เจ้าหน้าที่รัฐระดับท้องถิ่น (ครู เกษตรตำบล) และบุคคลที่อยู่นอกท้องถิ่น

8.3 การรับข้อมูลข่าวสาร หมายถึง พฤติกรรมการรับข้อมูลข่าวสารของชาวนา จากแหล่งข่าวสารอื่น ๆ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เอกสารสิ่งพิมพ์ ข่าวสารจากผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ คนในครอบครัวหรือเพื่อนบ้าน

9. ปัจจัยด้านสุขภาพ หมายถึง สถานะภาพด้านสุขภาพของชาวนา ได้แก่ สุขภาพของสมาชิกในครอบครัวและการเจ็บป่วยจากสารเคมี

9.1 สถานสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว หมายถึง ระดับความสมบูรณ์ของสุขภาพของสมาชิกในครอบครัวชาวนา โดยแบ่งเป็น 4 ระดับคือ

- สมบูรณ์แข็งแรงดีมาก
- แข็งแรงดี
- เจ็บป่วยบ้างบางครั้ง
- เจ็บป่วยบ่อยมาก

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

9.2 การเจ็บป่วยจากสารเคมี หมายถึง จำนวนสมาชิกในครอบครัวชาวนาที่เจ็บป่วยจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ช่วยให้ทราบว่าชาวนามีปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพมากน้อยเพียงใด
2. ช่วยให้ทราบว่าชาวนามีพฤติกรรมการแก้ปัญหาอย่างไร
3. ช่วยให้ทราบว่ามีตัวแปรใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา
4. ผลการวิจัยสามารถนำไปแนวทางการพัฒนาการศึกษา ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา
5. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับใช้เสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการแก้ไขปรับปรุงปัญหาของชาวนา และเพื่อเป็นประโยชน์ทางวิชาการในการเพิ่มพูนความรู้ และเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาถึงปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพและพฤติกรรม การแก้ปัญหาของชาวนาในเขตอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวความคิดและทฤษฎีจากเอกสารต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ จึงได้จำแนกเนื้อหาออกเป็นส่วน ๆ ดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
2. สถานภาพของชาวนาไทย
3. สภาพปัญหาเศรษฐกิจ สังคมและสุขภาพของชาวชนบท
4. แนวทางและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการแก้ปัญหา
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

สภาพทั่วไปเกี่ยวกับอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

สภาพทางภูมิศาสตร์

ที่ตั้ง อำเภอบางเลนเป็นอำเภอหนึ่งในจำนวน 7 อำเภอ ของจังหวัดนครปฐม ห่างจากจังหวัดประมาณ 48 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 67 กิโลเมตร

พื้นที่ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 588.83 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 368,022.5 ไร่

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี และอำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอพุทธมณฑล อำเภอนครชัยศรี และอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอดอนตูม และอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

สภาพภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่อำเภอบางเลน มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ไม่มีป่าไม้ สภาพลักษณะดินเป็นดินเหนียว มีสีดำ มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติเหมาะสำหรับการทำนา ทำไร่ ทำสวน มีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่านพื้นที่ 9 ตำบล คือ ตำบลบางหลวง ตำบลบางเลน ตำบลหินมูล ตำบลบางไทรป่า ตำบลลำพญา ตำบลบางระกำ ตำบลคลองนกกระทุง ตำบลบางปลา ตำบลไทรงาม

ลักษณะภูมิอากาศ

มีลักษณะภูมิอากาศคล้ายคลึงกับอำเภอ จังหวัดอื่นๆ ในภาคกลาง กล่าวคือมีมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดผ่านเข้ามาในช่วงเดือนตุลาคม - เดือนกุมภาพันธ์ และมีมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดผ่านในเดือนพฤษภาคม - เดือนตุลาคม นอกจากนี้ยังมีลมตะวันออกหรือลมตะวันตกเฉียงใต้เริ่มพัดผ่านเข้ามาในช่วงกลางเดือนกุมภาพันธ์ - พฤษภาคม ความแตกต่างของอุณหภูมิระหว่างฤดูร้อนและฤดูหนาวมีไม่มากนัก

เขตการปกครองและประชากร

อำเภอบางเลน ประกอบด้วยตำบล จำนวน 15 ตำบล 180 หมู่บ้าน โดยมีประชากรทั้งหมด 88,025 คน คือ มีหญิงจำนวน 44,782 คน ชายจำนวน 43,243 คน มีการปกครองส่วนท้องถิ่น 2 รูปแบบ องค์การส่วนบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบล

มหาวิทยาลัยศิลปากร ศูนย์ลิขสิทธิ์

การคมนาคม

เส้นทางการคมนาคมภายในอำเภอบางเลน มีถนนลาดยางติดต่อกันได้สะดวกทุกตำบล ส่วนถนนที่เชื่อมติดต่อกันทั่วหมู่บ้าน ยังมีบางส่วนที่เป็นลูกรัง เส้นทางการคมนาคมกับอำเภอและจังหวัดใกล้เคียง สามารถเดินทางได้สะดวกทั้งทางบกและทางน้ำ ดังนี้

1. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 364 (ถนน พลดำริห์) ผ่านอำเภอลาดหลุมแก้ว อำเภอบางเลน อำเภอกำแพงแสน
2. ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3296 ผ่าน อำเภอบางเลน - อำเภอดอนตูม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
3. ถนนลาดยาง 30 สาย
4. ถนนลูกรังเชื่อมต่อตำบลและหมู่บ้าน จำนวน 93 สาย

ลักษณะการบริหารราชการของอำเภอบางเลน

การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มี 2 รูปแบบ

- องค์การบริหารส่วนตำบล มีจำนวน 15 แห่ง
- เทศบาลตำบล มีจำนวน 4 แห่ง

การเมืองและการปกครองแบ่งการปกครองออกเป็น 15 ตำบล 180 หมู่บ้าน 20,372 ครัวเรือน อำเภอบางเลนมี

- หน่วยงานสังกัดภูมิภาค 16 แห่ง
- หน่วยงานสังกัดกองกลาง 3 แห่ง
- หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ 3 แห่ง
- มีสมาชิกสภาจังหวัดเขตอำเภอบางเลน 3 คน

การศึกษาของประชากรในอำเภอบางเลน

- การศึกษาในระบบโรงเรียน มีสถานศึกษา 57 แห่ง ครู / อาจารย์ 649 คน มีนักเรียน 13, 602 คน
- การศึกษานอกระบบโรงเรียน ครู / อาจารย์ 35 คน มีนักเรียน 845 คน
- ห้องสมุดประชาชนอำเภอบางเลน มี 1 แห่ง
- ศูนย์อบรมเด็กก่อนวัยเรียนอำเภอบางเลน มี 1 แห่ง
- หน่วยอบรมประชาชนตำบลอำเภอบางเลน มี 98 แห่ง

แหล่งน้ำที่ใช้ในการเกษตร

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรของอำเภอบางเลน อยู่ในเกณฑ์ดี เพราะอำเภอบางเลนมีความอุดมสมบูรณ์ แบ่งเป็น

- แหล่งน้ำตามธรรมชาติคือ แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำนครชัยศรีและมีคลอง 3 คลอง
- แหล่งน้ำชลประทาน มีอยู่ 4 แห่ง
- มีสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า 3 แห่ง

พื้นที่ทำการเกษตร

อำเภอบางเลน มีพื้นที่ทั้งหมด 368,022.5 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ เพื่อทำการเกษตร 254,063 ไร่ ประชากรส่วนใหญ่ของอำเภอบางเลน ประกอบอาชีพการเกษตรมากถึง 6,463 ครัวเรือน (คิดเป็นร้อยละ 84) ที่เหลือเป็นการใช้พื้นที่ในการปลูกพืชผัก การเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา และเลี้ยงสัตว์ การรวมกลุ่มของประชาชนในอำเภอบางเลน มีการรวมกลุ่มของประชาชนในเขตอำเภอบางเลน เพื่อช่วยเหลือแก่แม่บ้าน หรือเกษตรกรที่ว่างจากการทำนา ดังนี้

- กลุ่มเกษตร 13 กลุ่ม
- กลุ่มยุวเกษตร 3 กลุ่ม
- กลุ่มแม่เกษตร 7 กลุ่ม
- กลุ่มส่งเสริมอาชีพ 12 กลุ่ม

(ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม สำนักงานเกษตร อ.บางเลน 2544)

สถานภาพของชาวนาไทย

คนไทยกว่าร้อยละ 60 อาศัยอยู่ในชนบท คนในชนบทส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร คือ ทำไร่ ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ในที่นี้ผู้วิจัยขอกล่าวถึงชาวนา ซึ่งมีวิถีการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่ในชนบท ชาวนามีชีวิตผูกพันอยู่กับธรรมชาติ เครือญาติ เพื่อนบ้าน มีประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม ชาวนารู้จักคุ้นเคยกันและกันในหมู่บ้านเป็นอย่างดี ทุกคนได้รับประโยชน์ร่วมกันในสถานที่สาธารณะ เช่น วัด โรงเรียน สถานีอนามัย ทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งได้รวบรวมความหมายของชาวนาไว้ดังนี้

สุริยา สมุทรคุปต์ และคณะ (2538 : 32) ให้ความหมายว่าชาวนา หมายถึง คนที่มีอาชีพหลักในการทำนาหรืออาจจะทำงานอื่นประกอบไปด้วย เช่น เลี้ยงสัตว์ ทำงานฝีมือหรือรับจ้าง ถึงแม้ว่าคนที่เคยแต่เลิกอาชีพนี้ไปแล้ว ก็ยังถือว่าบุคคลเหล่านี้เป็นชาวนา

โรเบริต์ (Winthrop H. Robert 1991, อ้างถึงใน สุริยา สมุทรคุปต์ และคณะ 2538 : 32) สรุปความหมายไว้ว่าชาวนา หมายถึง กลุ่มคนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมดั้งเดิม ซึ่งเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในชนบท พึ่งพาเทคโนโลยีไม่ซับซ้อน และครอบครัวชาวนา ทำหน้าที่เป็นทั้งหน่วยในการผลิต บริโภคและจำหน่ายผลผลิตที่สำคัญในชุมชน

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

มอสเซอร์ (Artery T. Mosher 1989,อ้างถึงใน วุฒิชัย มูลศิลป์ 2537 : 9) ให้ความหมายของอาชีพชาวนาว่า หมายถึง บุคคลที่ควบคุมสภาวะในการทำให้กิจกรรมในด้านการเกษตรแตกต่างจากความเป็นไปทางธรรมชาติ โดยหาวิธีการที่จะใช้ผลผลิตจากธรรมชาติ จะต้องมีหน้าที่ทั้งการผลิต การแปรรูป และการตลาด

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ชาวนา หมายถึง บุคคลที่มีอาชีพทำนาเป็นหลัก ทั้งที่ทำนาในที่ของตนเอง หรือเช่าผู้อื่นทำ

สภาพทางด้านสังคมของชาวนา

สภาพสังคมปัจจุบันของชาวนาส่วนใหญ่มักปลูกสร้างบ้านเรือน อยู่ใกล้ชิดกันเป็นกลุ่ม ๆ ทำให้เกิดการรวมตัวกันเป็นหมู่บ้านหรือตำบล ครอบครัวของชาวนาเป็นลักษณะครอบครัวขยาย ประกอบด้วย พ่อแม่ ลูกและญาติ ๆ อยู่รวมกัน การที่ครอบครัวมีขนาดใหญ่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ใกล้ชิด นับถือระบบอาวุโส มีการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างญาติมิตร มีความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน เนื่องจากยังยึดมั่นในศาสนา มีการทำบุญตักบาตรกันเป็นประจำ มีการช่วยงานประเพณีในหมู่บ้าน เช่น งานแต่งงาน งานบวช งานศพ แต่ชาวนายังมีการใช้จ่ายเกินกำลังตนเองอยู่ บางทีต้องกู้เงินมาเพื่อที่จะใช้ในการจัดงาน นอกจากนี้การดำรงชีพด้วยการทำการเกษตร ซึ่งต้องพึ่งพาธรรมชาติ เช่น การรอฝนเพื่อการเพาะปลูก ทำให้มีเวลาว่างจากการทำนาทำไร่

ชาวนาส่วนใหญ่จึงใช้เวลาว่างไปในทางที่ไม่เหมาะสม เช่น เล่นการพนัน ทำให้ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้นอีก (สุพิสวา ธรรมพันทา 2540 : 30)

ชาวนาส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ พุทธศาสนาเป็นแกนหลักของวัฒนธรรมไทย สอนให้มีความเชื่อมั่นในอนาคต ให้พัฒนาก้าวหน้าด้วยตนเอง ไม่รอโชควาสนา ผู้ขยันหมั่นเพียรจะประสบความสำเร็จในภายหน้า สอนให้รู้จักพิจารณาปัญหาต่าง ๆ อย่างมีหลักเกณฑ์ เป็นขั้นตอน หลักคำสอนที่สามารถนำมาประยุกต์เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาชนบท เช่น หลักอริยสัจสี่ที่กล่าวถึงเรื่อง ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค และชาวนาเองยังมีการรักษาและสืบทอดประเพณี-วัฒนธรรมเพื่อถ่ายทอดแบบอย่างการดำรงชีวิตที่ดีมาสู่บุตรหลาน (เพ็ญศรี ทวิสุวรรณ 2540 : 656)

สังคมชาวนา เป็นสังคมของคนในชนบท ที่มีอาชีพทำนา ซึ่งผลผลิตที่ได้ กลายเป็นที่พึ่งของสังคมเมือง แต่ในขณะเดียวกันชาวนาก็ยังต้องอาศัยผลผลิตจากสังคมเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชาวนาจึงมีลักษณะพึ่งพาซึ่งกันและกันในทางเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์นี้สามารถมองเห็นได้อย่างเด่นชัด ถึงความพยายามที่จะสร้างสถาบันทางการเมือง เพื่อควบคุมชุมชนในชนบทจากสังคมเมือง จะเห็นได้ว่าสังคมชาวนา ยังไม่สามารถพึ่งตนเองได้อย่างเต็มที่มีการแทรกแซงจากภายนอก โดยเฉพาะจากสังคมเมือง (วิภาวดี ชวนบุญ 2538 :15-16)

สังคมชาวนา เป็นสังคมของผู้ที่ใช้ชีวิตทำมาหากิน ทำการเพาะปลูกอยู่ในท้องถิ่นชนบท บนผืนดินที่เป็น นา สวน ไร่ โดยทั่วไปชาวนาทำการผลิตเพื่อดำรงชีพอยู่ แต่สังคมชาวนาก็ยังเกี่ยวข้องกับกับสังคมที่ใหญ่กว่า เช่น การแลกเปลี่ยนสินค้าหรือผลผลิตที่ตนผลิตได้ กับคนภายนอก (ธิดา สาระยา 2544 : 9 – 10)

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

สภาพเศรษฐกิจของชาวนา

สภาพเศรษฐกิจของชาวนาเป็นสภาพเศรษฐกิจระดับยากจน ความยากจนชาวนามักมีเกี่ยวกับรายได้ ราคาผลผลิต รายจ่าย และหนี้สิน เป็นสภาพปัญหาเกิดจากชาวนาที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ความพยายามของรัฐที่ผ่านมา ในการยกระดับรายได้ ฐานะความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของชาวนายังไม่บรรลุเป้าหมาย เพราะแม้ชาวนาไทยโดยเฉลี่ยมีรายได้ต่อคนและ มาตรฐานการครองชีพดีขึ้น แต่ก็น้อยกว่าเมื่อเทียบกับคนที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรอื่น (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข 2537 : 90) รายได้ของชาวนา ต้องมีการขยายตัวในอัตราที่ค่อนข้างต่ำรวมทั้งการมีส่วนร่วมการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตของชาวนาอยู่ในระดับต่ำ จึงทำให้ชาวนาที่เป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศยังคงตกอยู่ในสภาพยากจนและมีหนี้สิน

ตารางที่ 1 รายได้ต่อหัวของประชากรในภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม

ปี	2541	2531	2517
ภาคเกษตรกรรม	13,391	8,595	2,694
นอกภาคเกษตรกรรม	177,915	74,103	18,526
ผลต่าง (เท่า)	13.3	8.6	6.9

ที่มา : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร.กรมวิชาการ,สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.รายงานเศรษฐกิจการเกษตร.(กรุงเทพฯ,สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.2541,5.

จากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรในปี 2541 แสดงให้เห็นว่า ช่องว่างระหว่างรายได้ต่อหัวของประชากรในภาคเกษตรกรรม ต่างจากรายได้ต่อหัวของประชากรนอกภาคเกษตรกรรมสูงถึง 13.3 เท่า ซึ่งช่องว่างด้านรายได้ ขยายตัวจากปี 2517 ที่มีความแตกต่างกันเพียง 7 เท่า สาเหตุสำคัญของความยากจนเกิดจากอาชีพการเกษตรของไทยส่วนใหญ่ต้องพึ่งธรรมชาติเป็นหลัก ทำให้เกษตรกรไม่สามารถมีรายได้จากการทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี จึงเป็นสาเหตุให้รายได้ไม่เพียงพอต่อการยังชีพของครัวเรือนเกษตรกร (พิบูลย์ เจียมอนุกูลกิจ 2543 : 14)

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย สงวนลิขสิทธิ์

เกษตรกรมีรายได้เพิ่มน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับประชากรที่อยู่ในภาคเกษตรกรรม รายได้ต่อหัวต่อปี ของเกษตรกรต่ำกว่าประชากรที่อยู่นอกภาคเกษตรกรรม 13 เท่าขึ้นไปและมากขึ้นเรื่อย ๆ ผลผลิตของเกษตรกรส่วนใหญ่เกิดจากธรรมชาติ เกิดจากทรัพยากรธรรมชาติ ที่ดิน แหล่งน้ำ ดินฟ้าอากาศ ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้เสื่อมโทรมลงไปมาก ฉะนั้นการผลิตก็จะแย่ลง การเกษตรปัจจุบันพึ่งพาปัจจัยการผลิตภายนอกสูง เช่น เครื่องจักร น้ำมัน สารเคมีต่าง ๆ ปุ๋ยเคมี ยา ฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืช การพึ่งพาปัจจัยเหล่านี้ทำให้เสียเปรียบยิ่งขึ้น เพราะว่าถูกผูกขาด ถูกกำหนดราคาโดยกลไกของตลาด ซึ่งเกษตรกรควบคุมไม่ได้ ในขณะที่ผลผลิตก็ไม่ได้เพิ่มขึ้น เกษตรกรต้องออกไปหางานนอกภาคเกษตรกรรมทำ ดังนั้นเกษตรกรจึงเหลือแต่คนแก่และเด็ก วิถีชีวิตประจำวันของเกษตรเปลี่ยนไปทุกอย่างต้องอาศัยเงิน ไม่มีการลงแขก ไม่มีการช่วยเหลือกัน การผลิตเพื่อบริโภคก็น้อยลง เปลี่ยนไปเป็นการผลิตเพื่อการค้าและเก็บไว้เพื่อซื้อสินค้ามาบริโภค (เดชา ศิริภัทร 2540 : 3-4)

เป้าหมายการพัฒนาของประเทศก็ เพื่อยกระดับรายได้ และคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ดีขึ้นทัดเทียมกับประชาชนทั่วไปที่ประกอบอาชีพอื่น การเปลี่ยนแปลงรายได้เฉลี่ยต่อคนของประชากรทั้งประเทศในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมา ไม่ได้รับการแก้ไข

เพราะผลของการพัฒนายิ่งทำให้ช่องว่าง การกระจายรายได้ระหว่างคนในภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรมขยายตัวห่างกันมากยิ่งขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านฐานะทางเศรษฐกิจของคนในสังคมมากยิ่งขึ้น ผลการพัฒนาที่ผ่านมาก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งปัญหาจำนวนเกษตรกรยากจน ซึ่งยังมิได้ลดจำนวนลงแต่อย่างใด (อรุณ อวนสกุล 2544 : 5-8) ราคาสินค้าเกษตรกรรมขึ้นอยู่กับการส่งออก โดยที่สินค้าเกษตรของไทยเกินกว่าครึ่งเป็นการผลิตเพื่อการส่งออก ประกอบกับราคาสินค้าการเกษตรในตลาดโลกในช่วงเวลาที่ผ่านมาไม่ได้มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งส่งผลให้ราคาสินค้าเกษตร ที่เกษตรกรขายได้ ไม่ได้ขยับตัวเพิ่มสูงขึ้น และพืชผลการเกษตรบางชนิดราคากลับมีแนวโน้มลดลง ส่งผลกระทบทำให้รายได้ของเกษตรกรยังคงตกต่ำ ปัญหาราคาสินค้าเกษตรเพิ่มมากขึ้นหรือลดลงเกษตรกรเองไม่สามารถทราบล่วงหน้าได้

ปัญหากับหนี้สินของชาวนา

ปัญหาหนี้สินของชาวนาไทย เป็นปัญหาเรื้อรังมานาน ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาปัญหาหนี้สินได้สร้างความทุกข์ยาก ให้แก่ชาวนาเป็นอย่างมากและต่อเนื่อง ถึงแม้รัฐบาลจะพยายามแก้ไขปัญหา แต่ปรากฏว่าปัญหาหนี้สินของชาวนาก็ยังไม่ผ่อนคลายเท่าใดนัก (มนตรี เมืองพรหม 2541 : 5) ปัญหาหนี้สินชาวนาเป็นปัญหาสำคัญที่มีผลกระทบต่อการผลิต รายได้ ความเป็นอยู่ของชาวนา ตลอดจนมีผลกระทบต่อการพัฒนาในภาคเกษตรอย่างมาก การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ผ่านมา ได้ให้ความสำคัญกับอัตราความเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจขยายตัวอย่างรวดเร็ว เกิดการเปลี่ยนแปลงใน โครงสร้างเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ภาคเกษตรซึ่งเดิมเป็นภาคเศรษฐกิจหลักของประเทศ กลับมีบทบาทและความสำคัญน้อยลง เมื่อเปรียบเทียบกับการผลิตสาขาอื่น ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตต่างได้เคลื่อนย้ายออกจากภาคเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรม เช่น ที่ดิน แรงงาน เงินทุน มีผลให้รายได้ประชากรในภาคเกษตรลดต่ำลงเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรในภาคการผลิตนอกการเกษตร รายได้เกษตรกรต่ำกว่ารายจ่าย เกิดปัญหาหนี้สินเรื้อรังและทวีความรุนแรงมากขึ้น มูลเหตุที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ การที่ชาวนาไทยไม่สามารถพัฒนา หรือปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์เศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตรมีไม่เพียงพอทั้งในด้านการผลิต และการตลาด รายได้ของชาวนาโดยเปรียบเทียบจึงมีแนวโน้มลดต่ำลงมา

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ สงวนลิขสิทธิ์

มูลเหตุของการเกิดปัญหาด้านหนี้สินของชาวนา

สำนักงานคณะกรรมการบริหารสินเชื่อ ได้สรุปมูลเหตุของปัญหาหนี้สินของชาวนาไว้ 2 ประการ คือ

1. เกิดจากความล้มเหลวในภาคการเกษตร ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่ชาวนาไม่สามารถพัฒนาหรือปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์เศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ ประกอบกับโครงสร้างปัจจัยพื้นฐานในภาคเกษตรมีไม่เพียงพอทั้งในด้านการผลิตและการตลาด รายได้ของประชากรเกษตรมีแนวโน้มลดต่ำลง เมื่อเปรียบเทียบกับประชากรนอกภาคเกษตร และไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น ดังนั้นการปลดเปลื้องหนี้สินชาวนาหรือการไถ่ถอนนอกระบบให้เป็นหนี้ในระบบจึงเป็นเพียงการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุและแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น

2. เกิดจากระบบการเงินของประเทศยังไม่พัฒนา และไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการทางการเงินในภาคเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาหนี้สินนอกระบบในภาคเกษตรส่วนหนึ่งเกิดจากการที่สถาบันการเงินในระบบไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ในการตอบสนองความต้องการเงินกู้ ทำให้เกิดความต้องการส่วนเกินเงินกู้ ชาวนาต้องพึ่งพาแหล่งเงินกู้จากตลาดการเงินนอกระบบ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

สำหรับปัญหาหนี้สินของชาวนา พบว่าสัดส่วนการเป็นหนี้ของชาวนาได้เพิ่มสูงขึ้นจากปี 2541 ที่ชาวนาเป็นหนี้โดยเฉลี่ย 1,454 บาท / ครัวเรือน ได้เพิ่มขึ้นในปี 2542 มาเป็น37,019 บาท / ครัวเรือน การประกอบอาชีพการเกษตรในยุคของการผลิตเชิงธุรกิจ จำเป็นต้องลงทุน และในขณะที่ชาวนาขาดแคลนเงินทุน อาชีพการเกษตรต้องเสี่ยงต่อสภาพดินฟ้า อากาศ และยังต้องเสี่ยงต่อความไม่แน่นอนของตลาด หมายถึงความเสี่ยงต่อราคา หรือเสถียรภาพรายได้ ซึ่งการก่อหนี้เพื่อการลงทุน ในการเกษตรก็พบว่ามีชาวนาหลายรายประสบความสำเร็จ แต่ก็มีชาวนาจำนวนมากที่ประสบความล้มเหลวและทำให้เกิดหนี้สินล้นตัว (พงษ์ศักดิ์ เฉลิมชุติเดช 2541 : 13-14)

สภาพด้านสุขภาพของชาวนา

สุขภาพนับว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของชีวิต การมีสุขภาพที่ดีนับเป็นลาภอันประเสริฐ เพราะทำให้บุคคลมีร่างกายที่แข็งแรง จิตใจสมบูรณ์ และอยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข เป็นเรื่องสำคัญถ้ามองในความหมายที่แท้จริง สุขภาพ คือ สุขภาวะโดยสมบูรณ์ทั้งกาย ทางจิต และสังคม (จรวยพร ธรณินทร์ 2538:19)

สภาพด้านสุขภาพทั่วไปของชาวนาไทย ปัจจุบันมีอายุยืนมากขึ้น อายุเฉลี่ยประชากรเพิ่มขึ้นทั้งชายและหญิง และหญิงจะมีอายุยืนกว่าชาย เหตุที่หญิงอายุเฉลี่ยยืนกว่าชาย เพราะมีสุขภาพดีกว่า คือดื่มเหล้า สูบบุหรี่น้อยกว่าชาย และทำงานในอาชีพที่เสี่ยงน้อยกว่า และประชากรภาคกลางมีอายุยืนที่สุด (อภิชาต จำรัสฤทธิรงค์ 2538 : 3)

สำหรับชาวนามีสุขภาพอนามัยไม่แตกต่างไปจากเกษตรกรอื่น ๆ หรือบุคคลนอกภาคเกษตรมากนัก แยกออกมาได้ดังนี้

1. **โรคทางกาย** ส่วนใหญ่มักเป็นโรคปวดหัว เป็นไข้ท้องร่วง ท้องเดิน ติดเชื้อพยาธินานาชนิด โรคผิวหนังกลาก เกลื้อน หิด โรคปอด และโรคฟัน สาเหตุสำคัญของโรคเกิดจากการไม่รู้วิธีกินและปฏิบัติตนตามหลักสุขศึกษา เนื่องจากได้รับการศึกษาเพียงภาคบังคับ หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวยต่อการเสาะแสวงหาอาหารที่ถูกหลักอนามัย (ประลมภ์ สกุลมาก 2538 : 3) สาเหตุของโรคทางกาย มี 2 สาเหตุ

1.1 เจ็บป่วยเกิดจากการบริโภค ส่วนใหญ่ชาวนาจะบริโภคอาหารที่มีอยู่ตามพื้นบ้านหรือบริโภคอาหารดิบๆสุกๆและที่สำคัญได้แก่ การบริโภคโดยยึดหลักประเพณีดั้งเดิม ชาวนาในชนบทยังมีความเชื่อที่ผิดๆ แบบดั้งเดิม มีผลทำให้ละเว้นอาหารที่มีประโยชน์บางชนิดแล้วทำให้เป็นโรคขาดสารอาหารได้ การบริโภคไม่ถูกหลักโภชนา ส่วนใหญ่ไม่นิยมบริโภคข้าวกล้องและซ้อมมือ ซึ่งที่จริงแล้วข้าวกล้องและข้าวซ้อมมือให้ประโยชน์มากกว่า ข้าวกล้องจะมีกากอาหารช่วยป้องกันท้องผูกและป้องกันมะเร็งการในลำไส้ใหญ่ นอกจากนั้นชาวนาไม่นิยมดื่มนม (กมล ทองธรรมชาติ 2538 :3) การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและสภาพแวดล้อม ทำให้พฤติกรรมการรับประทานเปลี่ยนไป โดยการซื้ออาหารสำเร็จรูป อาหารถุงพลาสติกซึ่งมีสารปลอมปนในอาหารหรือโรคร้ายแรงประจำตัวของผู้ปรุงอาหาร (สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา 2538 :13)

มหาวิทยาลัยศิลปากร ศูนย์วิทยทรัพยากร

1.2 การเจ็บป่วยอันเกิดจากที่อยู่อาศัย ส่วนใหญ่ชาวนาในชนบทจะทำคอกสัตว์อยู่ใต้ถุนบ้านหรืออยู่ชิดกับตัวบ้าน ทำให้เกิดโรคต่าง ๆ ได้แต่สภาพสังคมวันนี้เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ชาวนาซึ่งมีจำนวนไม่มากยังคงเลี้ยงสัตว์อยู่บ้าง และชาวนาส่วนใหญ่ใช้เครื่องจักรที่ทันสมัยมากขึ้น เช่น รถไถนา รถเกี่ยวข้าว (สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา 2538 : 3)

2. **โรคทางจิต** ปัจจุบันคนไทยเป็นจำนวนมากเป็นโรคประสาท คือมีอาการจิตกังวล นอนไม่หลับ หงุดหงิด ปวดหัว ใจเต้นแรง หน้ามืด บางคนเกิดอาการย้ำคิดย้ำทำ กลัวอย่างไม่มีเหตุผล สาเหตุที่เป็นเพราะวิตกเรื่องเศรษฐกิจ และกังวลกับสภาพชีวิตที่เป็นอยู่ ส่วนใหญ่ชาวนาจะวิตกเรื่องการผลิตที่ขายผลผลิตไม่ได้ราคา หรือปัญหาหนี้สินที่ไม่มีปัญญาชดใช้

วิธีการรักษาโรค

ชาวนาส่วนใหญ่ เมื่อเจ็บป่วยมักจะสันนิฐานโรคเองแล้วซื้อยามารับประทาน เพราะสะดวกและรวดเร็ว ถ้าอาการหนักมากถึงจะไปหาหมอที่สถานีอนามัยประจำตำบล หรือถ้ามีรถเองก็จะเข้าไปรักษาที่ตัวอำเภอ แต่ยังมีชาวนาในชนบทบางครอบครัวที่เมื่อเจ็บป่วยยังพึ่งพา และไปปรึกษากับหมอพื้นบ้าน หมอผี คนทรงอยู่และบางครั้งเป็นเหตุให้คนป่วยต้องเสียชีวิตลง เพราะการรักษาไม่ถูกทาง (รัชนีกร เศรษโฐ 2540 ก : 234)

ผลกระทบของสารเคมีต่อสุขภาพ

จากการที่รัฐบาลสนับสนุนการใช้สารกำจัดศัตรูพืชทำให้ชาวนามีความสนใจและใช้กันอย่างแพร่หลาย เพื่อเพิ่มผลผลิตของตนเองให้มากขึ้น ในระยะแรกนั้นทำให้ผลผลิตของชาวนาประสบผลดี ต่อมาศัตรูพืชสามารถต้านทานได้ดี ทำให้ชาวนาพยายามหาวิธีในการกำจัดศัตรูพืชโดยการใช้สารกำจัดศัตรูพืชเพิ่มความเข้มข้นขึ้นเป็น 2 – 3 เท่า หรือมีการเปลี่ยนสารที่มีความรุนแรงมากขึ้นเพื่อกำจัดศัตรูพืชให้สำเร็จ การกำจัดศัตรูพืชที่ชาวนาใช้อยู่นั้น องค์การอนามัยโลกได้จัดอยู่ในประเภทที่มีอันตรายมากถึงอันตรายมากที่สุด โดยชาวนามิได้คำนึงถึงความร้ายแรงของสารกำจัดศัตรูพืชที่เป็นอันตรายต่อตนเอง ในฐานะผู้ใช้สารกำจัดศัตรูพืช และผู้บริโภคผลผลิตจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช ตลอดจนทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ทำให้มีผลเสียต่อสุขภาพของประชากร และมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ ผลจากการพัฒนาโดยใช้สารกำจัดศัตรูพืชทำให้ พบว่า ในปี พ.ศ 2536 ประชากรที่มีการใช้สารกำจัดศัตรูพืชมีอัตราป่วยคิดเป็น 5.66 ต่อประชากรแสนคน จึงนับว่าเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญ ควรร่วมกันแก้ไขและให้ความสนใจมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ เพราะถ้าปล่อยให้ปัญหาคงอยู่ต่อไปโดยไม่ได้ได้รับการแก้ไข ความเสื่อมโทรมจะค่อย ๆ ส่งผลกระทบกระเทือนต่อชีวิต ความเป็นอยู่ สุขภาพอนามัยของมนุษย์ สัตว์ และพืช (อรพิน โขอนันต์ 2540 :1-3)

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในภาคการเกษตรของประเทศไทย เป็นไปอย่างแพร่หลายปราศจากการควบคุม เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในปริมาณที่สูง อีกทั้งยังใช้ไม่ถูกวิธี และไม่คำนึงถึงระยะเวลาการเก็บเกี่ยวผลผลิตที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค ภายหลังการฉีดพ่นสารพิษ สารพิษในที่นี้ หมายถึง สารเคมีทางการเกษตร ซึ่งใช้กันมากในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชชนิดต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มสารกำจัดแมลง สารกำจัดราหรือโรคพืช และสารกำจัดวัชพืช และชาวนาส่วนใหญ่ใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชทั้งสองชนิดนี้กันมาก เมื่อเปรียบเทียบถึงอันตรายจากสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชทั้งสองประเภทนี้ ปรากฏว่าสารกำจัดแมลงมีอันตรายต่อมนุษย์สูงกว่ามาก (ผ่องศรี สุศันสนีย์ 2540 : 62) เมื่อเกษตรกรใช้ยาฆ่าแมลงโดยไม่มีการป้องกันที่ดี ทำให้ยาฆ่าแมลงที่มีพิษเฉียบพลันสูงสุดที่ปลายเนื้อเยื่อประสาท ทำให้การคั่งของสารนี้ที่ปลายประสาทจึงเกิดการกระตุ้นที่ปลายประสาทเพิ่มขึ้นอย่างมาก อวัยวะที่ประสาทนั้นควบคุมอยู่จึงทำงานมากผิดปกติ เช่น มีน้ำลาย น้ำตา และเหงื่อออกมากกว่าปกติ ม่านตารี่ ตามัว คลื่นไส้อาเจียน เป็นตะคริว ท้องร่วง แน่นหน้าอก หัวใจเต้นช้า ความดันโลหิตลดลง ปวดศีรษะ อ่อนเพลีย เป็นอัมพาต การหายใจล้มเหลว และถึงตายได้

สำหรับยาฆ่าแมลงที่มีพิษปานกลางหรือพิษเรื้อรัง มีฤทธิ์ต่อปลายประสาทรับความรู้สึก ทำให้เกิดความมึนงงปวดศีรษะ คลื่นไส้ อาเจียน อ่อนเพลีย สั่น ชัก ถ้าได้รับปริมาณมากก็ถึงตายได้

ปัญหาพิษภัยของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช จัดเป็นปัญหาที่สร้างความเสียหายต่อมนุษย์ สัตว์ และสิ่งแวดล้อมสูง เพราะอันตรายที่เกิดจากสารพิษที่ใช้ไม่ได้เกิดขึ้นกับผู้บริโภคเท่านั้น แต่เกิดขึ้นกับชาวนาผู้ใช้สารพิษเหล่านี้ เพราะเป็นผู้สัมผัสกับสารพิษโดยตรง ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ชาวนาส่วนใหญ่ใช้สารเคมีอย่างประมาท ไม่ระมัดระวังการใช้ปฏิบัติการในลักษณะไม่เหมาะสม เนื่องจากขาดความรู้ในเรื่องของพิษภัยจากสารเหล่านี้ ทำให้ชาวนามี สารพิษในเลือดสูง ที่ผ่านมาได้มีการรณรงค์เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรแต่ไม่ได้ผล (วิทูรย์ เลี่ยนจำรูญ 2540 : 24)

จากข้างต้น การใช้สารเคมีในการเกษตรของชาวนาส่วนใหญ่ ได้แก่ สารกำจัดศัตรูพืช ซึ่งทำการเกษตรในทุกครัวเรือน และใช้กันมาก ถึงแม้ว่าชาวนาทุกคนจะรู้ว่าสารเคมีเหล่านี้มีพิษและเป็นอันตรายต่อตนเอง ผู้อื่นและสร้างความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อมสูง ในขณะที่ใช้สารเคมีนี้ ชาวนาไม่ได้มีการป้องกันตนเองโดยการสวมหน้ากาก สวมถุงมือเพื่อป้องกันสารพิษเข้าสู่ร่างกายเลย และผลที่เกิดขึ้นหลังจากการใช้สารเคมีคือ พืชจะสร้างความต้านทานต่อสารเคมี ทำให้เกิดผลร้ายต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น คน สัตว์ และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ทำให้เกิดสารพิษตกค้างในอาหารและสิ่งแวดล้อม ต้นทุนในการผลิตพืชผลสูงขึ้น เนื่องมาจากราคาของสารเคมี

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

การบริการด้านสาธารณสุขในชุมชน

การบริการด้านสาธารณสุข ในแผนพัฒนาสาธารณสุขฉบับที่ 7 (พ.ศ 2535 – 2539) กระทรวงสาธารณสุขมีแนวนโยบาย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและการดูแลสุขภาพของผู้ประกอบอาชีพ โดยสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของตนเอง ในส่วนที่ประชาชนสามารถดำเนินการเองได้ โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐคอยให้การสนับสนุนและส่งเสริมการดูแลสุขภาพของประชาชน และในแผนงานพัฒนาสาธารณสุขฉบับที่ 8 (พ.ศ 2540 – 2544) ได้มีแนวโน้มในการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพของประชาชน โดยให้ประชาชนและครอบครัวมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสาธารณสุขด้านการป้องกันและควบคุมโรค ในส่วนของเกษตรกรรมนั้นได้มีแผนให้ลดอัตราการใช้สารกำจัดศัตรูพืชที่ไม่ถูกต้อง และเพิ่มอัตราการใช้อุปกรณ์ป้องกันความปลอดภัยในการทำงานไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 เนื่องจากการเจ็บป่วยของชาวนาจากอาการพิษของสารกำจัดศัตรูพืชนั้น สามารถป้องกันได้ ถ้าชาวนาให้ความร่วมมือในการดูแลสุขภาพของตนเอง หรือปฏิบัติพฤติกรรมที่ถูกต้อง ในการใช้สารกำจัดศัตรูพืช ดังนั้นการแก้ไขปัญหาสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุขให้ความสำคัญต่อการศึกษาพฤติกรรมสุขภาพของชาวนาหรือชุมชน โดยวิเคราะห์หา

สาเหตุ หรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขภาพของชาวนาที่เป็นต้นเหตุของปัญหาสาธารณสุข เนื่องจากพฤติกรรมสุขภาพเป็นกิจกรรมหรือการกระทำของบุคคล หรือกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ในการศึกษาพฤติกรรมสุขภาพเป็นกิจกรรม หรือการกระทำของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ (วิลาวัณย์ จึงประเสริฐ 2541 : 1)

สภาพปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของชาวนา

ชาวนาที่ใช้ชีวิตอยู่ในชนบท มีคุณภาพชีวิตแตกต่างจากประชาชนในเมืองเป็นอันมาก คนในชนบทส่วนใหญ่รายได้น้อย ใช้น้อย มีคุณภาพชีวิตในระดับต่ำกว่าผู้ที่อยู่ในเมือง คนในเมืองมีรายได้สูงกว่า สามารถซื้อหาสิ่งอำนวยความสะดวกได้มากกว่า อุดมไปด้วยเครื่องอุปโภคบริโภค มีโอกาสได้รับการศึกษามากกว่า ด้านบริการสาธารณูปโภค แม้จะมีการพัฒนาให้กระจายไปสู่ชนบทมากขึ้น แต่ก็ยังไม่เท่าเทียมในเมือง ไม่ว่าจะเป็นไฟฟ้า น้ำประปา บริการด้านสุขภาพอนามัย ซึ่งโดยรวมแล้วสามารถประเมินว่าชาวชนบทมีคุณภาพชีวิตไม่ดีเท่าชาวเมือง และยังคงมีปัญหาที่มีผลกระทบต่อสังคมชนบทมากมาย ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงปัญหาของชนบท ดังนี้

ปัญหาเศรษฐกิจ

ประเทศไทยได้พัฒนาเศรษฐกิจตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ถึง 8 ฉบับ กว่า 40 ปีมาแล้ว แม้จะก่อให้เกิดผลดีต่อเศรษฐกิจโดยส่วนรวมอยู่บ้าง แต่ก็ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ไม่เป็นไปเท่าที่ควร ปรากฏว่ามีประชาการเพียงบางส่วนของประเทศ ได้รับประโยชน์ คือผู้ที่ใกล้บริการขั้นพื้นฐาน ก็ได้ใช้ประโยชน์ในการนำมาใช้เพื่อการเพิ่มผลิตและรายได้ ได้เริ่มแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ตั้งแต่ พ.ศ. 2504 จนกระทั่งฉบับที่ 7 เมื่อ พ.ศ. 2535 ก็ยังแก้ไขปัญหาภาวะตกต่ำของฐานะของเกษตรกรไม่ได้ ทั้งนี้เนื่องจากการผลิตยังต้องพึ่งพิงธรรมชาติและผลิตตามฤดูกาล ไม่สามารถสร้างงานได้ต่อเนื่องสม่ำเสมอ ประกอบกับมีการแข่งขันสินค้าเกษตรในตลาดต่างประเทศมากขึ้น ราคาสินค้าเกษตรจึงลดต่ำลง อีกเหตุผลหนึ่งคือ มาตรฐานของคุณภาพผลผลิตก็ยังสู้ต่างประเทศไม่ได้ ดังนั้นชาวนาไทยส่วนใหญ่จึงประสบปัญหาการตลาดและราคาผลผลิต อนึ่งชาวนาโดยทั่วไปมักขาดความรู้ และการแนะนำอย่างเพียงพอ ซึ่งวิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2531 : 23-24) กล่าวถึง ปัญหาด้านเศรษฐกิจไว้ดังนี้

1. เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม รายได้ของชาวนาส่วนใหญ่ได้จากการขายข้าวเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ยังมีรายจ่ายที่เพิ่มขึ้นทุกปี ทั้งรายจ่ายในการประกอบอาชีพทำนา และรายจ่ายในครอบครัว

2. การทำการเกษตรของไทยขึ้นอยู่กับดินฟ้าอากาศ ชาวนาส่วนใหญ่ยังต้องอาศัยน้ำฝนธรรมชาติเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงต้นข้าว ถ้าปีใดฝนแล้งไม่ตกต้องตามฤดูกาล หรือน้ำท่วมมากจนเกินไป ประชาชนชนบทย่อมจะได้รับความเสียหายเป็นอันมาก

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

3. การชลประทานยังมีอยู่น้อยมาก ถ้าหากฝนแล้งหรือน้ำท่วม การชลประทานที่ดีก็สามารถยังคงน้ำได้ เช่นไม่มีน้ำทำนา ก็สูบขึ้น หรือถ้ามีน้ำมากเกินไป ก็ปล่อยน้ำไหลลงในคลองส่งน้ำ เป็นต้น

4. ปัญหาเรื่องแมลงรบกวน ขาดปุ๋ย ขาดพันธุ์พืช เพราะขาดวิธีการเพาะปลูกที่ดี การเกษตรกรรมเป็นแบบล้าสมัย

5. ปัญหาเรื่องพ่อค้าคนกลาง บทบาทของพ่อค้าคนกลางมีอยู่มาก พ่อค้ามีให้กู้ยืมเงินมีอยู่หลายประเภทด้วยกัน เช่น พ่อค้าข้าว พ่อค้าของชำต่าง ๆ ลักษณะการให้กู้ของพ่อค้ามักเป็นไปในทำนอง ตกข้าว กล่าวคือ พ่อค้าให้กู้ยืมเงินแก่ชาวนาชนบทในฤดูปลูกข้าว หรือฤดูเก็บเกี่ยว ซึ่งชาวนาชนบทมีความต้องการเงินโดยรีบด่วน สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ โดยมีข้อสัญญาว่าเมื่อเก็บเกี่ยวได้แล้ว จะต้องนำข้าวมาใช้หนี้ตามจำนวนที่ตกลงกัน พ่อค้าของชำก็เช่นเดียวกัน จะให้ประชาชนซื้อเชื่อ เครื่องนุ่งห่ม และอาหารต่าง ๆ แล้วลงบัญชีไว้ โดยมีข้อสัญญาว่า ถ้าซื้อเชื่อไปถึงจำนวนหนึ่งแล้ว จะเอาข้าวมาใช้หนี้เป็นต้น

6. สินค้าทางเกษตรกรรม เช่น ข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพด อ้อย ขายไม่ได้ราคาหรือไม่มีตลาดรับซื้อ รัฐบาลส่งเสริมให้ประชาชนผลิตสิ่งเหล่านี้ แต่กระทำไม่ครบวงจร คือไม่มีการประกันราคาและหาตลาดให้ ปัญหาบางส่วนเนื่องมาจากนโยบายกีดกันผลผลิตทางเกษตรกรรมของต่างประทศ เช่น สหรัฐอเมริกา กลุ่มประชาคมยุโรป และญี่ปุ่นด้วย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

7. ชาวนาชนบทยังขาดการศึกษา ทำให้รู้เท่าไม่ถึงการณ์ มีการขอยืมเงินโดยใช้ที่นาไปค้ำประกันและไม่ได้ทำสัญญาไว้ ปล่อยให้นายทุนทำสัญญาแต่เพียงฝ่ายเดียว ชาวนาชนบทเพียงแต่ลายมือชื่อไว้เท่านั้น ซึ่งในที่สุดที่นานั้นก็ตกเป็นของนายทุน

8. ชาวนามีการกู้ยืมเงินไปใช้จ่ายในหลาย ๆ เรื่อง มีดังนี้

8.1 กู้เพื่อใช้หนี้เก่า

8.2 กู้เพื่อซื้อที่ดิน

8.3 กู้เพื่อซื่อเครื่องมือกสิกรรม

8.4 กู้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการครองชีพ

8.5 กู้เพื่อซื้อสัตว์พาหนะ

8.6 กู้เพื่อบำรุงที่ดิน และหักร้างถางพง

8.7 กู้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการผลิต

8.8 กู้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในพิธีกรรม

8.9 กู้เพื่อวัตถุประสงค์อย่างอื่น

9. ปัญหาเรื่องการถือครองที่ดิน

สำหรับประดิษฐ์ มัชฌิมา (2543 : 237) ได้สรุปปัญหาเศรษฐกิจของชาวชนบท ไว้ดังนี้

1. ขาดแคลนเงินทุนในการประกอบอาชีพทำนา
2. ชาวนามีหนี้สินมาก
3. ขาดน้ำ การผลิตขึ้นอยู่กับฤดูกาลและดินฟ้าอากาศ มีการว่างงานมาก
4. รายได้ต่ำและไม่แน่นอน ราคาของผลิตผลขึ้นลงอยู่เสมอ
5. ขาดสถาบันเครดิตและการตลาดท้องถิ่น
6. ชาวนาไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง
7. ขาดฉางหรือที่เก็บผลิตผล ถูกบังคับให้ขายสินค้าในราคาถูก
8. ถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง
9. การคมนาคมขนส่งไม่สะดวก
10. ขาดความรู้ด้านการเกษตรแผนใหม่
11. ขาดความรู้และข่าวสารด้านการตลาด
12. ขาดความรู้ความเข้าใจด้านธุรกิจการค้า ขาดอำนาจในการต่อรอง
13. รัฐบาลไม่สามารถให้ความช่วยเหลือไม่ทั่วถึง

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

จากการมีการวิจัยทางด้านเศรษฐศาสตร์ ซึ่ง เกริกเกรียรติ พัฒน์เสรีธรรม (2542 : 5) กล่าวว่า นักเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่ของไทยพบว่า ชาวนาของไทยส่วนใหญ่ต้องเผชิญกับความยากจน มีรายได้เพื่อเลี้ยงครอบครัวค่อนข้างต่ำมาก เมื่อเปรียบเทียบกับภาคอุตสาหกรรม เพราะถูกกดราคาสินค้าจากพ่อค้าคนกลาง นอกจากนี้ชาวนาขาดความรู้และความชำนาญในการทำการเพาะปลูกพืชบางอย่าง ขาดเงินทุนและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งทำให้ชาวนาสามารถผลิตพืชผลได้ในระดับต่ำ ไม่เพียงพอในการเลี้ยงชีพหรือแบ่งปันเพื่อใช้เป็นการลงทุนในปีต่อไป หรือขายเพื่อให้ได้เงินทุนใช้ในการดำเนินชีวิต ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เป็นปัญหาที่ชาวนาต้องประสบตลอดมา

จากข้างต้น ปัญหาด้านเศรษฐกิจของชาวนา นับว่าเป็นปัญหาลูกโซ่ต่อเนื่อง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ของชนบท กล่าวคือ เมื่อผลผลิตต่ำ ทำให้มีรายได้ต่ำ รายได้ต่ำทำให้ขาดการออมและการสะสมทรัพย์ ซึ่งมีผลกระทบกระเทือนต่อการลงทุน ในที่สุดก็เป็นผลทำให้เกิดผลผลิตต่ำและรายได้ต่ำอีก วนเวียนอยู่อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งสอดคล้องกับ Jacques Diouf (2543 : 243) ซึ่งกล่าวไว้ว่า “ประชาชนยังคงขาดแคลนอันเนื่องมาจากผลผลิตตกต่ำ ทำให้รายได้ต่ำไปด้วย ซึ่งเป็นผลให้การยังชีพของชาวนายังคงวนเวียนและขึ้นอยู่กับราคาผลผลิต เป็นเช่นนี้ตลอดชาวนาไม่ควรขึ้นอยู่กับราคาตลาดโลก”

ปัญหาสังคม

สังคมชนบทเป็นอาณาบริเวณที่มีประชากรมนุษย์อยู่รวมกันในจำนวนที่เบาบาง ไม่หนาแน่น มีความสัมพันธ์กันแบบส่วนตัว เป็นคนรู้จักกัน อยู่ร่วมกันในลักษณะพึ่งพาเกี่ยวพัน มีค่านิยม ความเชื่อ แบบของความประพฤติคล้ายหรือเหมือนกัน มีวัฒนธรรมย่อย (Subculture) หรือวัฒนธรรมท้องถิ่นเดียวกัน ซึ่ง โกศล และสถิต วงศ์สวรรค์ (2543 : 132) กล่าวว่าส่วนใหญ่ชีวิตชนบทขึ้นอยู่กับ

1. ธรรมชาติ ดินฟ้าอากาศดี ฝนอำนวยก็ได้รับผลผลิตดี มีกินมีใช้
2. มีความเฉื่อยชา ขาดความกระตือรือร้นในการสร้างฐานะ ไม่ค่อยมีความคิดริเริ่ม มีชีวิตอยู่ไปวัน ๆ ชีวิตไม่ต้องการแข่งขันเหมือนคนในเมือง กินอยู่ง่าย ๆ ไม่ละโมบ ไม่เครียดกับวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลง
3. งานขาดประสิทธิภาพ เพราะไม่มีการกดดัน การงานเป็นไปตามใจอยากทำ ไม่ค่อยจริงจังกับชีวิต ไม่เคร่งต่อกฎเกณฑ์ ยืดหยุ่น ไม่ค่อยเป็นไปตามระเบียบ ทำงานแบบผ่อนปรน ยึดหลักอะลุ้มอล่วย ไม่เข้มงวดต่อการควบคุมความประพฤติ
4. มาตรฐานการครองชีพต่ำ ความเป็นอยู่มีรสนิยมและมาตรฐานต่ำกว่าในเมือง ไม่มีสิ่งฟุ้งเฟ้อล่อใจ อยู่ง่ายกินง่าย ชีวิตง่าย ๆ ไม่เห่อเหิม เสื้อผ้าไม่หรูหรา
5. ความเจริญไปได้ช้า เพราะคนในชนบทปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์นิยม ขี้เกรงใจ พยายามหลีกเลี่ยงการขัดแย้ง ปฏิบัติต่อกันโดยยึดหลักขนบธรรมเนียมประเพณีแต่หนหลัง วิทยาการใหม่ ๆ จึงแทรกซึมเข้าไปได้ยาก

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

ชุมชนในชนบทหรือสังคมในชนบท เป็นสังคมที่อดอยากยากจน ทั้งนี้เป็นเพราะประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร ซึ่งเป็นอาชีพที่มีรายได้ไม่แน่นอน มีการว่างงานตามฤดูกาลมาก มีครอบครัวใหญ่และลูกมาก มีคนที่อยู่ในวัยทำงานน้อย บริการด้านการค้า การตลาด การเงินและการธนาคาร และความเจริญต่าง ๆ ยังกระจายไปไม่ถึง ระดับการศึกษาและอนามัยของประชาชนยังต่ำโดยทั่วไป มิหนำซ้ำยังถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางอีกด้วย ชาวชนบทส่วนใหญ่จึงมาอยู่ในวงจรแห่งความยากจนและเป็นหนี้ไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งประดิษฐ์ มัณชิมา (2523 : 237-238) ได้แบ่งปัญหาสังคมเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. ชาวนามีครอบครัวใหญ่และลูกมาก
2. พื้นฐานความรู้และระดับการศึกษาต่ำ
3. ยึดมั่นในระเบียบประเพณี ยากต่อการเปลี่ยนแปลง
4. สุขภาพอนามัยไม่ดี
5. มีการว่างงานมาก

6. โจรผู้ร้ายชุกชุม
7. ขาดผู้นำในท้องถิ่น
8. ขาดความกระตือรือร้น
9. ขาดสถาบันของสังคม เช่น โรงเรียน โรงฝึกงานและโรงพยาบาล
10. ขาดการประหยัด ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยในสิ่งไม่จำเป็น
11. ขาดการร่วมมือกันในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมร่วมกัน
12. ต่างคนต่างจนใครช่วยเหลือใครไม่ได้

โกศล และสถิต วงศ์สวรรค์ (2543 : 135) ได้จำแนกปัญหาสังคมชนบท ได้ดังนี้

1. โครงสร้างของสังคมถูกเปลี่ยนแปลง เนื่องจากแผนพัฒนาฯ ไม่อาจปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดปัญหาสังคม ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการว่างงาน ปัญหาการขาดความปลอดภัยในการดำรงชีวิตและทรัพย์สิน

2. ปัญหาสภาพความเป็นอยู่ และสภาพการครองชีพของคนส่วนใหญ่ในชนบท ยังมีความยากจนอยู่มาก เนื่องจากการกระจายรายได้ไม่ทั่วถึงและความเหลื่อมล้ำทางรายได้

3. ปัญหาความเสื่อมโทรมทางด้านจิตใจและศีลธรรม อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมตามสภาพเศรษฐกิจ เพราะการเอาอย่างวัฒนธรรมของต่างประเทศ

4. ปัญหาอาชญากรรม และคดีสะเทือนขวัญซับซ้อนในรูปแบบต่าง ๆ อันเนื่องมาจากการปรับตัวทางสังคมของไทยตามการขยายตัวของเศรษฐกิจ

5. ปัญหายาเสพติด ทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ สืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคม

6. ปัญหาการบริการทางสังคมที่ไม่ทั่วถึง เช่น การสื่อสาร การขนส่ง การคมนาคม การสาธารณูปโภค การสาธารณูปกรณ์ ยังมีไม่พอกับความต้องการและกระจายไปไม่ทั่วถึง

7. ปัญหาประชาชนในชนบทยังด้อยโอกาสทางการศึกษา และภาวะของการโภชนา ยังไม่ดีเท่าที่ควร กระจายไปไม่ถึงชนบทที่ห่างไกลและขาดแคลน

8. ปัญหาด้านสาธารณสุข ที่ไม่สามารถกระจายได้เพียงพอกับความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสาธารณสุขในส่วนภูมิภาคชนบท

ปัญหาด้านสุขภาพ

ปัญหาสุขภาพอนามัย นับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญมากปัญหาหนึ่ง เพราะถ้าสุขภาพอนามัยไม่ดี ก็จะเป็นการบั่นทอนการดำเนินชีวิตและการทำมาหากินของชาวชนบทอย่างมาก เนื่องจาก

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

อาชีพของชาวชนบทต้องใช้แรงงานเป็นสำคัญ ถ้าสุขภาพไม่ดี มักจะทำงานได้ไม่เต็มที่ ซึ่ง ทัศนีย์ ทองสว่าง (2537 : 231) กล่าวว่า คนในชนบทส่วนใหญ่มักจะเป็นโรคขาดอาหาร เพราะขาดความรู้เกี่ยวกับคุณภาพอาหาร การบริการทางการแพทย์และการอนามัยไม่ทั่วถึง เนื่องจากอยู่ห่างไกลความเจริญ ชอบเลี้ยงสัตว์ไว้ใต้ถุนบ้าน ทำให้เกิดความสกปรก ไม่ถูกสุขลักษณะ การรักษาพยาบาลไม่ถูกวิธี นิยมรักษาด้วยยาแผนโบราณ ยังขาดแคลนแหล่งน้ำบริโภคที่สะอาด ปัญหาด้านสุขภาพและอนามัยเหล่านี้ เป็นเหตุให้ชาวชนบทต้องเสียชีวิตลงปีละมาก ๆ

การสาธารณสุขและอนามัยสังคมชนบทไทย ยังขาดแคลนหมอหรือบริการด้านการแพทย์อยู่มาก นอกจากนั้นอุปกรณ์การแพทย์และเครื่องมืออื่น ๆ ก็แทบจะไม่มีอีกด้วย ประสิทธิภาพของโรงพยาบาลในชนบท ต่ำกว่าในเมืองหลวง แม้ในปัจจุบัน รัฐบาลเล็งเห็นถึงความสำคัญด้านสุขภาพอนามัย มีการบริการดีขึ้นกว่าสมัยก่อน ซึ่งกองสถิติสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข แจ้งว่าในปี พ.ศ. 2535 จำนวนบุคคลากรทางการแพทย์มีดังนี้ แพทย์จำนวน 13,358 คน ทันตแพทย์ 2,661 คน เภสัชกร 4,604 คน พยาบาลและพยาบาลเทคนิค มี 64,864 คน และผดุงครรภ์จำนวน 1,430 คน เฉลี่ยแพทย์ 1 คน ต่อคนไข้ 4,295 คน ทันตแพทย์ 1 คน ต่อคนไข้ 21,561 คน เภสัชกร 1 คน ต่อคนไข้ 12,462 คน พยาบาลและพยาบาลเทคนิค 1 คน ต่อคนไข้ 884 คน จำนวนผดุงครรภ์ 1 คน ต่อคนไข้ 40,122 คน (อรุณรัตน์ เสถียรทิพย์ 2538:20)

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ลิขสิทธิ์

เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้ประชาชนในชนบทมีปัญหาด้านสุขภาพอนามัย ก็เนื่องมาจากการกินอยู่และการสุขาภิบาลไม่ดีเพียงพอ รวมไปถึงความยากจนด้วย

ในด้านการเกษตร การผลิตผลผลิตให้ได้มีปริมาณมากและให้ได้คุณภาพนั้น ชาวนาจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้สารเคมี สารฆ่าแมลง ในการป้องกันมิให้แมลง ศัตรูพืชมาทำลายผลผลิตการเกษตรของตน อีกทั้งการใส่ปุ๋ยเคมี เพื่อเพิ่มผลผลิต Jannifer Mourin (2543 : 6) กล่าวว่า ชาวนาเชื่อและเข้าใจว่าการจะได้ผลผลิตมากขึ้นนั้น จำเป็นอย่างยิ่งต้องใส่ปุ๋ยเพื่อเร่งและเพิ่มผลผลิต เมื่อเป็นเช่นนี้ ชาวนาเองจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับผลกระทบโดยตรงจากสารเคมี สารฆ่าแมลง ปุ๋ยเคมีเหล่านี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หากชาวนาไม่มีความรู้ในการใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมีต่าง ๆ อย่างถูกต้องแล้วก็จะทำให้เกิดผลเสีย ซึ่งเกิดจากสารตกค้างต่าง ๆ เข้าสู่ร่างกาย เป็นเหตุให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพอนามัยของเกษตรกร

จากปัญหาเศรษฐกิจ สังคมและสุขภาพของชาวชนบทที่กล่าวมาข้างต้นนั้น รัฐบาลไทยพยายามดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ดังเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมชนบทของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 พบว่าการพิจารณาด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า การคมนาคม แหล่งน้ำ ฯลฯ ดีขึ้นตลอดช่วงแผนพัฒนาฯ ซึ่งกองประสานการพัฒนาชนบท (2539 : 30) ได้ศึกษาพบว่าตลอดช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 สำหรับด้านคุณภาพชีวิตของประชาชนด้านสาธารณสุขและการ

ศึกษา ก็มีผลการพัฒนาชัดเจนและเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ จึงกระจายอำนาจการบริหารจากส่วนกลางสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น การพัฒนาศักยภาพของคนในชนบทอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นเรื่องจำเป็นยิ่งยวด เพื่อรองรับภารกิจข้างหน้า เครื่องมือสำคัญที่รัฐจะต้องให้ความสนใจคือ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกระดับ และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน เพื่อปรับกระบวนการความคิดและการเปลี่ยนวิถีการพัฒนาชนบทใหม่ให้สัมฤทธิ์ผลในระยะยาว

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการแก้ปัญหา

เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ได้อาศัยแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปัญหา โดยแบ่งสาระสำคัญออกเป็น 2 ประการ คือ

1. ปัญหา
2. พฤติกรรมการแก้ปัญหา

ปัญหา

การที่จะบอกให้ชัดเจนว่า อะไรคือปัญหา เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก เพราะสภาพการณ์ใดจะเป็นปัญหาหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับความคิดของแต่ละคน แต่เมื่อบุคคลมีเป้าประสงค์ (Goal) และมีอุปสรรคขัดขวาง เมื่อไม่ทราบจุดมุ่งหมายที่แน่นอนว่าคืออะไร ซึ่งลักษณะของปัญหานั้นมีทั้งแคบและกว้าง แต่ทุกปัญหาต้องมีเป้าหมายที่จะไปถึงได้ ฉะนั้นแนวทางหรือวิธีแก้ปัญหาจึงขึ้นอยู่กับปัญหาแต่ละคนที่มองเห็น

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์วิทยทรัพยากร

ความหมายของปัญหา

ดร.ประวิทย์ จงวิศาล (2540 : 99) ให้ความหมายของปัญหา หมายถึง สภาวะที่เบี่ยงเบนไปจากสิ่งที่คาดหวังไว้ ซึ่งจะมีผลทำให้เกิดสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ขึ้น สำหรับสิ่งที่คาดหวังไว้

ศ.อุ่นตา นพคุณ (2534 : 477) กล่าวว่าปัญหา คือความแตกต่างระหว่างสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันกับ สภาพการณ์ที่เราปรารถนาจะให้เกิดขึ้น

ยุดา รักไทยและธนิกานต์ มาฆะศิรานนท์ (2542 : 9) กล่าวว่าปัญหา คือช่องว่างหรือความแตกต่างระหว่างสถานการณ์ปัจจุบัน กับสภาพการณ์ที่เราต้องการให้เกิดขึ้น หรือสภาพการณ์ไม่ดีที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

คนึงนุช จาตุประยูร (2537 : 11) ให้ความหมายของปัญหา หมายถึงเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดอุปสรรคในการดำเนินงานที่มาขัดขวางไม่ให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งจำเป็นต้องศึกษาจากสาเหตุและที่มาของปัญหานั้น ๆ ต้องดำเนินการแก้ไขด้วยกระบวนการที่เหมาะสม เพื่อขจัดปัญหาเหล่านั้นให้หมดสิ้นไป

สนธยา พลศรี (2545 : 50) ได้สรุปความหมายของคำว่า ปัญหา ได้หลายทัศนะ ซึ่งพอจะรวบรวมได้ดังนี้

- ปัญหา คือ สถานการณ์อันใดอันหนึ่ง ซึ่งคนและสัตว์ ไม่สามารถตอบสนองตามที่ได้เรียนรู้มาแล้วได้

- ปัญหา คือ สิ่งที่เกิดขึ้นกับคน เมื่อเขามีจุดมุ่งหมายอย่างแน่นนอน แต่ไม่สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายนั้นด้วยพฤติกรรม ซึ่งเขามีอยู่ที่พอจะใช้ประโยชน์ได้ เนื่องจากมีอุปสรรคมาขัดขวาง

- ปัญหา คือ การค้นหาสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ตาม

- ปัญหา คือ ความยุ่งยากที่ประสบ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ 2525 (2538) ได้ให้ความหมายของคำว่าปัญหา ไว้ดังนี้ ข้อสงสัย เช่น ทำได้โดยไม่มีปัญหา คำถาม เช่น ตอบปัญหา ข้อที่ต้องพิจารณาแก้ไข เช่น ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาทางการเมือง

สรุป ได้ว่าปัญหา หมายถึง สถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นก่อให้เกิดอุปสรรค ความยุ่งยาก และส่งผลทำให้เราไม่สามารถดำเนินงาน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายที่วางไว้ได้ ซึ่งจำเป็นต้องศึกษาและพิจารณาถึงสาเหตุ ที่มาของปัญหาเหล่านั้น และต้องดำเนินการแก้ไข เพื่อขจัดปัญหาเหล่านั้นให้หมดไป

มหาวิทยาลัยศิลปากร ศิลปศาสตร์

องค์ประกอบของปัญหา

แอคคอฟฟ์ (Ackoff 1995:255) กล่าวว่า องค์ประกอบของปัญหามี 5 ชนิด

1. ผู้ตัดสินใจ คือผู้ที่ผจญกับปัญหา อาจเป็นบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลก็ได้

2. ตัวแปรที่ควบคุมได้ คือ ส่วนของสถานการณ์ของปัญหาที่ผู้ตัดสินใจสามารถควบคุมได้ เช่น ในการซื้อรถยนต์ ผู้ซื้อสามารถควบคุมว่าต้องการซื้อยี่ห้ออะไร รุ่นอะไร สีอะไร

3. ตัวแปรที่ควบคุมไม่ได้ คือส่วนของสถานการณ์ของปัญหาที่ผู้ตัดสินใจไม่สามารถควบคุมได้แต่เมื่อรวมกับตัวแปรที่ควบคุมได้จะมีอิทธิพลต่อผลผัพธ์ที่ผู้ตัดสินใจเลือก อาจเรียกตัวแปรที่ควบคุมไม่ได้นี้ว่าสิ่งแวดล้อมของปัญหาตัวอย่าง เช่น ผู้ซื้อรถยนต์ไม่สามารถควบคุมภาษีการขายในการซื้อรถยนต์ และค่าทะเบียนรถยนต์ แต่สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อผลลัพธ์สุดท้าย คือค่าใช้จ่ายทั้งหมดเกี่ยวกับรถยนต์ตัวแปรที่ควบคุมไม่ได้อาจถูกควบคุมโดยคนอื่นก็ได้ เช่น ภาษีการขายถูกควบคุมโดยผู้ร่างพระราชบัญญัติภาษีการขาย ผู้บังคับบัญชาในระดับสูงกว่าย่อมควบคุมบางอย่างที่ผู้บังคับบัญชาในระดับรองลงไปไม่สามารถควบคุมได้ เป็นต้น

4. ขีดจำกัด คือขอบเขตของค่าที่เป็นไม่ได้ของตัวแปรที่ควบคุมได้และตัวแปรที่ควบคุมไม่ได้เช่นในการซื้อรถยนต์ จะเลือกได้เฉพาะยี่ห้อและรุ่นที่มีขายในขณะนั้น

5. ผลลัพธ์ที่เป็นไปได้ คือผลที่เกิดจากการตัดสินใจแก้ปัญหา ตามทางเลือก (วิธีแก้ปัญหา) ต่างๆ ในการแก้ปัญหาจะต้องพิจารณาทางเลือกซึ่งต้องมีอย่างน้อยสองทางที่สมีประสิทธิภาพแตกต่างกันและให้ผลลัพธ์ที่มีค่าต่างกัน และเลือกการกระทำที่จะให้ผลลัพธ์ที่ตนต้องการ ผู้ที่เลือกสิ่งที่ดีและมีประสิทธิเรียกว่าเป็นผู้แสวงหาสิ่งเลิศ แต่ผู้ที่เลือกสิ่งที่ดีพอเพียงซึ่งไม่จำเป็นต้องดีที่สุด เรียกว่าผู้นั้นแสวงหาความพอใจ (Ackoff,อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด 2539 : 3)

ประเภทของปัญหา

การจัดประเภทของปัญหา อาจจัดได้หลายวิธีตามเกณฑ์ที่ใช้ ดังต่อไปนี้

เอคคอฟฟ์ (Ackoff 1995:255) จัดประเภทของปัญหา 2 ประเภท

1. ปัญหาที่เกี่ยวกับการขจัดหรือทำลายบางสิ่งบางอย่างที่มีอยู่แล้วและไม่เป็นที่พึงปรารถนาเช่นการจัดการเสียงรบกวน ความเจ็บไข้ได้ป่วย หนี้สิน เป็นต้น เป็นปัญหาประเภทลบ

2. ปัญหาที่เกี่ยวกับแสวงหาบางสิ่งบางอย่างที่ขาดแคลน เพื่อให้เกิดความพอใจ เช่น การจัดทำห้องสมุด ถนนในโรงเรียน ซื้อรถยนต์ เป็นต้น เรียกว่า เป็นปัญหาประเภทบวก (Ackoff ,อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด 2539 : 3)

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

อุ่นตา นพคุณ (2534 : 478) ได้แบ่งปัญหาออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ปัญหาประเภทที่เห็นสภาพปัญหาชัดเจน และมีวิธีการแก้ปัญหาที่แน่นอน ซึ่งบุคคลรู้อยู่แล้ว โดยการจำความรู้หรือใช้การแก้ปัญหาเดิม และเชื่อมโยงกับสภาพปัญหาได้ และอาศัยความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้มาใช้ในสถานการณ์ที่แตกต่างไปจากเดิม

2. ปัญหาประเภทที่เห็นสภาพปัญหาชัดเจน แต่ตัวบุคคลไม่มีความรู้หรือขาดวิธีการที่จะแก้ปัญหา ปัญหาประเภทนี้ปรากฏอยู่มากที่สุดในชีวิตจริง เป็นปัญหาที่ต้องใช้กระบวนการคิดผสมผสานกับความรู้ แนวคิดหลักการที่มีอยู่แล้ว หรือค้นพบมาได้เพื่อเป็นการแก้ปัญหาใหม่ที่ได้ผลมากขึ้น

3. ปัญหาประเภทที่รู้ถึงสภาพของปัญหาเกิดความต้องการที่จะแก้ปัญหา แต่ยังไม่มีความรู้หรือวิธีการที่บุคคลนั้น ไม่สามารถจะแก้ปัญหาได้ ปัญหาประเภทนี้เกี่ยวข้องกับการบุกเบิกแสวงหาความรู้ใหม่ ทฤษฎี และวิธีการใหม่ที่ยังไม่เคยปรากฏมาก่อน นับเป็น

พฤติกรรมการแก้ปัญหา

การแก้ปัญหา (Problem solving) เป็นลักษณะสำคัญ ในการแสดงพฤติกรรมของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย จะเกิดขึ้นเมื่อกิจกรรมที่ทำอยู่ถูกขัดขวาง มีอุปสรรค ไม่สามารถจะใช้นิสัยเดิมที่เคยทำมาแก้ไข สถานการณ์เป็นไปอย่างซับซ้อนสับสน ไม่เกิดความกระจ่างแจ้ง ในการที่จะหาทาง

ฝ่าฟันสิ่งกีดขวาง หรืออุปสรรคนั้น ๆ เพื่อให้หลุดพ้นจากสภาวะความเครียด อันเกิดจากแรงขับต่าง ๆ หรือที่เรียกว่า เป็นปัญหา (ประสาท อิศรปรีดา 2530 : 156)

ประสาท อิศรปรีดา ได้ให้ความหมายของการแก้ปัญหา เป็นขบวนการที่จำเป็นต้องอาศัยความรู้ในการพิจารณา สังเกตการ และโครงสร้างของปัญหา รวมทั้งต้องใช้กระบวนการคิด เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมาย (ประสาท อิศรปรีดา 2530 : 156)

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ (2532 : 15) ได้กล่าวไว้ว่า การแก้ปัญหา เป็นกิจกรรมที่เป็นทั้งการแสดงความรู้ ความคิดจากประสบการณ์ก่อน ๆ และส่วนประกอบของสถานการณ์ที่เป็นปัญหาในปัจจุบันโดยนำมาจัดเรียงลำดับใหม่เพื่อผลของความสำเร็จในจุดมุ่งหมายเฉพาะอย่าง กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ (2532 : 15)

ชม ภูมิภาค กล่าวว่า การแก้ปัญหาเป็นสิ่งที่มีความหมายกว้างมาก รวมถึงพฤติกรรมที่ซับซ้อนอยู่ในรูปต่าง ๆ มากมาย พฤติกรรมในการแก้ปัญหานี้ จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีงาน มีจุดมุ่งหมายที่จะต้องบรรลุเพื่องานนั้น (ชม ภูมิภาค 2536 : 56)

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การแก้ปัญหา เป็นพฤติกรรม หรือวิธีการดำเนินการที่ยุ่งยากซับซ้อน ต้องอาศัยความรู้ ความคิด ประสบการณ์ วิธีการ และขั้นตอนในการศึกษาปัญหา เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

พฤติกรรมการแก้ปัญหา

ในขณะที่บุคคลเผชิญปัญหาที่ต้องแก้ไข ในเหตุการณ์หรือสถานการณ์หนึ่ง บุคคลแต่ละคนจำเป็นต้องใช้ ทั้งความรู้ ประสบการณ์ วิธีการณ์ที่เป็นระเบียบ เป็นองค์ประกอบในการแก้ปัญหา แต่เนื่องจาก องค์ประกอบดังกล่าว ของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน จึงทำให้บุคคลแต่ละคนมีวิธีการแก้ปัญหาแตกต่างกันออกไปโดยจากแนวคิดของเกสตอล (Gestalt 1995:262) ได้แบ่งการแก้ปัญหาไว้ 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การแก้ปัญหา โดยการจัดการกับการรับรู้ใหม่ เกสตอล (Gestalt 1995:262) กล่าวว่าการแก้ปัญหาเกิดขึ้นเพราะ บุคคลมีการรับรู้ไม่ถูกต้อง การที่จะแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ โดยการเปลี่ยนการรับรู้ ซึ่งมีแต่เดิมเสียใหม่

2. การแก้ปัญหาแรกอาจนำมาใช้ในการแก้ปัญหาครั้งใหม่ได้ ถ้าปัญหาใหม่คล้ายคลึงกับปัญหาเดิม หรือใช้กฎเกณฑ์ที่คล้ายคลึงกัน แต่การแก้ปัญหาครั้งแรก จะมีผลกระทบกระเทือนกับการแก้ปัญหาใหม่ ถ้าปัญหาใหม่ ใช้กฎเกณฑ์ หรือความคิดรวบยอดที่ต่างออกไป

3. การแก้ปัญหาแบบการใช้กระบวนการเลือก ตามแนวความคิดของทฤษฎีการรับและส่งข้อมูล (Theory of Information Processing) เชื่อว่าบุคคลมีปัญหาเพราะสิ่งที่คล้ายคลึง

กันจำนวนหนึ่งมาให้เลือก หรือว่าต้องเลือกตอบเพียงคำตอบเดียวจากหลาย ๆ คำตอบ ซึ่งก่อนเลือก ต้องมีกระบวนการตัดสินใจเลือกที่ดีที่สุด (Gestalt ,ประสาท อิศรปรีดา 2530 : 156)

รูปแบบของพฤติกรรมการแก้ปัญหา

จาโรวิก (Jaloweic et al. 1982) ได้ทำการศึกษาถึงโครงสร้างของพฤติกรรมที่บุคคลใช้ในการจัดการกับปัญหา และได้แบ่งโครงสร้างของวิธีจัดการกับปัญหาออกเป็น 2 องค์ประกอบคือ

1. พฤติกรรมที่แสดงถึงวิธีจัดการกับปัญหาแบบมุ่งแก้ไขปัญหา (Problem Focused Coping Behavior) คือ พฤติกรรมที่บุคคลพยายามจัดการกับสิ่งที่มากระตุ้นให้เกิดภาวะเครียดโดยตรง เป็นการใช้กระบวนการแก้ปัญหาในการตัดสินใจเลือกวิธีการที่จะจัดการกับสถานการณ์ โดยมุ่งไปที่ต้นเหตุของปัญหาพฤติกรรมที่จัดเป็นวิธีจัดการกับปัญหาแบบมุ่งแก้ไขปัญหา รวบรวมได้ 15 พฤติกรรม คือ

1. การยอมรับสถานการณ์
2. การค้นหาความหมายของสถานการณ์
3. การแยกแยะสถานการณ์ออกเป็นส่วนย่อย
4. การตั้งเป้าหมายในการแก้ปัญหา
5. การอภิปรายปัญหากับผู้อื่น
6. การพยายามเปลี่ยนแปลงสถานการณ์อย่างกระตือลือล้น
7. การควบคุมสถานการณ์บางส่วนที่สามารถทำได้
8. การค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา
9. การพิจารณากับปัญหาอย่างใจเป็นกลาง
10. การนำประสบการณ์เดิมมาช่วยแก้ปัญหา
11. การคิดวิธีแก้ปัญหาไว้หลาย ๆ วิธี
12. การทำทุกสิ่งทุกอย่างที่พอจะแก้ปัญหาได้
13. การใช้วิธีแก้ปัญหาหลาย ๆ วิธี
14. การหาคนอื่นมาช่วยเหลือในการแก้ปัญหา
15. การเริ่มต้นทำสิ่งอื่นที่ดีที่สุดในขณะนั้น

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

2. พฤติกรรมที่แสดงถึงวิธีจัดการกับปัญหาแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์ (Emotion Focused Coping Behavior) คือพฤติกรรมที่บุคคลแสดงเพื่อลดความกดดัน (Emotion Distress) โดยการจัดการกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ มากกว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเอง หรือการเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการกับปัญหาแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์ เป็นการทำให้เกิดความรู้สึกว่าอันตราย

จากสถานการณ์นั้นลดลง พฤติกรรมที่จัดเป็นวิธีจัดการกับปัญหาแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์ มี 25 พฤติกรรม คือ

1. การมองในแง่ดี
2. การฝันกลางวันว่าปัญหาไม่ได้เกิดขึ้น หรือปัญหาได้รับการแก้ไขไปแล้ว
3. การแช่งด่า
4. การหงุดหงิด
5. การวิตกกังวล
6. การร้องไห้ เศร้าใจ
7. การนอน
8. การสวดมนต์ไหว้พระ
9. การฝึกสมาธิ เล่นโยคะ
10. การออกกำลังกาย
11. การระบายความเครียดกับคนอื่น หรือสิ่งของอื่น ๆ
12. การหาความสบายใจจากคนใกล้ชิด
13. การยอมแพ้ต่อสถานการณ์เพราะคิดว่าหมดหวัง
14. การยอมแพ้ต่อสถานการณ์เพราะคิดว่าเป็นชะตากรรม
15. การปล่อยให้สถานการณ์คลี่คลายไปเอง
16. การปัดปัญหาออกจากความคิด
17. การปลอบใจตนเองให้เลิกวิตกกังวล
18. การแยกตัวเอง
19. การหนีจากปัญหา
20. การตำหนิผู้อื่น
21. การกินมากขึ้นหรือสูบบุหรี่
22. การใช้ยาทำให้จิตใจสงบ
23. การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์
24. การใช้อารมณ์ขัน
25. การมองในแง่ร้าย

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลงทุนลิขสิทธิ์

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวิธีการจัดการกับปัญหา วิธีจัดการกับปัญหา เป็นกระบวนการจัดการกับปัญหาซึ่งบุคคลใช้ในการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม วิธีการจัดการกับปัญหาจะมีการพัฒนาไปพร้อม ๆ กับขั้นของพัฒนาการด้านอื่น ๆ ในการพัฒนาจากวัยทารกสู่วัยชรา บุคคลจะต้องประสบ

กับสถานการณ์หลายด้านตามขั้นของพัฒนาการ การได้ประสบการณ์และได้เผชิญกับสถานการณ์ในรูปแบบต่าง ๆ ก็คือการพัฒนาวิธีการจัดการกับปัญหาในตัวบุคคล เพื่อความเข้าใจปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวิธีการจัดการกับปัญหา วิธีจัดการกับปัญหาแบ่งออกเป็น 2 แบบดังนี้ (Jaloweic et al. 1982, อ้างถึงใน ตรีนุช ธงไชย 2540 : 37- 38)

วิธีการแก้ปัญหาแบบมุ่งแก้ไขปัญหาและแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์

1. วิธีจัดการกับปัญหาแบบมุ่งแก้ไขปัญหา

วิธีจัดการกับปัญหาแบบมุ่งแก้ไขปัญหา คือ พฤติกรรมทั้งหมดที่เกิดขึ้นในกระบวนการจัดการกับปัญหา ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อกำจัดสิ่งที่คุกคามตนเองในสถานการณ์โดยตรง วิธีจัดการกับปัญหาแบบมุ่งแก้ไขปัญหา อาจเกิดขึ้นในตัวบุคคลจากกลไก 3 ประการคือ

1.1 เกิดจากได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ ญาติพี่น้อง หรือได้รับการถ่ายทอดความรู้

1.2 ได้เลียนแบบอย่างมาจากผู้อื่นในสังคม โดยมิได้รับการสั่งสอนหรือให้ความรู้โดยตรง

1.3 จากการลองผิดลองถูกของบุคคลเอง (trial & error)

เมื่อวิธีจัดการกับปัญหาได้เกิดขึ้นแล้ว พฤติกรรมนั้นจะคงอยู่หรือไม่ ขึ้นอยู่กับการได้รับแรงเสริมในทางบวกจากพฤติกรรมนั้นได้แก่ การแสดงพฤติกรรมแล้ว เกิดผลลัพธ์ที่บุคคลพึงพอใจ มีความสำเร็จในการกำจัดสิ่งคุกคามภายในสถานการณ์ พฤติกรรมที่ได้รับแรงเสริมในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่นนี้จะสะสมกันเข้าในตัวบุคคล พัฒนาเป็นความเชื่อว่า สถานการณ์เช่นไรที่ตนเองสามารถจะจัดการได้ (ทัศนคติต่อสถานการณ์) และพัฒนาให้บุคคลมีความเชื่อว่าตนมีทักษะในการใช้พฤติกรรมเฉพาะอย่างเป็นอย่างดี

2. วิธีจัดการกับปัญหาแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์

วิธีจัดการกับปัญหาแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์ คือ พฤติกรรมทั้งหมดที่เกิดขึ้นในกระบวนการจัดการกับปัญหา ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อลดความไม่สบายใจในตัวบุคคล ทั้งระดับจิตสำนึกหรือระดับจิตใต้สำนึก

การ์แลนด์ และบุช ได้อธิบายพัฒนาการของกลไกทางจิตซึ่งเป็นวิธีจัดการกับปัญหาแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์ว่ากลไกทางจิตสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. กลไกทางจิตแบบรักตัวเอง (Narcissistic defense) นับเป็นกลไกทางจิตที่มีระดับพัฒนาการต่ำสุด ซึ่งจะพบได้เป็นปกติในเด็กอายุต่ำกว่า 5 ขวบ เมื่ออายุมากขึ้นกลไกทางจิตแบบเก่าจะหมดไป และมีกลไกทางจิตแบบใหม่เข้ามาแทนที่

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

2. กลไกทางจิตแบบไม่บรรลุนิติภาวะ (Immature defense) เป็นกลไกทางจิตแบบที่มีระดับของพัฒนาการสูงขึ้น ซึ่งจะพบได้ในเด็กอายุ 3 - 16 ปี

3. กลไกทางจิตแบบโรคประสาท (Neurotic defense) จะพบได้ในคนทุก ๆ วัย โดยเริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่อายุประมาณ 3 ขวบ

4. กลไกทางจิตแบบบรรลุนิติภาวะ (Mature defense) เป็นกลไกทางจิตแบบที่มีการพัฒนาสูงสุดคือ จะพบได้ในผู้ที่มีสุขภาพจิตดีทั่ว ๆ ไป โดยเริ่มพัฒนาขึ้นในช่วงอายุประมาณ 12 ปี และเชื่อว่าจะเกิดขึ้นหลังจากที่บุคคลสามารถพัฒนาเอกลักษณ์ตนเองได้สำเร็จ กลไกทางจิตแบบบรรลุวุฒิภาวะเป็นกลไกการเกิดไม่ซับซ้อน และมีระดับของการรู้สำนึกสูงที่สุด ถือเป็นลักษณะของผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพจิตดี

สรุปได้ว่า วิธีจัดการกับปัญหา เกิดขึ้นและพัฒนาไปในตัวบุคคลพร้อม ๆ กับพื้นฐานของพัฒนาการด้านอื่น ๆ ในการพัฒนาจากวัยทารกสู่วัยชรา บุคคลจะต้องประสบกับสถานการณ์หลายด้าน วิธีจัดการกับปัญหา จะเกิดขึ้นในระหว่างที่เผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ตามขั้นของพัฒนาการเหล่านั้น วิธีจัดการกับปัญหาแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์ จะเริ่มเกิดขึ้นเมื่ออายุประมาณ 3 ขวบ และจะพัฒนาเข้าสู่ระดับที่มีวุฒิภาวะสูงสุดในช่วงวัยรุ่น วิธีจัดการกับปัญหาแบบมุ่งแก้ไขปัญหาเกิดขึ้นครั้งแรก จากการได้รับการอบรมสั่งสอนในวัยเด็ก หรือได้รับการถ่ายทอดความรู้จากผู้อื่น หรือได้เลียนแบบจากผู้อื่น หรือเกิดจากการลองผิดลองถูกของตนเอง แล้วได้รับแรงเสริมในทางบวก จากประสบการณ์ในการใช้พฤติกรรมนั้น ๆ พฤติกรรมจึงคงทนอยู่ต่อไป และสามารถจะพัฒนาเป็นทัศนคติของบุคคลต่อสถานการณ์และต่อพฤติกรรมของตนได้ในที่สุด

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จามะรี พิทักษ์วงค์ (2530 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงของชาวนา การผนวกเข้ากับระบบเศรษฐกิจนอกหมู่บ้าน กรณีศึกษาการทำงานรับจ้างนอกหมู่บ้าน 4 แห่งในจังหวัดเชียงใหม่ ศึกษาพบว่าการรับจ้างกลายเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญประการหนึ่งสำหรับการเปลี่ยนแปลงในสังคมชาวนา ไม่ว่าจะเป็นเขตที่อยู่ใกล้หรือไกล เขตที่มีการผลิตเพื่อการค้าสูงหรือเขตที่มีการผลิตเพื่อการค้าสูงหรือเขตที่มีการผลิตที่ยังไม่มีการค้าสูงมากนัก กลุ่มหมู่บ้านที่มีการปลูกพืชครั้งเดียวซึ่งมีฤดูว่างงานเกษตรกรรมนาน หรือในกลุ่มปลูกพืชหลายครั้ง ซึ่งมีฤดูว่างงานเกษตรกรรมสั้นกว่า ล้วนแต่พบว่าพวกเขาเห็นความสำคัญของการรับจ้างที่มาเพิ่มรายได้แก่ครอบครัวเพิ่มมากขึ้น

น้ำเพ็ชร วินิจฉัยกุล (2530 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ผลของการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการผลิต ต่อประสิทธิภาพการผลผลิตข้าวและรายได้ของเกษตรกร ในพื้นที่โครงการ

พัฒนาลุ่มน้ำแม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการผลิตข้าวของเกษตรกรอยู่ในระยะผลตอบแทนมีขนาดลดลง โดยมีผลรวมความยืดหยุ่นเท่ากับ 0.9570 การเปลี่ยนแปลงของผลผลิตข้าวขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เพาะปลูก (ไร่) มากที่สุด รองลงมา คือจำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน) และค่าใช้จ่ายในการผลิตซึ่งแสดงให้เห็นว่าการใช้ปัจจัยพื้นที่เพาะปลูก จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และค่าใช้จ่ายในการผลิต อยู่ในช่วงการผลิตที่มีเหตุผลการพิจารณาผลผลิตเพิ่มของปัจจัยการผลิต ณ ระดับเดียวกันพบว่า เกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมให้ใช้ข้าวพันธุ์ใหม่ ใช้ปุ๋ยและสารเคมีปราบศัตรูพืชบนพื้นที่ที่ไม่ได้ปรับปรุงเป็นขั้นบันได มีผลผลิตเพิ่มสูงกว่าเกษตรกรที่ทำนาขั้นบันได และเกษตรกรที่ใช้ข้าวพันธุ์พื้นเมือง ไม่มีการใช้ปุ๋ย หรือสารเคมีปราบศตรูพืช แต่ทำนาขั้นบันได มีผลผลิตเพิ่มน้อยกว่า ผลผลิตเพิ่มที่ได้รับจากการทำนาบนพื้นที่ที่มีความลาดชันสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกรสภาพการถือครองที่ดิน มีเกษตรกรที่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกินเพิ่มมากขึ้น รายได้สุทธิ มีจำนวนผู้มีรายได้ปานกลางถึงระดับสูงมากขึ้น และรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อปีของเกษตรกรเพิ่มสูงขึ้น การใช้เงินทุนและแรงงานในงานเกษตรกรรรม มีการใช้เงินทุนในการนำเอาเทคโนโลยีและมีการจ้างแรงงานเข้ามาช่วยในการเกษตรมากขึ้น

ทวีศักดิ์ เสสะเวช (2530 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกรไทย พบว่า สภาพของเกษตรกรไทยส่วนใหญ่อยู่ในสภาพยากจน มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงครอบครัว สาเหตุที่ทำให้เกษตรกรไทยยากจน เกิดจากปัจจัย 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ สิ่งแวดล้อมทั่วไป สิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับความยากจนของเกษตรกร และเกิดจากตัวเกษตรกรเอง ในด้านสิ่งแวดล้อมทั่วไปเกิดจากผลกระทบจากต่างประเทศ สังคม วัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ การเมืองรวมไปถึงความมั่นคง สำหรับสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับความยากจนของเกษตรกรโดยตรงคือ ระบบการตลาด ระบบสินเชื่อ ปัจจัยการผลิต บทบาทของรัฐ และบทบาทของเอกชน ในด้านตัวเกษตรกรเอง เกิดจากตัวแปรที่สำคัญซึ่งเป็นอุปสรรคแก่เกษตรกร ในการที่จะพัฒนาตนเองและชุมชนให้สามารถแก้ไขปัญหาความยากจน เช่น ทางด้านแรงจูงใจ จริยธรรม ศีลธรรม การศึกษา สุขภาพอนามัย รวมทั้งด้านการรวมตัวของเกษตรกร

สุริยา เผ่าจินดา (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีต่อความสำเร็จของกลุ่มเกษตรกรทำนา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ระดับการศึกษา อายุการเป็นสมาชิก ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของกลุ่ม การมีส่วนร่วมในงานกลุ่ม การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริม เนื้อที่ถือครองมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่ม สมาชิกมีเนื้อที่ถือครองมาก และได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเป็นอย่างดี

กนก เข็มนาค (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในหมู่บ้านตั้งถิ่นฐานใหม่ ในพื้นที่ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ตำบลวังน้ำเขียว

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

อำเภอ ปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ขนาดของครอบครัว ในช่วงหลังอพยพครอบครัวของเกษตรกรมีขนาดเล็กลง ลักษณะของครอบครัวมีแนวโน้มของการเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น การศึกษามีผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับเพิ่มมากขึ้น สุขภาพอนามัย มีการใช้บริการสถานีอนามัยเพิ่มมากขึ้น การเป็นสมาชิกกลุ่ม มีการสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มสหกรณ์การเกษตร กลุ่มธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเพิ่มมากขึ้น ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านหรือญาติมิตรมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น มีการเข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น

วิยะดา พงษ์ชัยชนานนท์ (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการผลิตและการบริโภคของเกษตรกร ในเขตชลประทาน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนมากเป็นเพศชาย อายุเฉลี่ยของเกษตรกรคือ 41.7 ปี จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ยคือ 4.6 คนต่อครัวเรือน และส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมปีที่ 4 กิจกรรมการผลิตต่อครัวเรือนที่สำคัญคือ การผลิตพืช สัตว์ และการจ้างงานนอกภาคเกษตร เป็นหลัก ปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตของเกษตรกรคือ ขนาดของพื้นที่ทั้งหมด รายได้รวม รายจ่ายรวม จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สภาพการใช้สินเชื่อ การเป็นสมาชิกกลุ่มและการเปิดรับข่าวสาร ปัญหาของการผลิตคือ การขาดแคลนแรงงาน ขาดแหล่งซื้อ ปัจจัยการผลิต ราคาถูก ขาดความรู้ / เทคนิค / วิธีการใหม่ ต้นทุนการผลิตที่สูง ปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคของเกษตรกร คือ รายได้รวม รายจ่ายรวม และระดับการศึกษา ปัญหาที่พบคือ อาหารมีราคาแพง มีให้เลือกน้อย

ดารณี สุคันธรัต (2539 :บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม ของเกษตรกรในเขตโครงการชลประทานห้วยเสนา อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ : เปรียบเทียบระหว่างเกษตรกรกลุ่มผู้ที่ได้รับน้ำชลประทานกับเกษตรกรกลุ่มผู้ที่ไม่ได้รับน้ำชลประทาน พบว่า เกษตรกรกลุ่มผู้ที่ได้รับน้ำชลประทานมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ รายได้ทางการเกษตร รายจ่ายทางการเกษตรสูงกว่าเกษตรกรกลุ่มผู้ที่ไม่ได้รับน้ำชลประทาน และสภาพเศรษฐกิจ สังคม ดีกว่าด้วย

เดโช ไชยทัพ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การปรับตัวของชาวนาเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ ศึกษากรณี : การประกอบอาชีพนอกไร่นา กับการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมในหมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การผลิตในไร่นาเพื่อการค้ามีลักษณะเป็นการผลิตที่ต้องใช้ทุนอย่างเข้มข้นมากขึ้น ครัวเรือนชาวนาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีในอดีตจากการเข้าถึงและเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตที่ดินสามารถปรับตัวเข้าสู่ระบบการผลิตในไร่นาเพื่อการค้าได้ดี ส่วนชาวนายากจนที่ไม่สามารถเข้าถึงปัจจัยการผลิตที่ดิน ไม่สามารถปรับตัวเข้าสู่การผลิตในไร่นาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

เกศสุดา เกตุมณี (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ ทดลองทำนาหว่านน้ำตม โดยลดการไถพรวนของเกษตรกร ในอำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท พบว่า เกษตรกรส่วนมากเป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 44 ปี จบการศึกษาชั้นประถมปีที่ 4 มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน มีพื้นที่ทำนาเฉลี่ย 34 ไร่ แรงงานในครัวเรือน เฉลี่ย 3 คน ผลผลิตจากการทำนาในปี พ.ศ 2538 เฉลี่ย 31 เกวียน รายได้จากการทำนามีค่ามัธยมฐาน 90,000 บาท / ปี สื่อที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้เข้าใจมากที่สุดคือสื่อบุคคลและการใช้สื่อผสมที่ทำให้ เกษตรกรเกิดความสนใจได้ดียิ่งขึ้น เกษตรกรร้อยละ 82.4 ตัดสินใจทำนาหว่านน้ำต้มโดยการลดการไถพรวน

คนึงนิตย์ สินธุยะ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจประชากรและอนาคตของครอบครัวไทยในชนบท : กรณีศึกษาหมู่บ้านชนบทในจังหวัดหนองคาย พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เป็นตัวเร่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านอื่น ชาวบ้านทุกครอบครัวต้องประกอบอาชีพอย่างน้อย 2 – 3 อย่าง และพบว่า อาชีพที่ 3 คือการไปทำงานต่างประเทศ ซึ่งเป็นอาชีพที่ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น และได้รับการยกย่องจากชาวบ้านจนกลายเป็นค่านิยมในการให้ผู้ชายอายุเกิน 20 ปี ในหมู่บ้านต้องไปทำงานต่างประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ต่างมุ่งหวังไปทำงานต่างประเทศ เมื่อจบ ม. 6 มากกว่าที่จะเรียนเพื่อไปประกอบอาชีพอื่น

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

สมศักดิ์ แจ้งเพียร (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพการใช้ที่ดินของเกษตรตำบลเชียงเครือ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ถือครองโดยเฉลี่ยครัวเรือนละ 25.6 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 19.6 ไร่ และพื้นที่เช่าเฉลี่ย 4.3 ไร่ สภาพการใช้ประโยชน์ที่ดิน การพัฒนาและฟื้นที่ดิน รวมทั้งการขาดการจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ ขาดการปรับปรุงบำรุงดิน ส่วนปัญหาและความต้องการช่วยเหลือ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาเรื่องปุ๋ยราคาแพง และแหล่งน้ำทางการเกษตร สำหรับผลการทดสอบสมมติฐานที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.05 พบว่า อายุ รายได้ ขนาดพื้นที่การถือครอง และจำนวนแรงงานทางเกษตรในครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรจำแนกตามกิจกรรม ขณะที่รายได้ ขนาดพื้นที่ถือครองและการได้รับข่าวสารการเกษตร มีความสัมพันธ์กับการจัดการในการปรับปรุงดินตื้น ดินลูกรัง

สุรเดช ตระกูลคูศรี (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์การกระจายรายได้และภาวะความยากจนของครัวเรือนเกษตร พบว่า โครงสร้างของครัวเรือนเกษตรประกอบด้วยรายได้จากกิจกรรมการผลิตภายในฟาร์มร้อยละ 33.41 รายได้จากฟาร์มที่ที่ไม่เป็นเงินสด (เป็นสิ่งของ) ร้อยละ 29.83 รายได้จากกิจกรรมนอกฟาร์มร้อยละ 2.14 รายได้จากกิจกรรมนอกเกษตรร้อยละ 31.68 และรายได้จากเงินที่ลูกหลานส่งมาให้ร้อยละ 1.94 เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบทางรายได้ พบว่าโดยรวมแล้วรายได้ที่เกิดจากการผลิตภายในฟาร์ม และรายได้จากกิจกรรมนอกเกษตรเป็นแหล่ง

รายได้ที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนเกษตร สำหรับภาวะความยากจนระหว่างกลุ่มครัวเรือนเกษตร พบว่ากลุ่มครัวเรือนเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในภาวะยากจนมากที่สุด นอกจากนี้ภาวะความยากจนจะลดลงเมื่อฟาร์มมีขนาดใหญ่ขึ้น กลุ่มครัวเรือนที่เป็นผู้เช่าตกอยู่ในภาวะความยากจน มากกว่ากลุ่มครัวเรือนที่มีที่ดินเป็นของตนเอง กลุ่มครัวเรือนที่ทำกิจกรรมผสมผสานและกลุ่มครัวเรือนที่ทำนาเป็นกลุ่มที่ตกอยู่ในภาวะความยากจนมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ และเมื่อเปรียบเทียบครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำการเกษตรอย่างเดียวกับครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรพบว่าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำการเกษตรอย่างเดียวตกอยู่ในภาวะความยากจนมากกว่า

เศก เมธาสุรารักษ์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์การสูญเสียกำไรของเกษตรกร : กรณีศึกษาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรัง ในตำบลบึงปลาทู อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรังเป็นกลุ่มเกษตรกรที่มีระดับผลผลิต ภาพการผลิตอยู่ในเกณฑ์สูงเกือบถึงระดับผลิตภาพสูงสุด ดังนั้นเกษตรกรในพื้นที่จึงมีความสูญเสียกำไรจากความสูญเสียด้วยผลิตภาพน้อยตามไปด้วย แนวทางที่จะช่วยลดการสูญเสียกำไร ประกอบด้วยการใช้ปุ๋ยเคมี การใช้จำนวนวันทำงานของเครื่องจักรกลการเกษตรเพิ่มขึ้น และลดขนาดของแปลงนาให้เหมาะสมกับความสามารถในการจัดการของแต่ละครัวเรือนเกษตร

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

ปรีชา เผือกคเชนท์ (2528 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจเปลี่ยนอาชีพของชาวนา อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ศึกษาพบว่าชาวนาส่วนมาก ไม่คิดจะเปลี่ยนอาชีพของตน พอใจจะประกอบอาชีพนี้ต่อไป แต่ชาวนาส่วนมากมีความคิดที่จะให้บุตรหลานของตนเปลี่ยนอาชีพไปสู่นอกภาคเกษตรกรรม เพื่อนำรายได้มาจุนเจือครอบครัว เพราะทำนาอย่างเดียวไม่พอค่าใช้จ่าย

บงการ แสงช่วง (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องประเพณีและปฏิบัติการเกี่ยวกับการปลูกข้าวของชาวนาในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าชาวนาร้อยละ 84.57 เป็นชายมีอายุเฉลี่ย 47.23 ปี สมรสแล้ว ร้อยละ 89.14 ส่วนมาก ร้อยละ 58.86 จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ขนาดของครอบครัวเฉลี่ย4.15 คน แรงงานภาคชาวนาเฉลี่ย 2.42 คน มีพื้นที่การเกษตรเฉลี่ย 7.15 ไร่ ขนาดพื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ย 6.52 ไร่ เป็นกรรมสิทธิ์ของชาวนาเฉลี่ย 5.76 ไร่ พื้นที่เช่าปลูกข้าวเฉลี่ย 5.99 ไร่ โดยร้อยละ 51.92 จ่ายค่าเช่าเป็นผลผลิตครึ่งหนึ่งแก่เจ้าของพื้นที่ สำหรับพื้นที่ปลูกข้าวโดยไม่เสียค่าเช่าเฉลี่ย 4.40 ไร่ รายได้ของครอบครัวเฉลี่ย 66,074.24 บาทต่อปี เป็นรายได้จากการจำหน่ายข้าวเฉลี่ย 11,801.93 บาท

ปรียา คชสีห์ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ชาวนาไทยกับการยอมรับวิทยาการทางการเกษตร : ศึกษาเฉพาะกรณีของชาวนา กิ่งอำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าปัจจัยที่ทำ

ให้ชาวนายอมรับวิทยาการ การทำนาหว่านน้ำตมแผนใหม่ โดยเปลี่ยนจากทำนาดำมาทำนาหว่านตมแผนใหม่ พบว่าชาวนาที่ไม่มีที่นาเป็นของตนเอง ต้องเช่าผู้อื่นและใช้พื้นที่ทำนามาก มีรายได้น้อย มีรายจ่ายมาก แรงงานในครอบครัวน้อย สนใจและเชื่อถือวิทยาการทางการเกษตร ที่มีผู้นำมาเผยแพร่โดยสื่อต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ มาก โดยไปขอความช่วยเหลือ ขอคำปรึกษา ขอคำแนะนำอยู่เป็นประจำ และปัจจัยที่ทำให้ชาวนาไม่ยอมรับการทำนาหว่านน้ำตมแผนใหม่ ยังคงทำนาดำแบบเดิม คือชาวนามีพื้นที่ในการทำนาน้อย มีที่ดินเป็นของตนเองเป็นส่วนใหญ่ มีรายได้มาก มีแรงงานในครอบครัวมากเพียงพอสำหรับการทำนาดำ มีความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่เกษตรที่เกี่ยวข้องมีน้อย อีกทั้งค่านิยมว่าการเปลี่ยนไปทำนาหว่านน้ำตมแผนใหม่เป็นการเสียหน้า

ซูจิโนฮาระ (Suginohara Juichi et al. 1994 : 29) ได้ศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสังคมชนบทไทย ได้รับผลกระทบจากการส่งเสริมการพัฒนาจากภายนอก การศึกษาตัวแทนหมู่บ้านในภาคกลางหนึ่งแห่งได้แก่ หมู่บ้านลานแหลม จังหวัดนครปฐม พบว่าได้รับอิทธิพลจากการส่งเสริมอุตสาหกรรม ทั้งนี้เมื่อระบบนายทุนนิยมแพร่ขยายเข้าไปในหมู่บ้าน กำไรสุทธิจากการประกอบอาชีพเกษตรตกอยู่ในมือของชาวนาชั้นสูง ส่วนชาวนาระดับล่าง หรือชาวนายากจนกลายเป็นลูกจ้างแรงงาน แต่อย่างไรก็ตาม ชาวนากว่า 60% กลับเห็นว่า เท่าที่ผ่านมาการทำมาหากินดีขึ้น เพราะมีรายได้มากขึ้น เนื่องจากตนได้เป็นลูกจ้างแรงงาน ทำให้มีรายได้นอกภาคเกษตรกรรมมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมนั้น ขณะที่ทำการวิจัยพบว่าโครงสร้างทางสังคมของหมู่บ้าน เช่น รูปแบบครอบครัว ระบบเครือญาติ การสืบทอดสายตระกูลมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก หรือแทบไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

จิรายุ ทองเขาอ่อน (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรในจังหวัดลำพูน พบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 46.27 ปี การศึกษาส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาชั้นประถมปีที่ 4 รายได้เฉลี่ย 39,326.67 บาทต่อปี สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.97 คน ด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ได้รับจากโทรทัศน์และเพื่อนบ้านมากที่สุด การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ เพื่อการเกษตรตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้พบว่า อยู่ในระดับต่ำ โดยเมื่อแยกพิจารณาขั้นตอนของการมีส่วนร่วมพบว่าเกษตรกรมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ การประสานงานอยู่ในระดับต่ำ อายุ รายได้ของครัวเรือน พื้นที่ถือครอง สมาชิกในครัวเรือน ตำแหน่งทางสังคม การได้รับข้อมูลข่าวสารและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร ยกเว้นเพศ ระดับการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์ทรัพย์กรน้ำเพื่อการเกษตร

อุกฤษ พัชราภา (2531 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้และเจตคติเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช : ศึกษาเฉพาะกรณีของเกษตรกร ตำบลบางตาเถร อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าเกษตรกรที่มีการศึกษาสูงกว่า ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีค่าใช้จ่ายเป็นค่าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสูงปีละ 10,000 บาท และมีรายได้ต่อปีสูงกว่า 50,000 บาท ปัจจัยเกี่ยวกับระดับการศึกษา ค่าใช้จ่าย ค่าสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และรายได้ต่อปีของเกษตรกรโดยส่วนรวม มีผลต่อความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ปัจจัยเกี่ยวกับอายุ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อปี โดยส่วนรวมมีผลต่อเจตคติเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

เอื้องทิพย์ รัตนไพโรจน์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ที่มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อมของเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ลีซอและมูเซอมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชไม่ถูกต้องมากที่สุด จีนฮ่อและม้ง เป็นชาติพันธุ์ที่มีการเจ็บป่วยทั้งขณะฉีดพ่นและหลังการฉีดพ่นสารเคมีมากที่สุด และหลังการพ่นสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช การศึกษาระดับมัธยมศึกษาและสูงกว่ามีการเจ็บป่วยหลังการฉีดพ่นสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชมากที่สุด มีการเจ็บป่วยทั้งขณะฉีดพ่นสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชและการเจ็บป่วย หลังฉีดพ่นสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชเกษตรกรที่มีจำนวนพื้นที่มาก

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ สงวนลิขสิทธิ์

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพและพฤติกรรมการแก้ปัญหา ของชาวนากรณีศึกษา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยได้นำเสนอสาระของวิธีดำเนินการวิจัย เป็น 2 ตอนคือการดำเนินการวิจัยและระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

การดำเนินการวิจัย

เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยให้บรรลุวัตถุประสงค์และเพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีระบบและเป็นระเบียบ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 5 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 จัดเตรียมและค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร รายงาน ตำราข้อมูล สถิติ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับเรื่องปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพและพฤติกรรมการแก้ปัญหา ของชาวนา

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ขั้นตอนที่ 2 เขียนโครงร่างของการทำงานวิจัยเสนอต่อคณะกรรมการพิจารณาหัวข้อวิทยานิพนธ์ที่บัณฑิตวิทยาลัยแต่งตั้ง และรับข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการมาปรับปรุงแก้ไขโครงร่าง

ขั้นตอนที่ 3 สร้างเครื่องมือในการศึกษาวิจัยโดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงทางด้านเนื้อหาและนำไปทดสอบโดยทดลองใช้กับชาวนาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป้าหมายเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงและนำมาแก้ไขปรับปรุง แล้วนำเครื่องมือไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 4 นำข้อมูลทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้องวิเคราะห์ผลข้อมูลทางสถิติแล้วสรุปผลวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 รายงานผลทางการวิจัย ประกอบด้วยการเขียนรายงานการวิจัยฉบับร่างเสนออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง จัดพิมพ์เสนออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ จัดพิมพ์ฉบับสมบูรณ์

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยในเรื่องปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคมและพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ชาวนาในเขตอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม จำนวน 15 ตำบล รวมทั้งสิ้น 6,463 ครัวเรือน โดยจำแนกรายการเป็นตำบลดังนี้

ตารางที่ 2 จำนวนครัวเรือนชาวนาในแต่ละตำบลของอำเภอบางเลน

ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือนทั้งหมด	ครัวเรือนชาวนา
1.บางเลน	12	609	466
2.คลองนกกระทุง	11	387	303
3.ดอนตูม	9	463	288
4.ไทรงาม	11	593	539
5.นราภิรมย์	9	476	436
6.นิลเพชร	10	625	582
7.บัวปากท่า	10	485	419
8.บางไทรป่า	10	418	368
9.บางปลา	13	380	345
10.บางภาษี	13	755	662
11.บางระกำ	15	44	356
12.บางหลวง	21	721	572
13.ลำพญา	11	286	225
14.หินมูล	11	638	551
15.ไผ่หูช้าง	7	378	351
รวม 15 ตำบล	173	7,656	6,463

ที่มา : กระทรวงมหาดไทย,กรมการปกครอง,สำนักงานอำเภอบางเลน,บรรยายสรุปประวัติและสภาพทั่วไปของอำเภอบางเลน(นครปฐม:บางเลนการพิมพ์,2544),25.

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ หัวหน้าครอบครัวชาวนา ในเขตอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม จำนวน 380 ครัวเรือน

การหากลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจาก 15 ตำบล ดังนี้

- จากจำนวนตำบล 15 ตำบล ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ร้อยละ 50 จะได้กลุ่มตัวอย่าง 7 ตำบล ได้แก่ ตำบลไทรงาม ตำบลนราภิรมย์ ตำบลบัวปากท่า ตำบลบางไทรป่า ตำบลบางปลา ตำบลบางหลวง และตำบลหินมูล

- จากจำนวนตำบล 7 ตำบล ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ร้อยละ 25 ของแต่ละตำบลได้กลุ่มตัวอย่าง 20 หมู่บ้าน คือ

ตำบลไทรงาม	มี 11 หมู่บ้าน	ได้กลุ่มตัวอย่าง 3 หมู่บ้าน
ตำบลนราภิรมย์	มี 9 หมู่บ้าน	ได้กลุ่มตัวอย่าง 2 หมู่บ้าน
ตำบลบัวปากท่า	มี 10 หมู่บ้าน	ได้กลุ่มตัวอย่าง 2 หมู่บ้าน
ตำบลบางไทรป่า	มี 10 หมู่บ้าน	ได้กลุ่มตัวอย่าง 2 หมู่บ้าน
ตำบลบางปลา	มี 13 หมู่บ้าน	ได้กลุ่มตัวอย่าง 3 หมู่บ้าน
ตำบลบางหลวง	มี 21 หมู่บ้าน	ได้กลุ่มตัวอย่าง 5 หมู่บ้าน
ตำบลหินมูล	มี 11 หมู่บ้าน	ได้กลุ่มตัวอย่าง 3 หมู่บ้าน

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

- จากจำนวนหมู่บ้าน 20 หมู่บ้าน สุ่มเจาะจงจำนวนครัวเรือนโดย ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างหมู่บ้านละ 19 ครัวเรือน รวมเป็นกลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด 380 ครัวเรือน

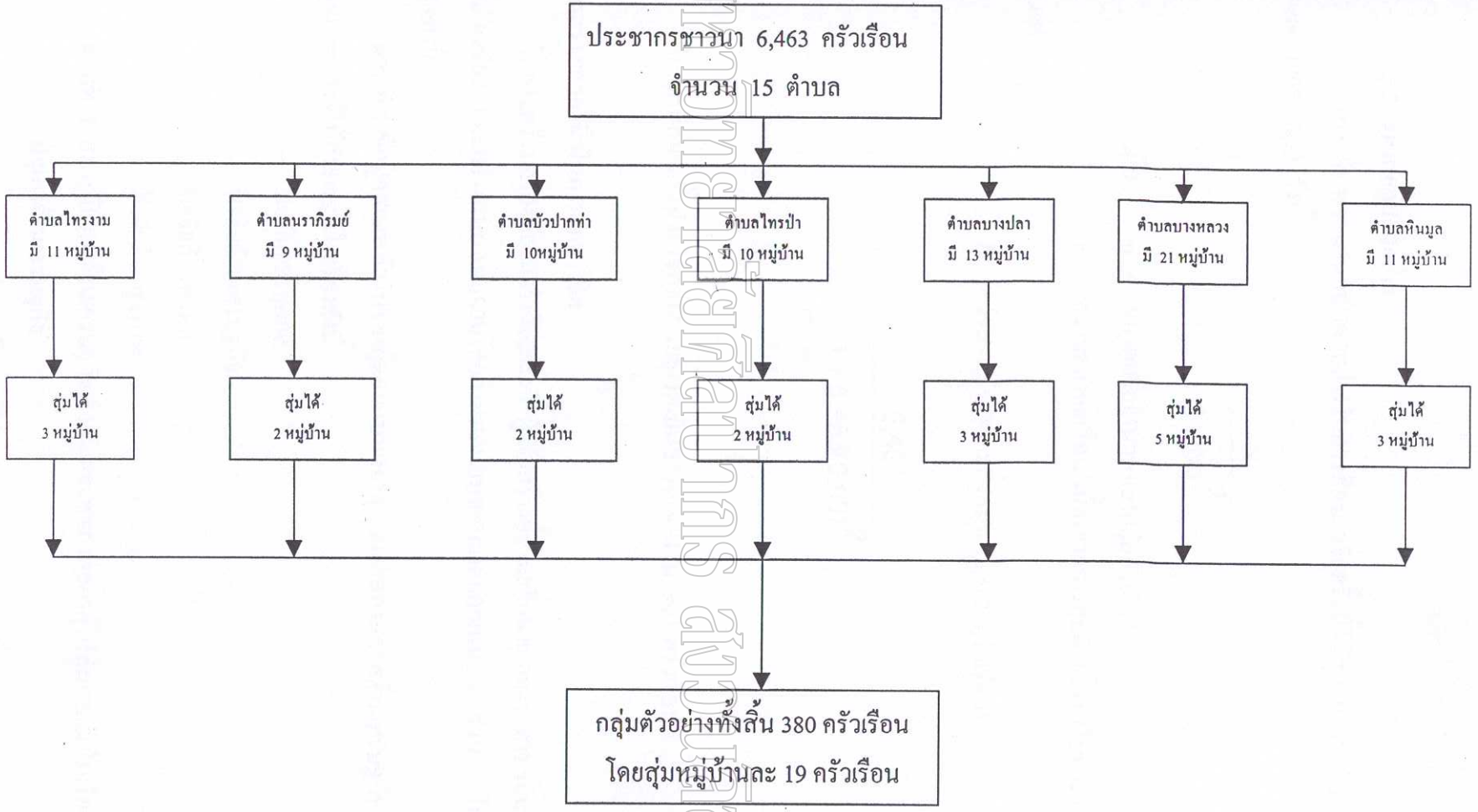

แผนภูมิที่ 2 การสุ่มตัวอย่าง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

1.3 ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

การค้นหาขนาดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane 1968 : 729) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = ขนาดหรือจำนวนของกลุ่มตัวอย่าง

e = ความคลาดเคลื่อน เนื่องจากการสุ่มตัวอย่าง (ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ 0.05)

N = จำนวนประชากรทั้งหมด (6,463 ครัวเรือน)

$$n = \frac{6,463}{1 + 6,463(0.05)^2}$$

$$n = 377$$

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ในการศึกษาครั้งนี้จะใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นชาวนาจำนวน 380 ครัวเรือน

2. การสร้างเครื่องมือในการศึกษาวิจัย

ในการสร้างเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยศึกษาเอกสาร ตำราและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสร้างแบบสอบถามโดยกำหนดแบบสอบถามออกเป็น 3 ส่วน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและสถานภาพด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ในเรื่องดังนี้

- ปัจจัยส่วนบุคคล
- ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ
- ปัจจัยด้านสังคม
- ปัจจัยด้านสุขภาพ

ส่วนที่ 2 สภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ ในเรื่องดังนี้

ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

- ปัญหาด้านรายได้

- ปัญหาด้านรายจ่าย
- ปัญหาด้านหนี้สิน
- ปัญหาผลผลิตและราคาตกต่ำ

ปัญหาด้านสังคม

- ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ
- ปัญหาภายในครอบครัว
- ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการร่วมกิจกรรมกับชุมชน
- ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของบุคคลในครอบครัว
- ปัญหาเกี่ยวข้องกับการรับข้อมูลข่าวสาร

ปัญหาด้านสุขภาพ

- ปัญหาเกี่ยวกับการเจ็บป่วย ทั่วไป
- ปัญหาเกี่ยวกับการเจ็บป่วย จากสารเคมี
- ปัญหาการบริการด้านสาธารณสุข

ส่วนที่ 3 พฤติกรรมที่แสดงถึงวิธีการแก้ปัญหาของผู้ให้สัมภาษณ์ในเรื่องดังนี้

- พฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบมุ่งแก้ไขปัญหา
- พฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

3. การหาค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหาของแบบสอบถาม

โดยนำแบบสอบถามให้คณะอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความรู้และประสบการณ์เป็นผู้ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาในแต่ละข้อของคำถาม จากนั้นจึงนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไข

4. การคำนวณหาความเชื่อมั่น

การทดลองแบบสอบถาม ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ของกลุ่มตัวอย่าง เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงทั้งสิ้น ผู้วิจัยได้ทำการทดลองเพื่อปรับปรุงด้านภาษาในข้อคำถามต่าง ๆ

การทดลองแบบสอบถามตอนที่ 2 และตอนที่ 3 ดำเนินการหาความเชื่อมั่นโดยการนำแบบสอบถามทดลอง ใช้กับกลุ่มชาวนาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่อยู่ในพื้นที่อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม จำนวน 30 คน และนำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น (Alpha Coefficient) ของคอร์นบราก (Cronbach) ซึ่งปรากฏว่าได้ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตอนที่ 2 เท่ากับ 0.7687 ส่วนตอนที่ 3 เท่ากับ 0.7510

4.1 ลักษณะของแบบสอบถาม เป็นแบบสำรวจปัญหาเศรษฐกิจ สังคม สุข-ภาพ และพฤติกรรมการแก้ไขปัญหาของชาวนา ในเขตอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามนี้ขึ้นมาจากถามความคิดในการวิจัย ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ชนิด 4 ระดับ โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอนซึ่งมีลักษณะดังนี้

แบบสอบถามตอนที่ 1 : เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกันข้อมูลสถานภาพทั่วไปส่วนบุคคลและสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งแบบสอบถามตอนนี้เป็นแบบเลือกตอบ (Check List)

ตัวอย่างแบบสอบถามตอนที่ 1

เพศ

☐ 1. ชาย

☐ 2. หญิง

ระดับการศึกษา

☐ 1. ไม่ได้เรียนหนังสือ

☐ 2. เรียนจบชั้น _____

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

แบบสอบถามตอนที่ 2 : เป็นแบบสำรวจเกี่ยวกับข้อมูลสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของ ชาวนา ในเขตอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังต่อไปนี้ คือ

ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

- ปัญหาด้านรายได้ 4 ข้อ
- ปัญหาด้านร่างกาย 7 ข้อ
- ปัญหาด้านหนี้สิน 3 ข้อ
- ปัญหาด้านผลผลิตและราคาของผลผลิต 4 ข้อ

ปัญหาด้านสังคม

- หาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ 4 ข้อ
- ปัญหาสุขภาพในครอบครัว 3 ข้อ
- ปัญหาเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน 2 ข้อ
- ปัญหาเกี่ยวกับการการศึกษาของบุคคลในครอบครัว 2 ข้อ
- ปัญหาเกี่ยวกับการรับข้อมูลข่าวสาร 4 ข้อ

ปัญหาด้านสุขภาพ

- ปัญหาเกี่ยวกับการเจ็บป่วยทั่วไป 3 ข้อ
- ปัญหาเกี่ยวกับการเจ็บป่วยจากสารเคมี 3 ข้อ
- ปัญหาเกี่ยวกับการบริการด้านสาธารณะสุข 4 ข้อ

รวมข้อคำถามทั้งหมด 44 ข้อ ซึ่งแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 4 ระดับ

แบบสอบถามตอนที่ 3 : เป็นแบบสำรวจเกี่ยวกับ พฤติกรรมการแก้ปัญหา ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ

1.1 พฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบมุ่งแก้ไขปัญหา 15 ข้อ

1.2 พฤติกรรม การแก้ปัญหาแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์ 25 ข้อ รวมข้อคำถามทั้งหมด 40 ข้อ ซึ่งแบบสอบถามมีลักษณะในมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 4 ระดับ

4.2 เกณฑ์การให้คะแนน แบบสำรวจปัญหาเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนาในเขตอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ซึ่งมีเกณฑ์การกำหนดค่าระดับคะแนน ผู้วิจัยได้กำหนดค่าระดับคะแนนจากการตอบ ดังนี้

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ช่วงคะแนนระหว่าง 0.00 – 0.49 หมายถึง การรับข้อมูลข่าวสาร ประเภทบุคคลที่ไปปรึกษาเมื่อเกิดปัญหาและมีส่วนร่วมในกิจกรรม อยู่ในระดับไม่ได้รับ / สภาพปัญหาอยู่ในระดับไม่มีปัญหา / พฤติกรรมการแก้ปัญหาอยู่ในระดับไม่เคยปฏิบัติ

ช่วงคะแนนระหว่าง 0.50 – 1.49 หมายถึง การรับข้อมูลข่าวสารประเภทบุคคลที่ไปปรึกษาเมื่อเกิดปัญหา และการมีส่วนร่วมในกิจกรรม อยู่ในระดับน้อย / สภาพปัญหาอยู่ในระดับมีปัญหาน้อย / พฤติกรรมการแก้ปัญหาอยู่ในระดับปฏิบัติน้อยครั้ง

ช่วงคะแนนระหว่าง 1.50 – 2.49 หมายถึง การรับข้อมูลข่าวสาร, ประเภทบุคคลที่ไปปรึกษาเมื่อเกิดปัญหา และการมีส่วนร่วมในกิจกรรม อยู่ในระดับปานกลาง / สภาพปัญหาอยู่ในระดับมีปัญหาปานกลาง / พฤติกรรมการแก้ปัญหาอยู่ในระดับปฏิบัติปานกลาง

ช่วงคะแนนระหว่าง 2.50 – 3.00 หมายถึง การรับข้อมูลข่าวสาร, ประเภทบุคคลที่ไปปรึกษาเมื่อเกิดปัญหา และการมีส่วนร่วมในกิจกรรม อยู่ในระดับมาก / สภาพปัญหาอยู่ในระดับมีปัญหามาก / พฤติกรรมการแก้ปัญหาอยู่ในระดับปฏิบัติมาก

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 แหล่งข้อมูล คือ ชาวนาในเขตอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม จำนวน 7 ตำบล ได้แก่ตำบลไทรงาม, ตำบลนราภิรมย์, ตำบลบัวปากท่า, ตำบลบางไทรป่า, ตำบลบางปลา, ตำบลบางหลวง, ตำบลหินมูล

5.2 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามกับชาวนาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่บ้าน ในกรณีที่หัวหน้าครอบครัวไม่อยู่ จะสัมภาษณ์สมาชิกในครอบครัวแทน ในการรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ในงานวิจัยนี้ มีการให้ผู้ช่วยเก็บข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องเที่ยงตรง ผู้วิจัยได้อบรมผู้ช่วยเก็บข้อมูล และทดสอบการสัมภาษณ์ก่อนออกสัมภาษณ์จริง โดยให้มีความรู้และเข้าใจอย่างดี

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลแล้วผู้วิจัยดำเนินการจัดหมวดหมู่ และแจกแจงความถี่ของข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องไมโครคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS / FW (Statistical Package For Social Science/ For Windows)

6.1 วิเคราะห์ด้วยค่าสถิติ ร้อยละและค่าเฉลี่ย เพื่อบรรยายลักษณะสภาพพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และพฤติกรรมการแก้ไขปัญหาของชาวนา

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

6.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Correlations) ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเรื่อง “ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพและพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา“ นี้ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) กลุ่มตัวอย่างที่เป็นชาวนาในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม จำนวน 379 ครัวเรือน โดยได้สัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัว 213 ราย (ร้อยละ 56.2) ตัวแทนในครอบครัว จำนวน 166 ราย (ร้อยละ 43.8) เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ ข้อมูลตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของชาวนา

ตอนที่ 2 สภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของชาวนา

ตอนที่ 3 สภาพพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ตอนที่ 1 การศึกษาสภาพพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของชาวนา

การศึกษาสภาพพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของชาวนาศึกษาจาก การเก็บรวบรวมข้อมูล ทำการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) กับกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นชาวนา ในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม จำนวน 379 ครัวเรือน โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังแสดงในตารางที่ 3 - 9 ต่อไปนี้

ข้อมูลทั่วไปของชาวนาอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

กลุ่มตัวอย่างของชาวนา อำเภอบางเลน ที่เก็บข้อมูลได้จำนวน 379 ครัวเรือน จำแนกเป็นกลุ่มหัวหน้าครอบครัว 213 ราย และตัวแทนในครอบครัว 166 ราย ได้ศึกษาข้อมูลทั่วไปในตัวแปรด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน ประสบการณ์ในอาชีพทำนา ดังแสดงจากตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ข้อมูลทั่วไปของชาวนา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ค่าสถิติ
1. เพศ			
ชาย	211	56.3	
หญิง	164	43.7	
2. อายุ			
อายุน้อยกว่า 21 ปี	16	4.2	MIN = 16
21 –30 ปี	46	12.2	MAX = 80
31 –40 ปี	120	31.7	$\bar{X}$ = 41.95
41 –50 ปี	106	28.0	S.D = 12.19
51 –60 ปี	63	16.7	
61 –70 ปี	20	5.3	
71 –80 ปี	7	1.9	
3. ระดับการศึกษา			
ต่ำกว่าประถมต้น	21	5.5	
ประถมต้น	226	59.6	
ประถมปลาย	63	16.6	
มัธยมต้น	42	11.1	
มัธยมปลาย	25	6.6	
สูงกว่ามัธยมปลาย	5	0.5	
4. จำนวนสมาชิกในครัว			
เรือน	5	1.3	
1 - 2 คน	116	30.8	MIN = 1
3 - 4 คน	180	47.7	MAX = 13
5 - 6 คน	61	16.2	$\bar{X}$ = 5.36
7 - 8 คน	7	1.9	S.D = 1.81
9 -10 คน	8	2.1	
มากกว่า 10 คน			

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ค่าสถิติ
5. จำนวนแรงงานในครัวเรือน			
1 คน	10	2.7	
2 คน	162	43.1	MIN = 1
3 คน	142	37.8	MAX = 13
4 คน	37	9.8	$\bar{X}$ = 2.81
5 คน	12	3.2	S.D = 1.61
6 คน	10	2.7	
มากกว่า 6 คน	3	0.8	
6. ประสบการณ์ในอาชีพ			
1 - 10 ปี	71	20.1	
11 - 20 ปี	108	30.5	MIN = 1
21 - 30 ปี	89	25.1	MAX = 69
31 - 40 ปี	56	15.8	$\bar{X}$ = 23.25
41 - 50 ปี	23	6.5	S.D = 12.67
มากกว่า 50 ปี	7	2	
7. พื้นที่ทำนา			
1 - 10 ไร่	16	4.2	
11 - 20 ไร่	47	12.4	
21 - 30 ไร่	66	17.4	MIN = 5
31 - 40 ไร่	82	21.6	MAX = 120
41 - 50 ไร่	54	14.2	$\bar{X}$ = 49.91
51 – 60 ไร่	48	12.7	S.D = 20.91
61 – 70 ไร่	33	8.7	
มากว่า 70 ไร่	33	8.7	

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ค่าสถิติ
8. พื้นที่ทำนาของตนเอง			
1 - 10 ไร่	75	26.7	
12 - 20 ไร่	88	31.3	
21 - 30 ไร่	46	16.4	MIN = 4
31 - 40 ไร่	38	13.5	MAX = 100
41 - 50 ไร่	17	6.0	$\bar{X}$ = 24.44
51 - 60 ไร่	4	1.4	S.D = 16.72
61 - 70 ไร่	7	2.5	
มากว่า 70 ไร่	6	2.1	
9. พื้นที่ทำนาเช่า			
1 - 10 ไร่	24	9.1	
11 - 20 ไร่	58	22.0	
21 - 30 ไร่	50	18.9	MIN = 2
31 - 40 ไร่	53	20.1	MAX = 115
41 - 50 ไร่	29	11.0	$\bar{X}$ = 35.25
51 - 60 ไร่	27	10.2	S.D = 19.73
61 - 70 ไร่	17	6.4	
มากว่า 70 ไร่	6	2.3	

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

จากตารางที่ 3 พบว่า ชาวนาอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 56.3) มีอายุระหว่าง 16 - 80 ปี โดยอายุเฉลี่ย 42 ปี มีระดับการศึกษาประถมต้น (ร้อยละ 59.6) มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวจำนวนเฉลี่ย 5 คน จำนวนแรงงานในครัวเรือนมีแรงงานเฉลี่ย 3 คน ยึดอาชีพทำนาโดยเฉลี่ย 23 ปี มีพื้นที่ทำนาเฉลี่ย 43 ไร่ มีพื้นที่ทำนาของตนเองเฉลี่ย 24 ไร่ มีพื้นที่ทำนาที่เช่าเฉลี่ย 35 ไร่

สภาพพื้นฐานด้านเศรษฐกิจของชาวนา

สภาพพื้นฐานด้านเศรษฐกิจของชาวนา ศึกษาตัวแปรด้านสภาพทางด้านเศรษฐกิจ จำนวนผลผลิต ราคาผลผลิต ระดับราคาผลผลิต พฤติกรรมการขายผลผลิต อาชีพเสริม รายได้จากอาชีพเสริม สถานภาพของอาชีพเสริม ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชาวนา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ค่าสถิติ
1. สถานภาพทางเศรษฐกิจ			
- มีเงินใช้จ่ายเพียงพอและมีเงินออมแต่มีหนี้สิน	32	8.5	
- มีเงินใช้จ่ายเพียงพอและมีเงินออม	29	7.7	
- มีเงินใช้จ่ายสบายแต่ไม่มีเงินออม	26	6.9	
- ใช้จ่ายประหยัด แต่ไม่มีเงินออม	116	30.9	
- มีเงินไม่พอใช้และมีหนี้สิน	172	45.9	
2. จำนวนผลผลิต			
1 - 10 ตัน (1,000 ก.ก)	71	2.9	
11 - 20 ตัน (1,000 ก.ก)	70	18.8	
21 - 30 ตัน (1,000 ก.ก)	93	24.9	
31 - 40 ตัน (1,000 ก.ก)	63	16.9	MIN = 5
41 - 50 ตัน (1,000 ก.ก)	68	18.2	MAX = 180
51 - 60 ตัน (1,000 ก.ก)	16	4.3	$\bar{X}$ = 39.97
61 - 70 ตัน (1,000 ก.ก)	19	5.1	S.D = 28.21
71 - 80 ตัน (1,000 ก.ก)	8	2.1	
มากกว่า 80 ตัน (1,000 ก.ก)	25	6.7	
3. ราคาผลผลิต			
ต่ำกว่า 3,001	2	0.5	MIN = 2,800
3,001 - 3,500	97	26.1	MAX = 4,700
3,501 - 4,000	266	71.5	$\bar{X}$ = 3,677.77
4,001 - 4,500	5	1.3	S.D = 196.29
4,501 - 5,000	2	0.5	

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ค่าสถิติ
4. ระดับราคาผลผลิต			
ต่ำกว่าราคาของคนอื่น	32	8.6	
เท่ากับราคาของคนอื่น	338	90.6	
สูงกว่าราคาของคนอื่น	3	0.8	
5. พฤติกรรมการขายผลผลิต			
จำนำข้าวกับโรงสี	79	21.0	
พ่อค้าข้าวท้องถิ่น	227	60.2	
พ่อค้าข้าวจากอำเภอ / จังหวัดอื่น	45	11.9	
โรงสีข้าว	26	6.9	
6. อาชีพเสริม			
ไม่มี	125	34.2	
มี	240	65.8	
7. รายได้อาชีพเสริม			
น้อยกว่า 10,000 บาท	16	6.7	
10,000 - 20,000 บาท	42	17.5	MIN = 2,500
20,001 - 30,000 บาท	43	17.9	MAX =500,000
30,001 - 40,000 บาท	42	17.5	$\bar{X}$ = 49,612.50
40,001 - 50,000 บาท	41	17.1	S.D= 47,417.61
50,001 - 60,000 บาท	21	8.8	
60,001 - 70,000 บาท	4	1.7	
70,001 - 80,000 บาท	2	0.8	
มากกว่า 80,000 บาท	29	12.1	
8. สถานภาพของอาชีพ			
ทำนาต่อไป	210	56.3	
ไม่ทำนาต่อ	7	1.9	
ไม่แน่ใจ	156	41.8	

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

จากตารางที่ 4 พบว่า ชาวนาอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ส่วนใหญ่มีเงินไม่พอใช้และมีหนี้สิน (ร้อยละ 45.9) ได้ผลผลผิตข้าวเปลือก เฉลี่ย 40 เกวียน ขายผลผลิตได้ในราคาระหว่าง 2,800 – 4,700 บาท / เกวียน ขายได้เฉลี่ยราคา 3,678 บาท / เกวียน ซึ่งเป็นราคาที่ ชาวนาส่วนใหญ่ขายได้ โดยพฤติกรรมของชาวนาจะขายผลผลิตให้กับพ่อค้าข้าวท้องถิ่น (ร้อยละ 60.2) ชาวนามีอาชีพเสริม (ร้อยละ 65.8) โดยรายได้จากอาชีพเสริมอยู่ระหว่าง 2,500 – 350, 000 บาท / ปี โดยเฉลี่ย 49, 613 บาท และมีชาวนาที่มีความมั่นใจในอาชีพ (ร้อยละ 56.30)

สภาพพื้นฐานด้านสังคมของชาวนา

สภาพพื้นฐานด้านสังคมของชาวนา ศึกษาตัวแปรด้าน การรับรู้ข่าวสาร การปรึกษากับบุคคลอื่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรม ดังแสดงในตารางที่ 5, 6 และ 7

ตารางที่ 5 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารสภาพพื้นฐานด้านสังคมของชาวนา

ตัวแปร	จำนวนคน (ร้อยละ)				ค่าสถิติ	ระดับ	ลำดับที่
	ไม่ได้รับ	น้อย	ปานกลาง	มาก			
1. การรับข้อมูลข่าวสาร							
- โทรทัศน์	0	6 (1.6)	72 (19)	300 (79.4)	$\bar{X}$ = 2.78 S.D = 0.45	มาก	1
- วิทยุ	39 (10.3)	171 (45.2)	124 (32.8)	44 (11.6)	$\bar{X}$ = 1.46 S.D = 0.83	น้อย	2
- คนในครอบครัว, เพื่อน บ้าน หรือพระสงฆ์	87 (23.0)	100 (26.5)	144 (38.1)	47 (12.4)	$\bar{X}$ =1.40 S.D = 0.98	น้อย	3
- หนังสือพิมพ์	118 (31.2)	133 (35.2)	103 (27.2)	24 (6.4)	$\bar{X}$ =1.09 S.D = 0.91	น้อย	4
- ผู้นำชุมชนหรือเจ้าหน้าที่รัฐ	96 (25.5)	189 (50.1)	80 (21.2)	12 (3.2)	$\bar{X}$ = 1.02 S.D = 0.77	น้อย	5
- เอกสารสิ่งพิมพ์	204 (54.1)	129 (34.2)	41 (10.9)	3 (0.8)	$\bar{X}$ = 0.58 S.D = 0.71	น้อย	6
รวม	5 (1.3)	197 (52.1)	172 (45.5)	4 (45.5)	$\bar{X}$ = 1.39 S.D = 0.45	น้อย	

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลงวันลิขสิทธิ์

จากตารางที่ 5 พบว่า ชาวนา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$= 1.39) และเมื่อเปรียบเทียบสื่อที่เป็นช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร พบว่าชาวนารับรู้ข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 2.78)

ตารางที่ 6 การปรึกษากับบุคคลอื่นของชาวนา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ตัวแปร	จำนวนคน (ร้อยละ)				ค่าสถิติ	ระดับ	ลำดับที่
	ไม่ได้รับ	น้อย	ปานกลาง	มาก			
1. การปรึกษากับบุคคลอื่น							
- ญาติพี่น้อง	7 (1.9)	18 (4.8)	212 (56.1)	141 (37.3)	$\bar{X}$ = 2.29 S.D = 0.64	ปานกลาง	1
- เพื่อนบ้าน	13 (3.4)	111 (29.4)	205 (54.2)	49 (13)	$\bar{X}$ = 1.77 S.D = 0.71	น้อย	2
- กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน	71 (18.8)	198 (52.4)	93 (24.6)	16 (4.2)	$\bar{X}$ = 1.14 S.D = 0.76	น้อย	3
- เจ้าหน้าที่ของรัฐ, ระดับท้องถิ่น (ครู, เกษตรตำบล)	120 (31.7)	217 (57.4)	40 (10.6)	1 (0.3)	$\bar{X}$ = 0.79 S.D = 0.63	น้อย	4
- บุคคลอื่นที่อยู่นอกท้องถิ่น	219 (58.2)	125 (33.2)	27 (7.2)	5 (1.3)	$\bar{X}$ = 0.52 S.D = 0.69	น้อย	5
- พระสงฆ์	229 (60.7)	135 (35.8)	13 (3.4)	0 0	$\bar{X}$ = 0.43 S.D = 0.56	ไม่ได้รับ	6
รวม	7 (1.9)	281 (74.3)	87 (23)	3 (0.8)	$\bar{X}$ = 1.16 S.D = 0.41	น้อย	

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

จากตารางที่ 6 พบว่า ชาวนาอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีการปรึกษากับบุคคลอื่นอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 1.16) และเมื่อเปรียบเทียบบุคคลต่าง ๆ ที่ชาวนาปรึกษา พบว่า ชาวนาปรึกษา ญาติพี่น้อง เป็นอันดับแรก รองลงมาปรึกษากับเพื่อนบ้าน

ตารางที่ 7 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชาวนาอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ตัวแปร	จำนวนคน (ร้อยละ)				ค่าสถิติ	ระดับ	ลำดับที่
	ไม่ได้รับ	น้อย	ปานกลาง	มาก			
2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรม	1 (0.3)	7 (1.9)	121 (32.1)	248 (65.8)	$\bar{X}$ = 2.63 S.D = 0.53	มาก	1
- งานเพื่อนบ้าน	4 (1.1)	31 (8.2)	218 (57.8)	124 (32.9)	$\bar{X}$ = 2.23 S.D = 0.64	ปานกลาง	2
- งานประเพณี	117 (31)	137 (36.3)	117 (31.0)	6 (1.6)	$\bar{X}$ = 1.03 S.D = 0.83	น้อย	3
- การเข้ากลุ่มในชุมชน	129 (34.2)	133 (35.3)	105 (27.9)	10 (2.7)	$\bar{X}$ = 0.99 S.D = 0.85	น้อย	4
- อบรมความรู้							
รวม	1 (0.3)	103 (27.3)	226 (59.9)	47 (12.5)	$\bar{X}$ = 1.72 S.D = 0.52	ปานกลาง	

จากตารางที่ 7. พบว่า ชาวนา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีส่วนร่วมในกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 1.72) และเมื่อเปรียบเทียบกิจกรรมต่าง ๆ พบว่า ชาวนาเข้าร่วมกิจกรรมในงานเพื่อนบ้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 2.63) รองลงมาเป็นงานประเพณี ($\bar{X}$ = 2.23)แต่การมีส่วนร่วมในกิจกรรม อบรมให้ความรู้ของชาวนาอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 0.99)

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

สภาพพื้นฐานด้านสุขภาพของ ชาวนา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

สภาพพื้นฐานด้านสุขภาพของชาวนา ผู้วิจัยศึกษาในตัวแปร จำนวนผู้ป่วย สถานภาพสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว การดูแลภาวะการเจ็บป่วย ชนิดของสารเคมี การป้องกันสารเคมี จำนวนคนที่ป่วยจากสารเคมี และจำนวนครั้งที่เจ็บป่วยจากสารเคมี

ตารางที่ 8 สภาพพื้นฐานด้านสุขภาพของ ชาวนา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. จำนวนผู้ป่วยในครอบครัว		
ไม่มี	258	68.6
มี 1 คน	89	23.7
2 คน	28	7.4
3 คน	1	0.3
2. สถานภาพสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว		
- สมบูรณ์ แข็งแรงดีมาก	23	6.2
- แข็งแรงดี	107	28.8
- เจ็บป่วยบางครั้ง	220	59.3
- เจ็บป่วยบ่อย	21	5.7
3. การดูแลรักษาภาวะการเจ็บป่วย		
- ไปโรงพยาบาลของรัฐ	303	79.9
- ไปสถานีอนามัย	272	71.8
- ซื้อยามากินเอง	267	70.4
- ไปหาหมอที่คลีนิค	154	40.6
- ปรึกษาหมอตี๋	18	4.7
- ไปโรงพยาบาลของเอกชน	17	4.5
- รักษาหมอแผนโบราณ	2	0.5
- รักษาด้วยวิธีไสยศาสตร์	0	0
4. ชนิดของสารเคมีที่ใช้ในการทำนา		
- ปุ๋ยเคมี	370	97.6
- ยาฆ่าหญ้า	295	77.8
- ยาฆ่าแมลง	265	69.9
- สารเร่งการเจริญเติมโตของพืช	59	15.6
- สารปรับความเป็นกรด – ด่างของดิน	8	2.1

มหาวิทยาลัยศิลปากร ศูนย์วิทยทรัพยากร

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
5. การป้องกันสารเคมี		
ไม่มี	50	13.3
มี	325	86.7
6. จำนวนคนที่เจ็บป่วยจากสารเคมี		
ไม่มี	280	74.5
มี 1 คน	81	21.5
มี 2 คน	13	3.5
มี 3 คน	2	0.5
7. จำนวนครั้งที่เจ็บป่วยจากสารเคมี		
ไม่มี	280	74.5
มี 1 ครั้ง	37	9.8
มี 2 ครั้ง	36	9.6
มี 3 ครั้ง	14	3.7
มี 4 ครั้ง	4	1.1
มี 6 ครั้ง	4	1.1
มี 10 ครั้ง	1	0.3

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

จากตารางที่ 8 พบว่าชาวนาอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีสภาพพื้นฐานด้านสุขภาพ (เจ็บป่วย) คือ มีผู้ป่วยในครอบครัวชาวนามากถึง 118 ครัวเรือน (ร้อยละ 31.4) สถานภาพสุขภาพของสมาชิกในครอบครัวชาวนา ส่วนใหญ่จะเจ็บป่วยบางครั้ง (ร้อยละ 59.3) การดูแลรักษาภาวะการเจ็บป่วยของชาวนาไปโรงพยาบาลของรัฐมากที่สุด (ร้อยละ 79.9) รองลงมาไปสถานีอนามัย (ร้อยละ 71.8) และซื้อยามากินเอง (ร้อยละ 70.4) ชาวนามีการใช้สารเคมีมาก โดยมีการใช้ปุ๋ยเคมี 370 ครัวเรือน มีการใช้ยาฆ่าหญ้า 295 ครัวเรือน (ร้อยละ 77.8) มีการใช้ยาฆ่าแมลง 265 ครัวเรือน (ร้อยละ 69.9) ในการใช้สารเคมียังมีชาวนาที่ใช้สารเคมี ไม่มีการป้องกัน จำนวน 50 ครัวเรือน (ร้อยละ 13.3) ทำให้มีภาวะการเจ็บป่วยจากสารเคมีมากถึง 96 ครัวเรือน (ร้อยละ 25.5) โดยส่วนใหญ่จะเจ็บป่วยจากสารเคมี 1-2 ครั้ง (ร้อยละ 19.4)

ตอนที่ 2 การศึกษาสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของชาวนา

การศึกษาสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของชาวนา ศึกษาจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) กลุ่มตัวอย่างที่เป็นชาวนาในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม จำนวน 379 ครัวเรือน โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังแสดงในตารางที่ 9 - 26 ต่อไปนี้

สภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ

ตารางที่ 9 สภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจของชาวนา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ตัวแปร	จำนวนคน (ร้อยละ)				ค่าสถิติ	ระดับ	ลำดับที่
	ไม่ได้รับ	น้อย	ปานกลาง	มาก			
- ปัญหาด้านผลผลิตและราคาของผลผลิต	2 (0.5)	23 (6.1)	203 (53.7)	150 (39.7)	$\bar{X}$ = 2.21 S.D = 0.51	ปานกลาง	1
- ปัญหาด้านรายได้	10 (2.6)	94 (24.8)	233 (61.5)	42 (11.1)	$\bar{X}$ = 1.70 S.D = 0.57	ปานกลาง	2
- ปัญหาด้านรายจ่าย	15 (4.0)	241 (63.6)	122 (32.2)	1 (0.3)	$\bar{X}$ = 1.32 S.D = 0.46	น้อย	3
- ปัญหาด้านหนี้สิน	73 (19.3)	138 (36.4)	150 (39.8)	18 (4.7)	$\bar{X}$ = 1.29 S.D = 0.78	น้อย	4
รวม	2 (0.5)	121 (31.9)	255 (67.30)	1 (0.3)	$\bar{X}$ = 1.59 S.D = 0.36	ปานกลาง	

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

จากตารางที่ 9 พบว่าชาวนา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับกลาง ($\bar{X}$ = 1.59) และเมื่อพิจารณาปัญหาในแต่ละเรื่อง จะเห็นได้ว่า ชาวนายอมรับว่ามีปัญหาผลผลิต ($\bar{X}$ = 2.21) ปัญหาด้านรายได้ ($\bar{X}$ = 1.70) มากกว่าปัญหาด้านอื่น

ตารางที่ 10 ปัญหาด้านเศรษฐกิจของชาวนา แสดงรายละเอียดด้านผลผลิตและราคาผลผลิต

ตัวแปร	จำนวนคน (ร้อยละ)				ค่าสถิติ	ระดับ	ลำดับที่
	ไม่ได้รับ	น้อย	ปานกลาง	มาก			
- ผลผลิตมีราคาต่ำ	5 (1.3)	23 (6.1)	54 (14.3)	296 (78.3)	$\bar{X}$ = 2.70 S.D = 0.64	มาก	1
- ผลผลิตมีน้อยมีศัตรูพืชรบกวน	6 (1.6)	40 (10.6)	186 (49.2)	146 (38.6)	$\bar{X}$ = 2.25 S.D = 0.70	ปานกลาง	2
- รัฐบาลไม่ช่วยเหลือ ในการประกันราคาข้าว	32 (8.5)	75 (19.8)	121 (32)	150 (39.7)	$\bar{X}$ = 2.03 S.D = 0.97	ปานกลาง	3
- ผลผลิตคุณภาพต่ำ	15 (4)	96 (25.5)	183 (48.7)	82 (21.8)	$\bar{X}$ = 1.88 S.D = 0.79	ปานกลาง	4
รวม	2 (5)	23 (6.1)	203 (53.7)	150 (39.7)	$\bar{X}$ = 2.21 S.D = 0.51	ปานกลาง	

จากตารางที่ 10 พบว่าปัญหาด้านเศรษฐกิจของชาวนาด้านผลผลิตและราคาผลผลิต อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.21) โดยพบว่าในด้านนี้ ชาวนามีปัญหาเรื่องผลผลิตมีราคาต่ำ ($\bar{X}$ = 2.70) และปัญหาเรื่องผลผลิตมีศัตรูพืชรบกวน ($\bar{X}$ = 2.25)

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์วิทยทรัพยากร

ตารางที่ 11 ปัญหาด้านเศรษฐกิจของชาวนา แสดงรายละเอียดด้านรายได้

ตัวแปร	จำนวนคน (ร้อยละ)				ค่าสถิติ	ระดับ	ลำดับที่
	ไม่ได้รับ	น้อย	ปานกลาง	มาก			
- รายได้ไม่พอจ่าย	16 (4.2)	39 (10.3)	138 (36.4)	186 (49.1)	$\bar{X}$ = 2.30 S.D = 0.82	ปานกลาง	1
- รายได้ไม่คงที่	23 (6.1)	65 (17.3)	183 (48.7)	105 (27.9)	$\bar{X}$ = 1.98 S.D = 0.84	ปานกลาง	2
- ไม่มีอาชีพเสริม	54 (14.2)	76 (20.1)	124 (32.7)	125 (33.0)	$\bar{X}$ = 1.84 S.D = 1.04	ปานกลาง	3
- การขายผลผลิต	187 (50)	142 (38)	37 (9.9)	8 (2.1)	$\bar{X}$ = 0.64 S.D = 0.75	น้อย	4
รวม	10 (2.6)	94 (24.8)	233 (61.5)	42 (11.1)	$\bar{X}$ = 1.70 S.D = 0.57	ปานกลาง	

จากตารางที่ 11 พบว่าปัญหาด้านเศรษฐกิจของชาวนาด้านรายได้ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 1.70) โดยพบว่า ในด้านนี้ชาวนามีปัญหาเรื่องรายได้ไม่พอรายจ่าย ($\bar{X}$ = 2.30) และปัญหาเรื่องรายได้ไม่คงที่ ($\bar{X}$ = 1.98) แต่ชาวนาไม่มีปัญหาในเรื่องการขายผลผลิต ($\bar{X}$ = 0.64)

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

ตารางที่ 12 ปัญหาด้านเศรษฐกิจของชาวนาแสดงรายละเอียดด้านรายจ่าย

ตัวแปร	จำนวนคน (ร้อยละ)				ค่าสถิติ	ระดับ	ลำดับที่
	ไม่ได้รับ	น้อย	ปานกลาง	มาก			
- ใช้จ่ายซื้อปุ๋ย , ซื้อน้ำมัน	9 (2.4)	18 (4.7)	91 (24)	261 (68.9)	$\bar{X}$ = 2.59 S.D = 0.69	มาก	1
- ใช้จ่ายซื้ออาหาร	56 (14.8)	111 (29.3)	189 (49.9)	23 (6.1)	$\bar{X}$ = 1.47 S.D = 0.82	น้อย	2
- ใช้จ่ายค่าเล่าเรียนและค่ารักษาพยาบาล	81 (21.4)	109 (28.8)	155 (41)	33 (8.7)	$\bar{X}$ = 1.37 S.D = 0.92	น้อย	3
- ไม่มีการวางแผนการใช้เงินที่ดี	94 (24.8)	135 (35.6)	116 (30.6)	34 (9.0)	$\bar{X}$ = 1.24 S.D = 0.93	น้อย	4
- ใช้จ่ายซื้อเครื่องมือทางการเกษตร	92 (24.3)	168 (44.4)	66 (17.5)	52 (13.8)	$\bar{X}$ = 1.21 S.D = 0.96	น้อย	5
- ซื้อเหล้า บุหรี่ เล่นการพนัน	168 (44.4)	157 (41.5)	46 (12.2)	7 (1.9)	$\bar{X}$ = 0.71 S.D = 0.75	น้อย	6
- ซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า	207 (55.3)	114 (30.5)	42 (11.2)	11 (2.9)	$\bar{X}$ = 0.62 S.D = 0.80	น้อย	7
รวม	15 (4.0)	241 (63.6)	122 (32.2)	1 (0.3)	$\bar{X}$ = 1.32 S.D = 0.46	น้อย	

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

จากตารางที่ 12 พบว่าปัญหาด้านเศรษฐกิจของชาวนาด้านรายจ่ายโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 1.32) แต่เมื่อวิเคราะห์แยกรายการ พบว่าในด้านนี้ชาวนามีปัญหาเรื่องการใช้จ่ายซื้อปุ๋ย ซื้อน้ำมัน ($\bar{X}$ = 2.59) อยู่ในระดับมากเพียงเรื่องเดียว

ตารางที่ 13 ปัญหาด้านเศรษฐกิจของชาวนาแสดงรายละเอียดด้านหนี้สิน

ตัวแปร	จำนวนคน (ร้อยละ)				ค่าสถิติ	ระดับ	ลำดับที่
	ไม่ได้รับ	น้อย	ปานกลาง	มาก			
- ใช้ระบบเงินหมุน	82 (21.6)	84 (22.2)	160 (42.2)	53 (14)	$\bar{X}$ = 1.49 S.D = 0.98	น้อย	1
- กู้เงินเสียดอกเบี้ยสูง	99 (26.2)	122 (32.3)	125 (33.1)	32 (8.5)	$\bar{X}$ = 1.24 S.D = 0.94	น้อย	2
- ถูกนายทุนเอาเปรียบ	135 (35.7)	101 (26.7)	98 (25.9)	44 (11.6)	$\bar{X}$ = 1.13 S.D = 1.03	น้อย	3
รวม	73 (19.3)	138 (36.4)	150 (39.6)	18 (4.7)	$\bar{X}$ = 1.29 S.D = 0.78	น้อย	

จากตารางที่ 13 พบว่า ปัญหาด้านเศรษฐกิจของชาวนาด้านหนี้สินอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 1.29) โดยพบว่าในด้านนี้ ชาวนามีปัญหาอยู่ในระดับน้อยทุกเรื่อง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ตารางที่ 14 สรุปสภาพปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของชาวนาจากมีปัญหามากไปน้อย

ปัญหามากไปหาน้อย	$\bar{X}$	S.D	ระดับ
1. ปัญหาด้านผลผลิตและราคาของผลผลิต			
1.1 ผลผลิตมีราคาต่ำ	2.7	0.64	มาก
1.2 ผลผลิตน้อยมีศัตรูพืชรบกวน	2.25	0.7	ปานกลาง
1.3 รัฐบาลไม่ช่วยเหลือการประกันราคาข้าว	2.03	0.97	ปานกลาง
1.4 ผลผลิตคุณภาพต่ำ	1.88	0.79	ปานกลาง
รวม	2.21	0.51	ปานกลาง
2. ปัญหาด้านรายได้			
2.1 รายได้ไม่พอกับรายจ่าย	2.3	0.82	ปานกลาง
2.2 รายได้ไม่คงที่	1.98	0.84	ปานกลาง
2.3 ไม่มีอาชีพเสริม	1.84	1.04	ปานกลาง
2.4 การขายผลผลิตถูกโกง	0.64	0.75	น้อย
รวม	1.7	0.57	ปานกลาง
3. ปัญหาด้านรายจ่าย			
3.1 ใช้จ่ายซื้อปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ค่าน้ำมัน	2.59	0.69	มาก
3.2 ใช้จ่ายซื้ออาหาร	1.47	0.82	น้อย
3.3 ใช้จ่ายค่าเล่าเรียน ค่ารักษาพยาบาล	1.37	0.92	น้อย
3.4 ไม่มีการวางแผนการใช้เงินที่ดี	1.24	0.93	น้อย
3.5 ใช้จ่ายซื้อเครื่องมือการเกษตร	1.21	0.96	น้อย
3.6 ซื้อเหล้า บุหรี่เล่นการพนัน	0.71	0.75	น้อย
3.7 ซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า	0.62	0.8	น้อย
รวม	1.32	0.46	น้อย
4. ปัญหาด้านหนี้สิน			
4.1 ใช้ระบบเงินหมุน	1.49	0.98	น้อย
4.2 กู้เงินเสียดอกเบี้ยสูง	1.24	0.94	น้อย
4.3 ถูกนายทุนเอาเปรียบ	1.13	1.03	น้อย
รวม	1.29	0.78	น้อย
รวมปัญหาด้านเศรษฐกิจ	1.59	0.36	ปานกลาง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ตารางที่ 15 สภาพปัญหาด้านสังคมของชาวนา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ปัญหา	ความถี่ (ร้อยละ)				ค่าสถิติ	ระดับ	ลำดับที่
	ไม่ได้รับ	น้อย	ปานกลาง	มาก			
- เกี่ยวกับการศึกษา	58 (15.3)	163 (43.0)	150 (39.6)	8 (2.1)	$\bar{X}$ = 1.31 S.D = 0.72	น้อย	1
- เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ	38 (10.0)	218 (57.5)	115 (30.3)	8 (2.1)	$\bar{X}$ = 1.12 S.D = 0.57	น้อย	2
- การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน	85 (22.4)	167 (44.1)	110 (29.0)	17 (4.5)	$\bar{X}$ = 1.01 S.D = 0.76	น้อย	3
- เกี่ยวกับการรับข้อมูลข่าวสาร	71 (18.7)	134 (35.4)	20 (5.3)	2 (0.5)	$\bar{X}$ = 0.88 S.D = 0.57	น้อย	4
- เกี่ยวกับภายในครอบครัว	225 (59.4)	134 (35.4)	20 (5.2)	-	$\bar{X}$ = 0.51 S.D = 0.47	น้อย	5
รวมปัญหาด้านสังคม	27 (7.1)	321 (84.7)	31 (8.2)	0 0	$\bar{X}$ = 0.97 S.D = 0.37	น้อย	

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

จากตารางที่ 15 พบว่า ชาวนาอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีสภาพปัญหาด้านสังคมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 0.97) และปัญหาด้านสังคมที่ชาวนายอมรับว่าเป็นปัญหา ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับการศึกษา ($\bar{X}$ = 1.317) และปัญหาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ($\bar{X}$ 1.12) แต่ส่วนใหญ่ชาวนาจะมีปัญหาภายในครอบครัวน้อย ($\bar{X}$ = 0.51)

ตารางที่ 16 สภาพปัญหาด้านสังคมของชาวนา แสดงรายละเอียดด้านการศึกษา

ปัญหา	ความถี่ (ร้อยละ)				ค่าสถิติ	ระดับ	ลำดับที่
	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก			
- ค่าใช้จ่ายในการศึกษา	79 (21.0)	99 (26.3)	169 (44.8)	30 (8.0)	$\bar{X}$ = 1.4 S.D = 0.91	น้อย	1
-คุณภาพการศึกษาท้องถิ่น	109 (29.2)	80 (21.4)	150 (40.2)	34 (9.1)	$\bar{X}$ = 1.29 S.D = 0.99	น้อย	2
- สถานที่เรียนไกลบ้าน	107 (28.3)	118 (31.2)	109 (28.8)	44 (11.6)	$\bar{X}$ = 1.24 S.D = 0.99	น้อย	3
รวมปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา	58 (15.3)	163 (43.0)	150 (39.6)	8 (2.1)	$\bar{X}$ = 1.31 S.D = 0.72	น้อย	

จากตารางที่ 16 พบว่าปัญหาด้านสังคมของชาวนาด้านการศึกษา อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 1.31) โดยพบว่าในด้านนี้ ชาวนามีปัญหาอยู่ในระดับน้อยทุก ๆ เรื่อง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ตารางที่ 17 สภาพปัญหาด้านสังคมของชาวนา แสดงรายละเอียดด้านการประกอบอาชีพ

ปัญหา	ความถี่ (ร้อยละ)				ค่าสถิติ	ระดับ	ลำดับที่
	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก			
- ขาดผู้รู้ให้คำแนะนำ	62 (16.4)	164 (43.4)	123 (32.51)	29 (7.7)	$\bar{X}$ = 1.31 S.D = 0.84	น้อย	1
- แรงงานในครอบครัว	101 (26.7)	99 (26.2)	141 (37.3)	37 (9.8)	$\bar{X}$ = 1.3 S.D = 0.97	น้อย	2
- ไม่ปรับปรุงวิธีการผลิต	69 (18.4)	164 (43.6)	128 (34.0)	15 (4.0)	$\bar{X}$ = 1.24 S.D = 0.79	น้อย	3
- ลูกหลานไม่ทำงาน	226 (60.3)	83 (22.1)	46 (12.3)	20 (5.3)	$\bar{X}$ = 0.63 S.D = 0.9	น้อย	4
รวมปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา	38 (10.0)	218 (57.5)	115 (30.3)	8 (2.1)	$\bar{X}$ = 1.12 S.D = 0.57	น้อย	

จากตารางที่ 17 พบว่าปัญหาด้านสังคมของชาวนา ด้านการประกอบอาชีพ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 1.12) โดยพบว่าในด้านนี้ ชาวนามีปัญหาอยู่ในระดับน้อยทุก ๆ เรื่อง

ตารางที่ 18 ปัญหาด้านสังคมของชาวนา แสดงรายละเอียดด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน

ปัญหา	ความถี่ (ร้อยละ)				ค่าสถิติ	ระดับ	ลำดับที่
	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก			
- ขาดแคลนทุนทรัพย์ในการเข้าร่วมกิจกรรม	102 (26.9)	151 (39.8)	104 (27.4)	22 (5.8)	$\bar{X}$ = 1.12 S.D = 0.87	น้อย	1
- ไม่มีเวลาไปร่วมงาน	145 (38.4)	135 (35.7)	86 (22.8)	12 (3.2)	$\bar{X}$ = 0.91 S.D = 0.867	น้อย	2
รวมปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน	85 (22.4)	167 (44.1)	110 (29.0)	17 (4.5)	$\bar{X}$ = 1.01 S.D = 0.76	น้อย	

จากตารางที่ 18 พบว่า 16 ปัญหาด้านสังคมของชาวนา ด้านการการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 1.01) ในทุก ๆ เรื่อง

ตารางที่ 19 ปัญหาด้านสังคมของชาวนา แสดงรายละเอียดด้านการรับข้อมูลข่าวสาร

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ปัญหา	ความถี่ (ร้อยละ)				ค่าสถิติ	ระดับ	ลำดับที่
	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก			
- ไม่มีหนังสือพิมพ์ให้อ่านและขาดแหล่งข้อมูลในชุมชน	66 (17.4)	72 (19.0)	117 (30.91)	124 (32.7)	$\bar{X}$ = 1.79 S.D = 1.08	ปานกลาง	1
- ไม่ชอบอ่านหนังสือ	156 (41.2)	107 (28.2)	93 (24.5)	23 (6.1)	$\bar{X}$ = 0.96 S.D = 0.95	น้อย	2
- ไม่มีเวลาฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์	234 (61.7)	75 (19.8)	58 (15.3)	12 (3.2)	$\bar{X}$ = 0.6 S.D = 0.86	น้อย	3
- ไม่มีวิทยุและโทรทัศน์	338 (89.4)	20 (5.3)	16 (4.2)	4 (1.1)	$\bar{X}$ = 0.17 S.D = 0.54	ไม่มีปัญหา	4
รวมปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา	71 (18.1)	234 (61.7)	72 (19.0)	2 (0.5)	$\bar{X}$ = 0.88 S.D = 0.57	น้อย	

จากตารางที่ 19 พบว่า ปัญหาด้านสังคมของชาวนาด้านการรับข้อมูลข่าวสารอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 0.88) โดยพบว่า ในด้านนี้ชาวนามีปัญหาเรื่องไม่มีหนังสือพิมพ์ให้อ่าน และขาดแหล่งข้อมูลในชุมชน ($\bar{X}$ = 1.79) ในระดับปานกลางเพียงเรื่องเดียว

ตารางที่ 20 ปัญหาด้านสังคมของชาวนา แสดงรายละเอียดด้านปัญหาภายในครอบครัว

ปัญหา	ความถี่ (ร้อยละ)				ค่าสถิติ	ระดับ	ลำดับที่
	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก			
- การทะเลาะวิวาท	103 (27.2)	187 (49.3)	80 (21.1)	9 (2.4)	$\bar{X}$ = 0.99 S.D = 0.76	น้อย	1
- ติดการพนัน	267 (70.8)	87 (23.1)	21 (5.6)	2 (0.5)	$\bar{X}$ = 0.36 S.D = 0.61	ไม่มีปัญหา	2
- ติดยาเสพติด	327 (86.5)	39 (10.3)	8 (2.1)	4 (1.1)	$\bar{X}$ = 0.18 S.D = 0.5	ไม่มีปัญหา	3
รวมปัญหาภายในครอบครัว	225 (59.4)	134 (35.4)	20 (5.2)	0 0	$\bar{X}$ = 0.51 S.D = 0.47	น้อย	

จากตารางที่ 20 พบว่า ปัญหาด้านสังคมของชาวนาด้านปัญหาภายในครอบครัว อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 0.51) แต่ชาวนาไม่มีปัญหาด้านการติดการพนันและยาเสพติด

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ตารางที่ 21 สรุปปัญหาด้านสังคมของชาวนาจากมีปัญหามากไปหาน้อย

ปัญหามากไปหาน้อย	$\bar{X}$	S.D	ระดับ
1. ปัญหาเกี่ยวกับการศึกษา			
1.1 ค่าใช้จ่ายในการศึกษา	1.4	0.91	น้อย
1.2 คุณภาพการศึกษาท้องถิ่น	1.29	0.99	น้อย
1.3 ที่เรียนไกลบ้าน	1.24	0.99	น้อย
รวม	1.31	0.72	น้อย
2. ปัญหาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ			
2.1 ขาดผู้รู้ให้คำแนะนำ	1.31	0.84	น้อย
2.2 แรงงานในครอบครัว	1.3	0.97	น้อย
2.3 ไม่ปรับปรุงวิธีการผลิต	1.24	0.97	น้อย
2.4 ลูกหลานไม่เคยทำงาน	0.63	0.9	น้อย
รวม	1.12	0.57	น้อย
3. ปัญหาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ			
3.1 ขาดแคลนทุนทรัพย์ในการเข้าร่วมกิจกรรม	1.12	0.87	น้อย
3.2 ไม่มีเวลาไปร่วมกิจกรรมของชุมชน	0.91	0.86	น้อย
รวม	1.01	0.76	น้อย
4. ปัญหาเกี่ยวข้องกับการรับข้อมูลข่าวสาร			
4.1 ไม่มีหนังสือพิมพ์ให้อ่านและขาดแหล่งข้อมูลในชุมชน	1.79	1.08	ปานกลาง
4.2 ไม่ชอบอ่านหนังสือ	0.96	0.95	น้อย
4.3 ไม่มีเวลาฟังวิทยุและดูโทรทัศน์	0.6	0.86	น้อย
4.4 ไม่มีวิทยุและไม่มีโทรทัศน์	0.17	0.54	ไม่มีปัญหา
รวม	0.88	0.57	น้อย
5. ปัญหาภายในครอบครัว			
5.1 การทะเลาะเบาะแว้ง	0.99	0.76	น้อย
5.2 ติดการพนัน	0.36	0.61	ไม่มีปัญหา
5.3 ติดยาเสพติด	0.18	0.5	ไม่มีปัญหา
รวม	0.51	0.47	น้อย
รวมสภาพปัญหาด้านสังคม	0.97	0.37	น้อย

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

ตารางที่ 22 สภาพปัญหาด้านสุขภาพของชาวนา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ปัญหา	ความถี่ (ร้อยละ)				ค่าสถิติ	ระดับ	ลำดับที่
	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก			
- ด้านสาธารณสุข	15 (4.0)	65 (17.23)	247 (65.2)	52 (13.7)	$\bar{X}$ = 1.76 S.D = 0.65	ปานกลาง	1
- เกี่ยวกับการเจ็บป่วยทั่วไป	72 (19.0)	192 (50.7)	95 (25.1)	20 (5.3)	$\bar{X}$ = 1.17 S.D = 0.71	น้อย	2
- เกี่ยวกับการเจ็บป่วยจากสารเคมี	114 (30.1)	202 (53.3)	47 (12.4)	16 (4.2)	$\bar{X}$ = 0.91 S.D = 0.71	น้อย	3
รวมปัญหาด้านสุขภาพ	12 (3.2)	217 (57.34)	150 (39.62)	0 0	$\bar{X}$ =1.33 S.D= 0.48	น้อย	

จากตารางที่ 22 พบว่าชาวนา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีสภาพปัญหา ด้านสุขภาพอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 1.33) และเมื่อวิเคราะห์ปัญหาด้านสุขภาพแยกเป็นรายด้านพบว่าปัญหาที่ชาวนายอมรับว่าเป็นปัญหามีเพียง ปัญหาด้านสาธารณสุข ($\bar{X}$ = 1.76) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ตารางที่ 23 ปัญหาด้านสุขภาพของชาวนา แสดงรายละเอียดด้านสาธารณสุข

ปัญหา	ความถี่ (ร้อยละ)				ค่าสถิติ	ระดับ	ลำดับที่
	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก			
- สถานพยาบาลในชุมชนขาดแคลนยาและอุปกรณ์ที่ทันสมัย	30 (8.0)	48 (12.8)	167 (44.4)	131 (34.8)	$\bar{X}$ = 2.06 S.D = 0.89	ปานกลาง	1
- การให้บริการล่าช้า	33 (8.7)	51 (13.5)	190 (50.1)	105 (27.7)	$\bar{X}$ = 1.97 S.D = 0.87	ปานกลาง	2
- สถานพยาบาลอยู่ไกล	43 (11.3)	107 (28.2)	126 (33.2)	103 (27.2)	$\bar{X}$ = 1.76 S.D = 0.98	ปานกลาง	3
- ค่ารักษา ค่ายา	103 (27.2)	114 (30.1)	127 (33.5)	35 (9.2)	$\bar{X}$ = 1.25 S.D = 0.96	น้อย	4
รวมปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุข	15 (4.0)	65 (17.2)	247 (65.2)	52 (13.7)	$\bar{X}$ = 1.76 S.D = 0.65	ปานกลาง	

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

จากตารางที่ 23 พบว่า ปัญหาด้านสุขภาพของชาวนา ด้านสาธารณสุขอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 1.76) โดยพบว่า ในด้านนี้ ชาวนามีปัญหาเรื่องสถานพยาบาลในชุมชนขาดแคลนยาและอุปกรณ์ที่ทันสมัย ($\bar{X}$ = 2.06) มากที่สุด แต่ชาวนามีปัญหาเรื่องค่ารักษาและค่ายาอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 1.25)

ตารางที่ 24 ปัญหาด้านสุขภาพของชาวนา แสดงรายละเอียดด้านการเจ็บป่วยทั่วไป

ปัญหา	ความถี่ (ร้อยละ)				ค่าสถิติ	ระดับ	ลำดับที่
	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก			
- ความรู้ในการป้องกันและรักษาโรค	72 (19.2)	155 (41.3)	108 (28.8)	40 (10.7)	$\bar{X}$ = 1.31 S.D = 0.9	น้อย	1
- การเจ็บป่วยของสมาชิกในครอบครัว	70 (18.6)	167 44.3	112 (29.7)	28 (7.4)	$\bar{X}$ = 1.26 S.D = 0.85	น้อย	2
- การเจ็บป่วยจากการประกอบอาชีพ	113 (29.9)	199 52.6	47 (12.4)	19 (5.0)	$\bar{X}$ = 0.93 S.D = 0.79	น้อย	3
รวม	72 (19.0)	192 (50.7)	95 (25.1)	20 (5.3)	$\bar{X}$ = 1.17 S.D = 0.70	น้อย	

จากตารางที่ 24 พบว่า ปัญหาด้านสุขภาพของชาวนาด้านการเจ็บป่วยทั่วไปอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 1.17) โดยพบว่าในด้านนี้ชาวนามีปัญหาอยู่ในระดับน้อยทุก ๆ เรื่อง

ตารางที่ 25 ปัญหาด้านสุขภาพของชาวนาแสดงรายละเอียดด้านการเจ็บป่วยจากสารเคมี

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ปัญหา	ความถี่ (ร้อยละ)				ค่าสถิติ	ระดับ	ลำดับที่
	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก			
- ไม่มีความรู้การปฐมพยาบาลเมื่อได้รับสารเคมี	118 (31.1)	161 (42.5)	69 (18.2)	31 (8.2)	$\bar{X}$ = 1.03 S.D = 0.91	น้อย	1
- ไม่มีความรู้ในการใช้สารเคมี	116 (30.9)	160 (42.6)	78 (20.7)	22 (5.9)	$\bar{X}$ = 1.02 S.D = 0.87	น้อย	2
- สมาชิกในครอบครัวเจ็บป่วยเนื่องจากสารเคมี	179 (47.5)	148 (39.3)	36 (9.5)	14 (3.7)	$\bar{X}$ = 0.69 S.D = 0.79	น้อย	3
รวมปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุข	114 (30.1)	202 (53.3)	47 (12.4)	16 (4.2)	$\bar{X}$ = 0.9 S.D = 0.71	น้อย	

จากตารางที่ 25 ปัญหาด้านสุขภาพของชาวนาด้านการเจ็บป่วยจากสารเคมีอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 0.91) โดยพบว่าในด้านนี้ ชาวนามีปัญหาอยู่ในระดับน้อยทุก ๆ เรื่อง

ตารางที่ 26 สรุปสภาพปัญหาด้านสุขภาพของชาวนาจากมีปัญหามากไปหาปัญหาน้อย

ปัญหามากไปหาน้อย	$\bar{x}$	S.D	ระดับ
1. ปัญหาด้านสาธารณสุข			
1.1 สถานพยาบาลในชุมชนขาดแคลนยาและอุปกรณ์ที่ทันสมัย	2.06	0.89	ปานกลาง
1.2 การให้บริการล่าช้า	1.97	0.87	ปานกลาง
1.3 สถานพยาบาลอยู่ไกล	1.76	0.98	ปานกลาง
1.4 ค่ารักษา ค่ายาแพง	1.25	0.96	น้อย
รวม	1.76	0.65	ปานกลาง
2. ปัญหาเกี่ยวกับการเจ็บป่วยทั่วไป			
2.1 ความรู้ในการป้องกันและรักษาโรค	1.31	0.9	น้อย
2.2 การเจ็บป่วยของสมาชิกในครอบครัว	1.26	0.85	น้อย
2.3 การเจ็บป่วยจากการประกอบอาชีพทำนา	0.93	0.79	น้อย
รวม	1.17	0.7	น้อย
3. ปัญหาเกี่ยวกับการเจ็บป่วยจากสารเคมี			
3.1 ไม่มีความรู้การปฐมพยาบาลเมื่อได้รับสารเคมี	1.03	0.91	น้อย
3.2 ไม่มีความรู้ในการใช้สารเคมี	1.02	0.87	น้อย
3.3 สมาชิกในครอบครัวเจ็บป่วยเนื่องจากสารเคมี	0.69	0.79	น้อย
รวม	0.91	0.71	น้อย
รวมปัญหาด้านสุขภาพ	1.33	0.48	น้อย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ตอนที่ 3 การศึกษาสภาพพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา

การศึกษาสภาพพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา ศึกษาจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) กลุ่มตัวอย่างที่เป็นชาวนาในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม จำนวน 379 ครัวเรือน นำเสนอพฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบมุ่งแก้ไขปัญหาและแบบมุ่งแก่ไขอารมณ์ วิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ตารางที่ 27 สภาพพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

พฤติกรรมการแก้ปัญหา	ความถี่ (ร้อยละ)				ค่าสถิติ	ระดับ	ลำดับที่
	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก			
แบบมุ่งแก้ไขปัญหา							
- การยอมรับปัญหา	3 (0.8)	17 (4.6)	182 (49.1)	169 (45.6)	$\bar{X}$ = 2.39 S.D = 0.62	ปานกลาง	1
- การควบคุมสถานการณ์บางส่วนที่ทำได้	12 (3.2)	58 (15.3)	156 (41.2)	153 (40.4)	$\bar{X}$ = 2.19 S.D = 0.81	ปานกลาง	2
- การพิจารณาปัญหาอย่างใจเป็นกลาง	12 (3.2)	34 (9.0)	206 (54.4)	127 (33.5)	$\bar{X}$ = 2.18 S.D = 0.72	ปานกลาง	3
- พยายามแก้ไขสถานการณ์อย่างรีบด่วน	13 (3.4)	60 (15.9)	168 (44.4)	137 (36.2)	$\bar{X}$ = 2.13 S.D = 0.80	ปานกลาง	4
- การใช้วิธีการปัญหาหลาย ๆ ทาง	21 (5.5)	62 (16.4)	173 (45.6)	123 (32.5)	$\bar{X}$ = 2.05 S.D = 0.84	ปานกลาง	5
- การคิดแก้ปัญหาหลาย ๆ วิธี	17 (4. 5)	62 (16.4)	186 (49.3)	112 (29.7)	$\bar{X}$ = 2.04 S.D = 0.80	ปานกลาง	6
- การค้นหาสาเหตุของปัญหา	17 (4.5)	71 (18.7)	194 (51.2)	97 (25.6)	$\bar{X}$ = 1.98 S.D = 0.79	ปานกลาง	7
- ทำทุกสิ่งทุกอย่างที่พอจะแก้ปัญหาได้	30 (7.9)	81 (21.4)	143 (37.7)	125 (33.0)	$\bar{X}$ = 1.96 S.D = 0.93	ปานกลาง	8
- การนำประสบการณ์ในอดีตมาช่วยแก้ปัญหา	29 (7.7)	66 (17.4)	174 (45.9)	110 (29.0)	$\bar{X}$ = 1.96 S.D = 0.88	ปานกลาง	9
- การค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา	16 (4.2)	132 (35)	176 (46.7)	53 (14.1)	$\bar{X}$ = 1.71 S.D = 0.76	ปานกลาง	10
- อธิบายปัญหากับผู้อื่น	17 (4.5)	142 (37.5)	185 (48.8)	35 (9.2)	$\bar{X}$ = 1.63 S.D = 0.71	ปานกลาง	11
- การให้ผู้อื่นช่วยเหลือในการแก้ปัญหา	24 (6.3)	154 (40.6)	162 (42.7)	39 (10.30)	$\bar{X}$ = 1.97 S.D = 0.76	ปานกลาง	12
- ตั้งเป้าหมายในการแก้ปัญหา	47 (12.4)	123 (32.5)	158 (41.8)	50 (13.2)	$\bar{X}$ = 1.50 S.D = 0.92	ปานกลาง	13
- การแยกแยะปัญหาออกเป็นส่วนย่อย	51 (13.5)	147 (38.9)	120 (31.7)	60 (15.9)	$\bar{X}$ = 1.42 S.D = 0.91	ปานกลาง	14
- การทำสิ่งอื่นที่ดีกว่าแทน	64 (16.9)	136 (35.9)	136 (35.1)	46 (12.1)	$\bar{X}$ = 1.42 S.D = 0.42	น้อย	15
รวม	2 (0.5)	44 (11.6)	319 (84.2)	14 (3.7)	$\bar{X}$ = 1.89 S.D = 0.42	ปานกลาง	

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

จากตารางที่ 27 พบว่า ชาวนา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีพฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบมุ่งแก้ไขปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 1.89) ซึ่งถ้าพิจารณาดูรายละเอียดของพฤติกรรมการแก้ไขปัญหาของชาวนา พบว่า พฤติกรรมที่มีมากกว่าพฤติกรรมอื่น ได้แก่ พฤติกรรมการยอมรับปัญหา ($\bar{X}$ = 2.39) พฤติกรรมการควบคุมสถานการณ์ บางส่วนที่สามารถทำได้ ($\bar{X}$ = 2.19) พฤติกรรมการพิจารณาปัญหาอย่างใจเป็นกลาง ($\bar{X}$ = 2.18) และพยายามแก้ไขสถานการณ์อย่างรีบด่วน ($\bar{X}$ = 2.13) ส่วนพฤติกรรมชาวนาปฏิบัติน้อย ได้แก่ พฤติกรรมการให้ผู้อื่นช่วยเหลือในการแก้ปัญหา ($\bar{X}$ = 1.57) พฤติกรรมตั้งเป้าหมายในการแก้ปัญหา ($\bar{X}$ = 1.56) พฤติกรรมการแยกแยะปัญหาออกเป็นส่วนย่อย ($\bar{X}$ = 1.50) และพฤติกรรมการทำสิ่งอื่นที่ดีกว่าแทน ($\bar{X}$ = 1.42)

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ตารางที่ 28 สภาพพฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์ของชาวนา

พฤติกรรมการแก้ปัญหา	ความถี่ (ร้อยละ)				ค่าสถิติ	ระดับ	ลำดับที่
	ไม่ได้รับ	น้อย	ปานกลาง	มาก			
แบบมุ่งแก้ไขอารมณ์							
- การมองโลกในแง่ดี	4 (1.1)	26 (6.9)	209 (55.1)	140 (36.9)	$\bar{X}$ =2.28 S.D = 0.63	ปานกลาง	1
- การหาความสบายใจจากคนใกล้ชิด	20 (5.4)	75 (20.3)	209 (56.5)	66 (17.8)	$\bar{X}$ =1.87 S.D = 0.76	ปานกลาง	2
- เกิดความวิตกกังวลเมื่อเกิดปัญหา	31 (8.3)	76 (20.4)	181 (48.7)	84 (22.6)	$\bar{X}$ =1.85 S.D = 0.86	ปานกลาง	3
- เกิดอาการหงุดหงิดเมื่อเจอปัญหา	48 (12.9)	62 (16.7)	163 (51.9)	69 (18.5)	$\bar{X}$ =1.76 S.D = 0.90	ปานกลาง	4
- ใช้วิธีปลอบใจตนเองให้เลิกวิตกกังวล	35 (9.5)	119 (32.2)	169 (45.7)	47 (12.7)	$\bar{X}$ =1.62 S.D = 0.83	ปานกลาง	5
- นอนหลับพักผ่อนแล้วค่อยว่ากันใหม่	104 (28.2)	110 (29.8)	92 (24.9)	63 (17.1)	$\bar{X}$ =1.31 S.D = 1.06	น้อย	6
- ใช้วิธีปัดปัญหาออกไปจากความคิด	86 (23.1)	131 (35.2)	128 (34.4)	27 (7.3)	$\bar{X}$ =1.26 S.D = 0.90	น้อย	7
- การปล่อยให้สถานการณ์คลี่คลายไปเอง	75 (20.2)	155 (41.8)	128 (34.5)	13 (3.5)	$\bar{X}$ =1.21 S.D = 0.80	น้อย	8
- การคิดถึงสิ่งที่ตลกขบขัน	109 (31.1)	95 (27.1)	126 (36.0)	20 (5.7)	$\bar{X}$ =1.16 S.D = 0.94	น้อย	9
- การมองโลกในแง่ร้าย	143 (37.9)	125 (33.2)	94 (24.9)	15 (4.0)	$\bar{X}$ =0.95 S.D = 0.89	น้อย	10
- การใช้วิธีสวดมนต์ขอพรให้ช่วยแก้ปัญหา	144 (38.7)	139 (37.4)	63 (16.9)	26 (7.0)	$\bar{X}$ =0.92 S.D =0.91	น้อย	11
- การยอมแพ้ต่อสถานการณ์เพราะคิดว่าหมดหวัง	137 (37.1)	134 (36.3)	90 (24.4)	8 (2.2)	$\bar{X}$ =0.92 S.D =0.83	น้อย	12
- การใช้วิธีดื่มเหล้าหรือแอลกอฮอล์	183 (49.2)	56 (15.1)	116 (31.2)	17 (4.6)	$\bar{X}$ =0.91 S.D =0.99	น้อย	13
- การยอมแพ้ต่อสถานการณ์เพราะคิดว่าเป็นกรรมเก่า	173 (46.5)	116 (31.2)	72 (19.4)	11 (3)	$\bar{X}$ =0.79 S.D =0.86	น้อย	14
- ใช้วิธีร้องไห้หรือเศร้าใจ	192 (51.8)	100 (27.0)	63 (17.0)	16 (4.3)	$\bar{X}$ =0.74 S.D =0.89	น้อย	15
- การสูบบุหรี่มากขึ้นหรือกินมากขึ้น	203 (54.6)	87 (23.4)	74 (19.9)	8 (2.2)	$\bar{X}$ =0.70 S.D =0.86	น้อย	16

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

ตารางที่ 28 (ต่อ)

พฤติกรรมการแก้ปัญหา	ความถี่ (ร้อยละ)				ค่าสถิติ	ระดับ	ลำดับที่
	ไม่ได้รับ	น้อย	ปานกลาง	มาก			
- ใช้วิธีแช่งด่า	201 (54.6)	87 (23.6)	76 (20.0)	4 (1.1)	$\bar{X}$ = 0.68 S.D =0.83	น้อย	17
- ใช้วิธีออกกำลังกาย	229 (61.9)	79 (21.4)	56 (15.1)	9 (1.6)	$\bar{X}$ =0.56 S.D =0.80	น้อย	18
- การใช้วิธีตำหนิผู้อื่นว่าเป็นผู้ทำให้เกิดปัญหา	225 (60.6)	93 (25.1)	49 (13.2)	4 (1.1 (	$\bar{X}$ =0.55 S.D =0.76	น้อย	19
- การใช้วิธีหนีให้พ้นจากปัญหา	228 (61.5)	95 (25.6)	46 (12.4)	2 (0.5)	$\bar{X}$ =0.52 S.D =0.73	น้อย	20
- การใช้วิธีแยกตัวเองออกจากสังคม	222 (59.8)	105 (28.3)	43 (11.6)	1 (0.3)	$\bar{X}$ =0.52 S.D =0.71	น้อย	21
- การฝันกลางวัน (คิด)ว่าปัญหาไม่ได้เกิดขึ้นหรือได้รับการแก้ไขไปแล้ว	238 (65.0)	78 (21.3)	42 (11.5)	8 (2.2)	$\bar{X}$ =0.51 S.D =0.78	น้อย	22
- การใช้วิธีระบายความเครียดกับคน สิ่งของ	224 (60.7)	103 (27.9)	42 (12.4)	0 0	$\bar{X}$ =0.51 S.D =0.69	น้อย	23
- การใช้ยานอนหลับหรือยาที่ทำให้จิตใจสงบ	292 (78.9	46 (12.4)	28 (7.6)	4 (1.1)	$\bar{X}$ =0.31 S.D =0.66	ไม่เคย	24
- การใช้วิธีทำสมาธิเล่นโยคะ	338 (90.9)	22 (5.9)	8 (2.2)	4 (1.1)	$\bar{X}$ =0.13 S.D =0.47	ไม่เคย	25
รวม	34 (9.0)	313 (82.6)	30 (7.9)	2 (0.5)	$\bar{X}$ =1.0 S.D =0.32	น้อย	

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่งวนลิขสิทธิ์

จากตารางที่ 28 พบว่า ชาวนา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีพฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์ของชาวนา มากกว่าพฤติกรรมอื่น ได้แก่ พฤติกรรมการมองโลกในแง่ดี ($\bar{X}$ = 2.28) พฤติกรรมหาความสบายใจจากคนใกล้ชิด ($\bar{X}$ = 1.87) และพฤติกรรมเกิดความวิตกกังวลเมื่อเกิดปัญหา ($\bar{X}$ = 1.85) ส่วนพฤติกรรมชาวนาไม่เคยปฏิบัติ ได้แก่ พฤติกรรมการใช้ยานอนหลับหรือยาที่ทำให้จิตใจสงบ ($\bar{X}$ = 0.31) พฤติกรรมการใช้วิธีทำสมาธิและเล่นโยคะ ($\bar{X}$ = 0.13)

ตอนที่ 4 การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจสังคม สุขภาพ และพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา

การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจสังคม สุขภาพ และพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา ได้จากการวิเคราะห์ผล การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังแสดงในตาราง 29 – 31 ต่อไปนี้

ตารางที่ 29 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ

ตัวแปรอิสระ	สภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ				
	ปัญหาด้านรายได้	ปัญหาด้านรายจ่าย	ปัญหาด้านหนี้สิน	ปัญหาด้านผลผลิตและราคา	รวม
1. ปัจจัยส่วนบุคคล					
1.1 เพศ	0.024	-0.89	-0.120*	0.071	-0.058
1.2 อายุ	0.090	-0.002	0.174**	0.138**	0.136**
1.3 ระดับการศึกษา	-0.114*	-0.079	-0.163**	-0.058	-0.155**
1.4 ขนาดของครอบครัว	0.154**	0.127*	0.127*	0.078	0.0186**
1.5 ขนาดที่ดินที่ใช้ทำนา	-0.002	0.014	0.151**	-0.085	0.032
2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ					
2.1 สถานภาพทางเศรษฐกิจ	-0.253**	-0.137**	-0.219**	-0.213**	-0.311**
2.2 จำนวนผลผลิต	-0.033	0.140**	0.027	-0.294**	-0.033
2.3 ระดับราคาผลผลิต	0.134**	0.111*	0.108*	-0.107*	0.109*
2.4 การประกอบอาชีพเสริม	-00.63	-0.093	0.016	0.149**	-0.019
3. ปัจจัยด้านสังคม					
3.1 การมีส่วนร่วมในกิจกรรม	0.008	0.124*	0.139**	-0.190**	0.052
3.2 การปรึกษากับบุคคล	-0.143**	-0.015	-0.115*	-0.107*	-0.135**
3.3 การรับข้อมูลข่าวสาร	-0.128*	0.071	-0.078	-0.200**	-0.103*
4. ปัจจัยด้านสุขภาพ					
4.1 สถานสุขภาพ	0.33	0.144**	0.115*	-0.038	0.112*
4.2 การเจ็บป่วยจากสารเคมี	0.148**	0.042	-0.003	-0.116	-0.066

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

หมายเหตุ : * * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 29 พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิดทางเดียวกับสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้ อายุ ขนาดของครอบครัว ระดับราคาผลผลิต สถานสุขภาพ (เจ็บป่วย) และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม ได้แก่ ระดับการศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจ การปรึกษากับบุคคลอื่น การรับข้อมูลข่าวสาร

ในการวิเคราะห์ผลจากตาราง สามารถแบ่งย่อยสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ ได้เป็นด้าน ๆ ได้ 4 ด้าน โดยมีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในแต่ละด้าน ดังนี้

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับปัญหาด้านรายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ขนาดของครอบครัว ระดับราคาผลผลิต การเจ็บป่วยจากสารเคมี และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามได้แก่ ระดับการศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจ การปรึกษากับบุคคลอื่น การรับข้อมูลข่าวสาร

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับปัญหาด้านรายจ่าย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ขนาดของครอบครัว จำนวนผลผลิต ระดับราคาผลผลิต การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและสถานะสุขภาพ และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจ

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับปัญหาด้านหนี้สินอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ขนาดของครอบครัว ขนาดที่ดินที่ใช้ทำกิน ระดับราคาผลผลิต การมีส่วนร่วมในกิจกรรม สถานะสุขภาพ และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจ การปรึกษากับบุคคลอื่น

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับปัญหาด้านผลผลิตและราคาผลผลิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ อายุ การประกอบอาชีพเสริม และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจ จำนวนผลผลิต ระดับราคาผลผลิต การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การปรึกษากับบุคคลอื่น การรับข้อมูลข่าวสาร การเจ็บป่วยจากสารเคมี

ตารางที่ 30 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับสภาพปัญหาด้านสังคม

ตัวแปรอิสระ	สภาพปัญหาด้านสังคม					
	อาชีพ	ครอบครัว	เข้าร่วมกิจกรรม	การศึกษา	การรับข้อมูลข่าวสาร	รวม
1. ปัจจัยส่วนบุคคล						
1.1 เพศ	0.006	-0.077	0.089	-0.032	-0.026	-0.014
1.2 อายุ	-0.131*	-0.029	-0.025	-0.047	0.012	-0.075
1.3 ระดับการศึกษา	-0.026	-0.051	-0.032	0.025	-0.134**	-0.075
1.4 ขนาดของครอบครัว	0.028	0.004**	0.062	0.124*	-0.059	0.103*
1.5 ขนาดที่ดิน ที่ใช้ทำกิน	-0.55	0.104*	0.001	-0.024	-0.042	-0.021
2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ						
2.1 สถานภาพทางเศรษฐกิจ	0.059	-0.005	-0.07	-0.03	-0.032	0.019
2.2 จำนวนผลผลิต	0.210**	0.279**	0.204**	0.108*	0.021	0.246**
2.3 ระดับราคาผลผลิต	-0.062	0.099	0.058	0.091	0.012	0.052
2.4 การประกอบอาชีพเสริม	-0.091	-0.049	-0.064	0.011	-0.044	-0.078
3. ปัจจัยด้านสังคม						
3.1 การมีส่วนร่วมในกิจกรรม	0.219**	0.102*	-0.055	-0.049	-0.172**	0.009
3.2 การปรึกษากับ บุคคล	0.099	0.158**	0.131*	0.078	-0.066	0.110*
3.3 การรับข้อมูล ข่าวสาร	0.141**	0.095	0.009	0.028	-0.204**	0.009
4. ปัจจัยด้านสุขภาพ						
4.1 สถานสุขภาพ	0.115*	0.151**	0.119*	0.052	-0.98	0.089
4.2 การเจ็บป่วยจากสารเคมี	0.111*	0.117*	-0.020	0.009	-0.054	0.050

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

หมายเหตุ : * * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 30 พบว่า ปัจจัยที่ความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับสภาพปัญหาด้านสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ขนาดครอบครัว จำนวนผลผลิต การปรึกษากับบุคคลอื่น

ในการวิเคราะห์ผลจากตาราง สามารถแบ่งย่อยสภาพปัญหาด้านสังคมได้เป็นด้าน ๆ ได้ 5 ด้าน โดยมีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในแต่ละด้าน ดังนี้

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับปัญหาด้านการประกอบอาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ จำนวนผลผลิต การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การรับรู้ข้อมูลข่าวสารสถานสุขภาพ การเจ็บป่วยจากสารเคมี และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามได้แก่ อายุ

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับปัญหาภายในครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ขนาดครอบครัว ขนาดที่ดินที่ใช้ทำกิน จำนวนผลผลิต การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การปรึกษากับบุคคลอื่น สถานสุขภาพ การเจ็บป่วยจากสารเคมี

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับปัญหาการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ จำนวนผลผลิต การมีส่วนร่วมในกิจกรรม สถานสุขภาพ

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับปัญหาด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ระดับการศึกษา การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การรับข้อมูลข่าวสาร

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

ตารางที่ 31 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับสภาพปัญหาด้านสุขภาพ

ตัวแปรอิสระ	สภาพปัญหาด้านสุขภาพ			
	เจ็บป่วยทั่วไป	เจ็บป่วยจากสารเคมี	การบริการด้านสาธารณสุข	รวม
1. ปัจจัยส่วนบุคคล				
1.1 เพศ	-0.061	-0.031	-0.071	-0.82
1.2 อายุ	-0.016	-0.208**	0.110*	-0.037
1.3 ระดับการศึกษา	-0.056	-0.010	-0.155**	-0.119*
1.4 ขนาดของครอบครัว	0.119*	0.073	-0.036	0.070
1.5 ขนาดที่ดินที่ใช้ทำนา	0.004	0.050	0.070	0.067
2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ				
2.1 สถานภาพทางเศรษฐกิจ	-0.003	0.81	-0.140**	-0.048
2.2 จำนวนผลผลิต	0.162**	0.350**	-0.116*	0.168**
2.3 ระดับราคาผลผลิต	0.035	0.064	0.047	0.067
2.4 การประกอบอาชีพ	-0.006	-0.045	-0.044	-0.048
3. ปัจจัยด้านสังคม				
3.1 การมีส่วนร่วมในกิจกรรม	-0.011	0.106*	-0.38	0.022
3.2 การปรึกษากับ บุคคล	0.223**	0.255**	-0.199**	0.101*
3.3 การรับข้อมูลข่าวสาร	0.119*	0.199**	0.113*	0.080
4. ปัจจัยด้านสุขภาพ				
4.1 สถานสุขภาพ	0.261**	0.110*	0.036	0.181**
4.2 การเจ็บป่วยจากสารเคมี	0.201**	0.292**	0.034	0.237**

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

หมายเหตุ : ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 31 พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับสภาพปัญหาด้านสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ จำนวนผลผลิต การปรึกษากับบุคคลอื่น สถานสุขภาพ การเจ็บป่วยจากสารเคมี และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามได้แก่ ระดับการศึกษา

ในการวิเคราะห์ผลจากตาราง สามารถแบ่งย่อยสภาพปัญหาด้านสังคมได้เป็นด้าน ๆ ได้ 3 ด้าน โดยมีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในแต่ละด้าน ดังนี้

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับปัญหาด้านการเจ็บป่วยทั่วไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ขนาดครอบครัว จำนวนผลผลิต การปรึกษากับบุคคลอื่น การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร สถานสุขภาพ การเจ็บป่วยจากสารเคมี

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับปัญหาด้านการเจ็บป่วยจากสารเคมี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ จำนวนผลผลิต การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การปรึกษากับบุคคลอื่น การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร สถานสุขภาพ การเจ็บป่วยจากสารเคมี และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามได้แก่ อายุ

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับปัญหาด้านการบริการสาธารณสุข อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ อายุ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามได้แก่ ระดับการศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจ จำนวนผลผลิต การปรึกษากับบุคคลอื่น

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ตารางที่ 32 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับพฤติกรรมการแก้ปัญหา

ตัวแปรอิสระ	พฤติกรรมการแก้ไขปัญหา	
	แบบมุ่งแก้ไขปัญหา	แบบมุ่งแก้อารมณ์
1. ปัจจัยส่วนบุคคล		
1.1 เพศ	0.001	0.102*
1.2 อายุ	-0.033	-0.054
1.3 ระดับการศึกษา	0.023	0.077
1.4 ขนาดของครอบครัว	0.071	0.008
1.5 ขนาดที่ดินที่ใช้ทำนา	-0.005	-0.004
2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ		
2.1 สถานภาพทางเศรษฐกิจ	0.139**	0.160**
2.2 จำนวนผลผลิต	0.045	0.224**
2.3 ระดับราคาผลผลิต	0.082	0.095
2.4 การประกอบอาชีพเสริม	0.103	-0.024
3. ปัจจัยด้านสังคม		
3.1 การมีส่วนร่วมในกิจกรรม	-0.007	-0.133**
3.2 การปรึกษากับบุคคล	0.181**	0.259**
3.3 การรับข้อมูลข่าวสาร	0.158**	0.024
4. ปัจจัยด้านสุขภาพ		
4.1 การปรึกษากับบุคคล	0.001	-0.019
4.2 การรับข้อมูลข่าวสาร	-0.002	-0.014

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

หมายเหตุ : ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 32 พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับพฤติกรรมการแก้ไขปัญหาแบบมุ่งแก้ไขปัญหา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจ การปรึกษากับบุคคลอื่น การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับพฤติกรรมการแก้ไขปัญหาแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ เพศ สถานภาพทางเศรษฐกิจ จำนวนผลผลิต การปรึกษากับบุคคลอื่น และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และพฤติกรรมในการแก้ปัญหาของชาวนา มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของชาวนา
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของชาวนา
3. เพื่อศึกษาสภาพพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา
4. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพและพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา

4.1 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ

4.2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาด้านสังคม

4.3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาด้านสุขภาพ

4.4 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการแก้ปัญหา

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นชาวนาในเขตอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม จำนวน 379 ครัวเรือน จากวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Random Sampling) ในแต่ละขั้นตอน ใช้การจับฉลาก โดยจะสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามกับหัวหน้าครอบครัวจำนวน 211 คน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นมาเอง ประกอบด้วย 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ศึกษาสภาพพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ สังคมและสุขภาพของชาวนา

ตอนที่ 2 ศึกษาสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของชาวนาโดยมีค่าความเชื่อมั่น 0.7687

ตอนที่ 3 ศึกษาสภาพพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา โดยมีค่าความเชื่อมั่น 0.7150

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. สภาพพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ สังคม และ สุขภาพของชาวนา

1.1 ชาวนาที่ให้สัมภาษณ์ เป็นเพศชาย จำนวน 211 คน (ร้อยละ 56.3) เป็นเพศหญิง จำนวน 164 คน (ร้อยละ 43.7) มีอายุอยู่ในระหว่าง 16-80 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 42 ปี มีระดับการศึกษาส่วนใหญ่ศึกษาจบเพียงชั้นประถมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 59.6) มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวอยู่ในระหว่าง 1-13 คน โดยเฉลี่ย 5 คน มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนมี จำนวนเฉลี่ย 3 คน มีประสบการณ์ในอาชีพทำนาโดยเฉลี่ย 23 ปี และมีจำนวนพื้นที่ทำนา โดยเฉลี่ย 43 ไร่

1.2 ชาวนาส่วนใหญ่มีสถานทางเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับมีเงินไม่พอใช้และหนี้สิน (ร้อยละ 45.9) เก็บเกี่ยวผลผลิตได้เฉลี่ย 40 เกวียน (1,000 กิโลกรัม) โดยมีราคาเฉลี่ย 3,678 บาท มีอาชีพเสริม (ร้อยละ 65.8) โดยชาวนามีรายได้จากอาชีพเสริมเฉลี่ย 49,613 บาท/ปี และสถานภาพทางอาชีพทำนาของชาวนามีสถานภาพไม่มั่นคง เพราะมีชาวนา (ร้อยละ 41.8) ไม่แน่ใจว่าจะประกอบอาชีพทำนาต่อไป

1.3 ชาวนาส่วนใหญ่การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 1.39) แต่ชาวนาส่วนใหญ่ได้รับข้อมูล ข่าวสารจากโทรทัศน์ในระดับมาก เมื่อมีปัญหาชาวนาส่วนใหญ่ปรึกษากับญาติพี่น้อง ($\bar{X}$ = 2.29) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 1.72) แต่ชาวนาส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมงานเพื่อนบ้าน ($\bar{X}$ = 2.63) และกิจกรรมงานประเพณี ($\bar{X}$ = 2.23)

1.4 ครอบครัวชาวนามีจำนวนสมาชิก มีโรคประจำตัวมากถึง 118 ครัวเรือน (ร้อยละ 31.4) สถานสุขภาพของสมาชิกในครอบครัวชาวนาส่วนใหญ่ อยู่ในระดับเจ็บป่วยบางครั้ง เมื่อเจ็บป่วน จะไปโรงพยาบาลของรัฐ หรือไปสถานีอนามัย หรือซื้อยามากินเองตามลำดับการเจ็บป่วยจากสารเคมีนั้น มีสมาชิกในครอบครัวชาวนาเจ็บป่วยจากสารเคมี 1-3 คน (ร้อยละ 25.5) โดยเคยเจ็บป่วย 1-10 ครั้ง และมีพฤติกรรมของชาวนาที่ใช้สารเคมีโดยไม่มีอุปกรณ์ป้องกันในบางส่วน (ร้อยละ 13.3)

2. สภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และ สุขภาพชาวนา

2.1 สภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจของชาวนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 1.59) ชาวนามีปัญหาด้านผลผลิตและราคาผลผลิตของชาวนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.21) โดยส่วนใหญ่เป็นปัญหาเรื่องราคาผลผลิตตกต่ำ ($\bar{X}$ = 2.70) มีปัญหาด้านรายได้ของชาวนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 1.70) ปัญหาด้านรายจ่ายของชาวนาอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 1.32) โดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่อง

มหาวิทยาลัยศิลปากร ศูนย์วิทยทรัพยากร

การใช้จ่ายซื้อปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ค่าน้ำมัน ($\bar{X}$ = 2.59) และมีปัญหาด้านหนี้สินของชาวนาอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 1.29)

2.2 สภาพปัญหาด้านสังคมของชาวนาอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 0.97) ชาวนามีปัญหาทุกเรื่องในระดับน้อย

2.3 สภาพปัญหาด้านสุขภาพของชาวนาอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 1.33) ชาวนามีปัญหาด้านการบริการสาธารณสุขอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 1.76) ชาวนามีเรื่องสถานพยาบาลในชุมชนขาดแคลนยาและอุปกรณ์ที่ทันสมัย ($\bar{X}$ = 2.06) และสถานพยาบาลให้บริการล่าช้า ($\bar{X}$ = 1.97)

3. สภาพพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา แบ่งออกเป็น 2 แบบ

3.1 พฤติกรรมการปัญหาแบบมุ่งแก้ไขปัญหาของชาวนา อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 1.89) โดยพฤติกรรมส่วนใหญ่เป็นแบบพฤติกรรมการยอมรับปัญหา ($\bar{X}$ = 2.39) พฤติกรรมการควบคุมสถานการณ์บางส่วนที่ทำได้ ($\bar{X}$ = 2.19) พฤติกรรมการพิจารณาปัญหาอย่างใจเป็นกลาง ($\bar{X}$ = 2.18) พฤติกรรมพยายามแก้ไขสถานการณ์อย่างรีบด่วน ($\bar{X}$ = 2.13) พฤติกรรมการคิดแก้ไขปัญหาไว้หลาย ๆ ทาง ($\bar{X}$ = 2.05) พฤติกรรมการคิดแก้ปัญหาไว้หลาย ๆ วิธี ($\bar{X}$ = 2.04) พฤติกรรมการค้นหาสาเหตุของปัญหา ($\bar{X}$ = 1.96) พฤติกรรมทำทุกสิ่งทุกอย่างที่พอจะแก้ปัญหาได้ ($\bar{X}$ = 1.96) และพฤติกรรมการนำประสบการณ์ในอดีตมาช่วยแก้ปัญหา ($\bar{X}$ = 1.96)

มหาวิทยาลัยศิลปากร ศูนย์วิทยทรัพยากร

3.2 พฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบมุ่งก้ไขอารมณ์ของชาวนาอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 1.0) โดยพฤติกรรมส่วนใหญ่เป็นแบบพฤติกรรมการมองโลกในแง่ดี ($\bar{X}$ = 2.28) พฤติกรรมหาความสบายใจจากคนใกล้ชิด ($\bar{X}$ = 1.87) พฤติกรรมการเกิดความวิตกกังวลเมื่อเกิดปัญหา ($\bar{X}$ = 1.85) พฤติกรรมการเกิดอาการหงุดหงิดเมื่อเจอปัญหา ($\bar{X}$ = 1.76) และพฤติกรรมการใช้วิธีปลอบใจตนเองให้เลิกวิตกกังวล ($\bar{X}$ = 1.62)

4. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ พฤติกรรมการปัญหาของชาวนา โดยแสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ในวงเล็บ

4.1 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจของชาวนาในภาพรวมที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ อายุ (0.136) ขนาดของครอบครัว (0.186) ระดับราคาผลผลิต (0.109) สถานสุขภาพ (0.112) และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามได้แก่ ระดับการศึกษา (-0.155) สถานภาพด้านเศรษฐกิจ (-0.311) และการปรึกษากับบุคคลอื่น (-0.135) การรับข้อมูลข่าวสาร (- 0.103)

4.2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาด้านสังคมของชาวนา ในภาพรวมที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ขนาดของครอบครัว (0.103) จำนวนผลผลิต (0.246) การปรึกษากับบุคคลอื่น (0.11)

4.3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับสภาพปัญหาด้านสุขภาพของ ชาวนาในภาพรวมที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ จำนวนผลผลิต (0.68) สถานสุขภาพ (0.181) และการเจ็บป่วยทางเคมี (0.237) และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ระดับการศึกษา (-0.119)

4.4 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา โดยมีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทิศทางเดียวกับพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนาแบบมุ่งแก้ไขปัญหา ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจ (0.139) การปรึกษากับบุคคลอื่น (0.181) และการรับข้อมูลข่าวสาร (0.158) และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนาแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์ ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ เพศ (0.102) สถานภาพทางเศรษฐกิจ (0.160) ระดับผลผลิต (0.224) และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม ได้แก่ การมีส่วนร่วม ในกิจกรรม (-0.133)

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และพฤติกรรม การแก้ปัญหาของชาวนา มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

1. สภาพพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของชาวนา

1.1 การศึกษาจากผลการวิจัย พบกว่าชาวนาในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาตอนต้น ร้อยละประมาณ 60 ซึ่งถือว่าการศึกษาของชาวนาอยู่ในระดับต่ำ อาจเป็นเพราะในสมัยก่อนชาวนาเหล่านี้ขาดโอกาสในการศึกษา เนื่องมาจากชาวนาประสบกับปัญหาความยากจน และมองข้ามประโยชน์ของการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิยะดา พงษ์ชัยชานนท์ (2538) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการผลิตและการบริโภคของเกษตรกรในเขตชลประทาน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมต้น

1.2 สถานภาพการประกอบอาชีพและอาชีพเสริม จากผลการวิจัยความคิดเห็นของชาวนาพบว่า ชาวนาส่วนใหญ่ยังมีความคิดที่จะประกอบอาชีพทำนาต่อไป คิดเป็นร้อยละ 56.3 แต่ในทางกลับกันชาวนาร้อยละ 40.8 มีความไม่แน่ใจที่จะประกอบอาชีพทำนา แสดงให้เห็นว่าชาวนาประสบปัญหา ต่าง ๆ ในการประกอบอาชีพ เช่น ผลผลิตที่ได้ตกต่ำ ราคาปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และน้ำมัน

ที่มีราคาสูง ทำให้รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย และเกิดความไม่แน่ใจในการประกอบอาชีพนี้ จึงมีความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงไปทำอาชีพอื่น เพื่อให้มีรายได้เพียงพอกับรายจ่ายภายในครอบครัว เช่น การรับจ้าง ค้าขาย ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ ปรีชา ช้างเผือก (2528) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจเปลี่ยนอาชีพของชาวนา อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พบว่าชาวนาส่วนมากไม่คิดจะเปลี่ยนอาชีพของตน พอใจประกอบอาชีพนี้ต่อไป แต่ชาวนาส่วนมากมีความคิดที่จะให้บุตรหลานของตนเปลี่ยนอาชีพไปสู่นอกภาคเกษตรกรรม ส่วนอาชีพเสริมก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ชาวนาในเขตอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีความคิดว่ามีความจำเป็นเพื่อให้ตนเองและครอบครัวมีรายได้เพิ่มมากขึ้น และเพียงพอกับรายจ่าย ซึ่งจากงานวิจัยพบว่า ชาวนาส่วนใหญ่มีอาชีพเสริม ได้แก่ รับจ้างทั่วไป เย็บผ้าโหล เลี้ยงกุ้งและปลา ทำให้ชาวนามีรายได้จากอาชีพเสริมโดยเฉลี่ยรายได้ 49,613 บาท / ปี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ซูจิโนฮาร่า จูอิชิ (Suginohara Juichi et al.) ได้ศึกษาเรื่องแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสังคมชนบทไทย ได้รับผลกระทบจากการส่งเสริมการพัฒนาจากภายนอก พบว่าชาวนากว่าร้อยละ 60 มีรายได้มากขึ้น เนื่องจากได้เป็นลูกจ้างแรงงาน

1.3 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จากผลการวิจัยพบว่า จำนวนสมาชิกในครอบครัวชาวนาในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ส่วนใหญ่จะมีสมาชิก 5-6 คนต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 47.7 และร้อยละ 20.1 มีสมาชิกในครัวเรือน 7.13 คน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาวนาส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีความรู้เรื่องการคุมกำเนิด จึงมีสมาชิกมาก ส่งผลให้รายจ่ายภายในครอบครัวสูงมากขึ้น และก่อให้เกิดภาระหนี้สินอีกด้วย นอกจากนี้การที่ครอบครัวหนึ่งมีสมาชิกในครอบครัวมาก ทำให้สมาชิกแต่ละคนได้รับการศึกษาในระดับที่ต่ำ เนื่องจากฐานะทางบ้านยากจน จึงไม่สามารถส่งเรียนหนังสือในระดับที่สูง ๆ ได้ ส่วนแรงงานในครอบครัว จากผลการวิจัย จำนวนแรงงานในครัวเรือนของชาวนาในเขตอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม พบว่าในหนึ่งครอบครัวจะมีผู้ประกอบอาชีพทำนา ซึ่งมีความจำเป็นต้องจ้างแรงงาน เช่น หว่านปุ๋ย เกี่ยวข้าว ซึ่งส่งผลให้ชาวนาต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงานเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเกศสุดา เกตุมณี (2539) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทดลองทำนาหว่านน้ำตม โดยการลดการไถพรวนของเกษตรกรในอำเภอสรรยา จังหวัดชัยนาท พบว่าเกษตรกรมีสมาชิกในครอบครัว 5 คน มีแรงงานในครอบครัว 3 คน

2. สภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของชาวนา มีประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

2.1 ปัญหาผลผลิตมีราคาตกต่ำ เป็นปัญหาที่ชาวนาเห็นว่าควรจะได้รับการแก้ไขมากที่สุด ซึ่งข้อมูลจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พบว่า ชาวนาเคยขายผลผลิตได้ราคาสูงเฉลี่ย 6,629 บาท/ตัน ในปี 2541 แต่ผลงานวิจัยนี้พบว่าชาวนาขายผลผลิตเฉลี่ยอยู่ที่ 3,678 บาท/ตัน ซึ่งเป็นราคา

มหาวิทยาลัยศิลปากร ศูนย์วิทยทรัพยากร

ที่ต่ำมาก ชาวนาจึงต้องการให้มีผลผลิตมีราคาสูง เพราะเมื่อผลผลิตมีราคาสูง ชาวนาจะมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ชาวนามีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และนอกจากปัญหาผลผลิตตกต่ำแล้ว ชาวนาประสบปัญหามีผลผลิตน้อยและมีแมลงศัตรูพืชรบกวน ซึ่งเป็นปัญหาที่ชาวนาเห็นว่าควรแก้ไขในลำดับต้น จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น มีผลกระทบต่อชาวนาโดยตรง คือ ชาวนาจะมีภาระหนี้สินมากขึ้น เนื่องจากต้องการวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ตนเองสามารถผลิตข้าวให้ได้ราคา จึงต้องมีการลงทุนซื้อปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ซึ่งมีราคาแพงมาก จากเดิมที่ชาวนามีความยากจนอยู่แล้ว จึงทำให้พวกเขาอยู่ในสภาพมีหนี้สินเพิ่มขึ้น จากผลการวิจัยพบว่า ชาวนาส่วนใหญ่อยู่ในสภาพใช้จ่ายอย่างประหยัด มีเงินไม่พอใช้และมีหนี้สิน ในการแก้ไขปัญหาให้ชาวนา ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับปัญหาเรื่องผลผลิตและราคาตกต่ำในหลายด้าน ได้แก่ ชาวนาที่มีอายุมากมีปัญหาเรื่องผลผลิตและราคาตกต่ำมาก อาจจะด้วยสาเหตุที่ว่าชาวนาที่มีอายุมาก ประสบการณ์ในการขายข้าวเปลือกได้ราคาสูง และมีภาระของครอบครัวที่ต้องใช้จ่ายมาก และพบว่าชาวนามีอาชีพเสริม จะมีปัญหาเรื่องผลผลิตตกต่ำมากกว่า เพราะว่าผลผลิตและราคาตกต่ำทำให้รายได้ไม่พอใช้ จำเป็นต้องมีอาชีพเสริม ซึ่งตรงกันข้ามกันกับชาวนาที่มีสภาพทางเศรษฐกิจดี ได้จำนวนผลผลิตสูง ขายข้าวได้ราคาดี จะไม่มีปัญหาในด้านนี้ และยังพบอีกว่าถ้าชาวนามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมาก มีการปรึกษากับบุคคลอื่นในระดับสูงและรับข้อมูลข่าวสารที่ดี จะมีปัญหาในด้านผลผลิตและราคาตกต่ำ อาจจะเป็นเพราะว่าชาวนาที่มีพฤติกรรมใน 3 เรื่อง นี้มีการแก้ปัญหาได้ในระดับหนึ่งหรือไม่ก็ไม่คิดว่าเรื่องผลผลิตและราคาตกต่ำเป็นปัญหา เพราะมีข้อมูลให้เห็นว่า ชาวนาทุกคนได้ราคาเหมือนกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของแสงอรุณ ทองแดง ทีศึกษาเรื่องปัจจัยการยอมรับการใช้สารจากสะเดาควบคุมแมลงศัตรูพืชของเกษตรกร จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าการได้รับข้อมูลข่าวสารของชาวนา เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับการใช้สารจากสะเดา

2.2 ปัญหารายได้ เป็นปัญหาที่ควรจะได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพราะรายได้ที่ได้รับจากการประกอบอาชีพทำนาไม่เพียงพอกับรายจ่าย คือปัญหาการใช้จ่ายซื้อปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และค่าน้ำมัน เนื่องจากในปี พ.ศ. 2544 ราคาน้ำมันเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 50 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร) ทำให้ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง น้ำมัน มีราคาสูงมากขึ้น ซึ่งเป็นสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ ทำให้มีผลโดยตรงในขณะที่ราคาผลผลิตมีราคาตกต่ำ ชาวนาจึงต้องประสบปัญหารายได้ไม่พอกับรายจ่ายในการใช้จ่ายเครื่องอุปโภคและบริโภคในชีวิตประจำวันอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่าชาวนามีเงินไม่พอใช้และมีหนี้สินมากถึงร้อยละ 45.9 โดยในสภาพนี้ชาวนาพยายามช่วยตัวเองให้อยู่รอด โดยอาศัยรายได้จากอาชีพเสริมมาช่วยเหลือฐานะทางครอบครัว ในการแก้ปัญหาที่ให้ชาวนามีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับปัญหาเรื่องรายได้ในหลายด้าน ได้แก่ ชาวนาที่มีสมาชิกในครอบครัวมากจะมีปัญหาด้านรายได้มาก เพราะคนมากต้องมีรายจ่ายมาก ชาวนาที่มีสมาชิกเจ็บป่วยจาก

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

สารเคมีบ่อยจะมีปัญหาด้านรายได้มาก เพราะชาวนาที่มีปัญหาด้านรายได้จะไม่จ้างคนอื่นมาช่วยฉีดยาฆ่าแมลง ส่งผลให้มีสมาชิกในครอบครัวเจ็บป่วยจากสารเคมี ในทางตรงกันข้าม ชาวนาที่มีระดับการศึกษาสูงมีสถานภาพทางเศรษฐกิจดี มีการปรึกษากับบุคคลอื่น มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร จะมีปัญหาเรื่องนี้น้อย อาจเพราะชาวนาที่มีการศึกษาสูงมีการปรึกษากับบุคคลอื่น และมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารมีช่องทางในการหารายได้มากกว่า

2.3 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชาวนา จากผลการวิจัยชาวนา มีการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนอยู่ในระดับน้อย โดยพบว่าชาวนามีปัญหาเรื่องขาดแคลนทุนทรัพย์ในการเข้าร่วมกิจกรรม เพราะชาวนาประสบปัญหาเศรษฐกิจหลาย ๆ ด้าน จากการประกอบอาชีพอยู่แล้วเช่น ราคาผลผลิตตกต่ำ รายได้ไม่พอกับรายจ่าย ดังนั้นทุนทรัพย์ในการเข้าร่วมกิจกรรมจึงไม่มี ส่งผลให้ขาดการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน ซึ่งสอดล้องกับงานวิจัยของ จิรายุ ทองเขาอ่อน (2541) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของเกษตรกรอยู่ในระดับต่ำ การมีส่วนร่วมกิจกรรมชุมชนของชาวนา ถ้าพบว่าการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ เพื่อการเกษตรในจังหวัดลำพูน พบว่าการมีส่วนร่วมของเกษตรอยู่ในระดับต่ำ การมีส่วนร่วมกิจกรรมชุมชนของชาวนา ถ้าพิจารณาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับปัญหา ได้แก่ จำนวนผลผลิต การปรึกษากับบุคคลอื่น และสถานะสุขภาพ อาจเป็นเพราะว่าชาวนาที่มีจำนวนผลผลิตมาก มีการปรึกษากับบุคคลอื่นมาก และมีสภาพสุขภาพเจ็บป่วยบ่อย ทำให้มีปัญหาการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนมากด้วย ส่วนการได้รับการปรึกษาจากบุคคลอื่นของชาวนา พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อย โดยส่วนใหญ่ชาวนาจะได้รับคำปรึกษาจากญาติพี่น้อง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เมื่อชาวนาประสบกับปัญหาต่าง ๆ นั้น ชาวนาขอรับคำปรึกษาจากเพื่อนบ้านหรือหัวหน้าชุมชน อาจเป็นเพราะแต่ละครอบครัวประสบปัญหาคล้ายคลึงกัน เช่น ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจซึ่งไม่ทราบจะปรึกษาผู้ใด ดังนั้นหน่วยงานของรัฐ (เกษตรตำบล เจ้าหน้าที่อนามัย) ควรจะเข้าไปแนะนำหรือเป็นที่ปรึกษาให้แก่ชาวนาเหล่านี้ ในการส่งเสริมการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อลดความคับข้องใจและช่วยแก้ปัญหาของชาวนาได้ทันท่วงที

นอกจากนี้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนและการได้รับคำปรึกษาจากบุคคลอื่นอยู่ในระดับน้อย ยังพบว่าการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของชาวนาในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เช่น ข้อมูลข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ วารสาร หรือวิทยุ แต่การรับรู้ข้อมูลจากโทรทัศน์ของชาวนาจะอยู่ในระดับมาก ซึ่งอาจเป็นเพราะและปัจจุบันชาวนาส่วนมากมีโทรทัศน์แล้ว และสื่อทางโทรทัศน์เป็นสื่อที่สามารถเข้าใจได้ง่ายโดยไม่ต้องใช้ความรู้ในการศึกษามากเท่ากับข่าวสารจากวารสารหรือหนังสือพิมพ์ เพราะชาวนาส่วนใหญ่จะมีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาตอนต้น ดังนั้นความสามารถในการอ่านหนังสือจึงมีน้อย ทำให้ไม่สามารถเข้าใจข่าวสารที่เป็นตัวหนังสือ ถึงกระนั้นข่าวสารจากโทรทัศน์ก็ควรจะมีผู้ให้คำแนะนำที่ถูกต้องแต่ชาวนา เพื่อให้ชาวนาสามารถเข้าใจและ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

นำไปปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้อง ถ้าพิจารณาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับปัญหาการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของชาวนาได้แก่ ระดับการศึกษาสูงและมีการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนมาก จะมีปัญหาด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารน้อย อาจจะเป็นเพราะชาวนาที่มีการศึกษาสูงมีความสนใจข้อมูลข่าวสารมากกว่าและชาวนาที่เข้าร่วมกิจกรรมชุมชนมีโอกาสที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารมากกว่า

2.4 ปัญหาเกี่ยวกับการเจ็บป่วยจากสารเคมี จากผลการวิจัยพบว่าชาวนามีปัญหาด้านการเจ็บป่วยจากสารเคมีอยู่ในระดับน้อย โดยผลงานวิจัยพบว่าครอบครัวชาวนามีการเจ็บป่วยจากสารเคมี คิดเป็นร้อยละ 25.5 แต่การเจ็บป่วยของชาวนาไม่เป็นปัญหาต่อชาวนา อาจเป็นเพราะชาวนามีความสามารถแก้ปัญหาการเจ็บป่วยจากสารเคมีได้ ดังนั้นปัญหาด้านการเจ็บป่วยจากสารเคมีจึงไม่มีผลกระทบต่อชาวนามากนัก หรือชาวนาไม่รู้สึกว่าเป็นปัญหาเพราะเคยชินกับสถานการณ์นั้นๆ นอกจากนี้ปัญหาเรื่องการไม่มีความรู้เกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเมื่อได้รับสารเคมีและการไม่มีความรู้ในการใช้สารเคมีของชาวนาอยู่ในระดับน้อย อาจเป็นเพราะว่าเมื่อชาวนาได้รับอันตรายจากสารเคมีแล้ว ชาวนาสามารถปฐมพยาบาลเมื่อได้รับสารเคมี หรือมีการป้องกันการใช้สารเคมีเพื่อลดอันตรายที่จะเกิดขึ้นได้ ถ้าพิจรณาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับปัญหาด้านการเจ็บป่วยจากสารเคมี พบว่าชาวนาที่มีอายุน้อยมีปัญหาการเจ็บป่วยจากสารเคมีมากกว่า อาจเป็นเพราะชาวนาที่มีอายุน้อยมีความแข็งแรงมากกว่า จึงฉีดพ่นสารเคมีด้วยตนเอง ชาวนาที่มีผลผลิตมากมีปัญหาเจ็บป่วยจากสารเคมีมาก อาจเป็นเพราะว่าชาวนามีผลผลิตมากต้องฉีดพ่นสารเคมีมาก

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

2.5 ปัญหาด้านสุขภาพในการรับบริการสาธารณสุขของชาวนา จากผลการวิจัย พบว่าการบริการด้านสาธารณสุขอยู่ในระดับปานกลาง โดยที่ชาวนามีปัญหาเรื่องสถานพยาบาลในชุมชนขาดแคลนยาและอุปกรณ์ที่ทันสมัย และการได้รับการบริการที่ล่าช้า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่างบประมาณในการจัดซื้ออุปกรณ์หรือยารักษาโรคมีจำนวนจำกัด และการซื้อจะต้องสั่งซื้อจากต่างประเทศ ซึ่งมีราคาค่อนข้างสูง และการให้บริการล่าช้านั้น อาจเกิดจากเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรมีน้อยไม่เพียงพอกับจำนวนผู้ป่วย นอกจากนี้จากการวิจัยยังพบว่า ผู้ป่วยของครอบครัวชาวนามีมากถึงร้อยละ 31.4 ทำให้ได้รับการบริการล่าช้าและไม่ทั่วถึง ถ้าพิจารณาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับปัญหาการบริการด้านสาธารณสุข พบว่าชาวนาที่มีอายุมากจะมีปัญหาด้านสาธารณสุขมากกว่า อาจจะเป็น เพราะว่าชาวนามีอายุมากมีโอกาสเจ็บป่วยบ่อยครั้ง ชาวนาที่มีการรับข้อมูลข่าวสารมากจะมีปัญหาการบริการด้านสาธารณสุขมาก อาจจะเป็นเพราะว่าชาวนาที่มีความรู้ถึงระบบการให้บริการของโรงพยาบาลรัฐคำนึงถึงสิทธิ์ที่ชาวนาควรจะได้ ชาวนาที่มีระดับการศึกษาสูงและมีการปรึกษากับบุคคลอื่นจะมีปัญหาด้านนี้น้อย อาจจะเป็นเพราะว่าชาวนาสามารถติดต่อสอบถามและปฏิบัติตามระเบียบของโรงพยาบาลให้ถูกต้องทำให้ไม่ต้องเสียเวลา ส่วนชาวนาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มี

ผลผลิตสูงจะมีปัญหาด้านนี้น้อยอาจเป็นเพราะว่า ชาวนาส่วนนี้มีฐานะดีมีความสามารถจะไปใช้บริการของโรงพยาบาลเอกชนซึ่งดีกว่า

3. สภาพพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา

ในการวิจัยได้แบ่งพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนาเป็น 2 แบบ ได้แก่ แบบมุ่งแก้ไขปัญหาและแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์ โดยสามารถอธิบายผลได้ดังนี้

3.1 ชาวนามีพฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบมุ่งแก้ไขปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง โดยพฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบมุ่งแก้ไขปัญหานี้ ชาวนาส่วนใหญ่ปฏิบัติได้แต่การยอมรับปัญหา การควบคุมสถานการณ์บางส่วนที่ทำได้ การพิจารณาปัญหาอย่างใจเป็นกลาง พยายามแก้ไขสถานการณ์อย่างรีบด่วนและการใช้วิธีการแก้ปัญหาหลาย ๆ ทาง แต่พฤติกรรมที่ชาวนาส่วนใหญ่ปฏิบัติน้อยกว่า ได้แก่ พฤติกรรมการอธิบายปัญหากับผู้อื่น การให้ผู้อื่นช่วยเหลือในการแก้ปัญหา การตั้งเป้าหายในการแก้ปัญหา การแยกแยะปัญหาออกเป็นส่วนย่อยและการทำสิ่งที่ดีกว่าแทน จะเห็นได้ว่าชาวนามีการยอมรับปัญหา และชาวนาพยายามแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์ ชาวนาพยายามแก้ไขได้โดยเร็ว แต่การแก้ไขปัญหาของชาวนาทำอย่างขาดความรู้ ทำให้ชาวนาไม่สามารถตั้งเป้าหมายในการแก้ปัญหา ไม่สามารถแยกย่อยปัญหาออกเป็นส่วนย่อยได้ และไม่สามารถทำสิ่งอื่นที่ดีกว่าแทน อีกทั้งชาวนามีการปรึกษากับบุคคลอื่นอยู่ระดับน้อย ดังจะเห็นได้จากผลงานวิจัยชี้ให้เห็นว่าชาวนามีการปรึกษากับบุคคลอื่นและเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับน้อย ชาวนามีการร่วมกิจกรรมการอบรมความรู้ในระดับน้อย ชาวนามีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับน้อย ส่งผลให้มีพฤติกรรมการอธิบายปัญหากับผู้อื่นและการให้ผู้อื่นช่วยเหลือในการแก้ปัญหามีพฤติกรรมน้อยตามไปด้วย

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบมุ่งแก้ไขปัญหาจากงานวิจัยพบว่า ชาวนาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจดี มีการปรึกษากับบุคคลอื่นและการรับข้อมูลข่าวสารมากทำให้ ชาวนามีการแก้ปัญหาแบบมุ่งแก้ไขปัญหามากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่า ทั้ง 3 ด้านนี้ถ้าชาวนามีมากจะทำให้ชาวนามีปัญหาด้านเศรษฐกิจและปัญหาด้านสุขภาพน้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุริยา เผ่าจินดา ในการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มเกษตรกรทำนา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการมีส่วนร่วมในงานกลุ่มและการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่ม และงานวิจัยของสมศักดิ์ แจ้งเพชร ได้ศึกษาเรื่องสภาพการใช้ที่ดินของเกษตรกรตำบลเชียงเครือ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร พบว่าการได้รับข่าวสารการเกษตรมีความสัมพันธ์กับการแก้ปัญหาหน้าดิน ดินลูกรัง

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์วิทยทรัพยากร

3.2 ชาวนามีพฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์อยู่ในระดับน้อย โดยพฤติกรรมในแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์นี้ ชาวนาส่วนใหญ่ปฏิบัติ ได้แก่ การมองโลกในแง่ดี การหาความสบายใจจากคนใกล้ชิด และเกิดความวิตกกังวลเมื่อเกิดปัญหา แต่พฤติกรรมที่ชาวนาส่วนใหญ่ปฏิบัติน้อยได้แก่ การใช้วิธีระบายความเครียดกับคน สิ่งของ การใช้ยานอนหลับหรือยาที่ทำให้จิตใจสงบ การทำสมาธิ และการเล่นโยคะ จะเห็นได้ว่าชาวนามีพฤติกรรมการมองโลกในแง่ดี อาจเป็นเพราะว่าด้วยพื้นฐานของคนไทย มีความเชื่อเรื่องบุญ เรื่องกรรม หากมีการปฏิบัติดีแล้ว ผลที่ได้ย่อมดี ส่วนการหาความสบายใจจากคนใกล้ชิด จะสอดคล้องกับผลงานวิจัยที่พบว่า เมื่อชาวนามีปัญหาชาวนาจะไปปรึกษากับญาติพี่น้องเป็นส่วนใหญ่ ส่วนในพฤติกรรมการใช้วิธีระบายความเครียดกับคนสิ่งของ และการใช้ยานอนหลับส่วนใหญ่ชาวนาไม่เคยปฏิบัติ เพราะชาวนามีจิตใจโอบอ้อมอารี และชาวนาไม่มีความสามารถซื้อยานอนหลับมาใช้ ส่วนในพฤติกรรมการทำสมาธิและการเล่นโยคะอาจเป็นเพราะ ชาวนาที่ไม่เคยปฏิบัตินั้นเป็นเพราะว่าชาวนาไม่มีความรู้เรื่องการทำสมาธิและการเล่นโยคะ

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์ จากงานวิจัยพบว่า เพศหญิงมีแก้ไขปัญหาแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์มากกว่าเพศชาย อาจเป็นเพราะเพศหญิงมีความอ่อนไหวทางจิตใจ ส่วนเพศชายมีกิจกรรมเพื่อผ่อนคลายจากปัญหามากกว่า เช่น สังสรรค์กับเพื่อนฝูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ที่พบว่า ชาวนามีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนมาก จะมีการแก้ปัญหาแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์น้อย แต่ถ้าชาวนามีการปรึกษากับบุคคลอื่นมากกลับทำให้มีการแก้ปัญหาแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์มากกว่า อาจด้วยเหตุที่มีการปรึกษาบุคคลอื่นแล้วไม่สามารถแก้ปัญหาได้จริง จึงเป็นการตอกย้ำในภาวะปัญหาที่เกิดขึ้น

มหาวิทยาลัยศิลปากร ศูนย์วิทยทรัพยากร

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบของงานวิจัยปัญหาเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพและพฤติกรรมการแก้ไขปัญหาของชาวนา กรณีศึกษาอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยสรุปเป็นข้อเสนอแนะ 2 ส่วนคือ ข้อเสนอแนะทั่วไป และ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย ดังนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากผลงานวิจัย ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพและพฤติกรรม การแก้ไขปัญหาของชาวนา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1.ในด้านเศรษฐกิจ พบว่าชาวนาส่วนใหญ่ที่มีปัญหาในด้านต่างๆเป็นชาวนาที่มีฐานะยากจน จะมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวมากและมีพฤติกรรมการปรึกษากับบุคคลอื่นอยู่ในระดับน้อย ดังนั้นการดำเนินการแก้ไขปัญหา ควรดำเนินการลดจำนวนสมาชิกของครอบครัวชาวนาโดย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้คำปรึกษาและให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่อง การคุมกำเนิด ควรมีการตั้งหน่วยงานหรือเพิ่มประสิทธิภาพของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการลงไปช่วยเหลือโดยเฉพาะ มีให้คำปรึกษากับชาวนาอย่างสม่ำเสมอ แล้วจะส่งผลทำให้ชาวนาจะมีปัญหาต่างๆน้อยลง

2.ในด้านเศรษฐกิจพบว่าชาวนามีปัญหาเรื่องราคาผลผลิตตกต่ำ ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดสำหรับตัวชาวนาเอง แต่ในความเป็นจริงราคาผลผลิตจะถูกกำหนดด้วยกลไกของตลาด ในระดับโลก ดังนั้นการแก้ไขปัญหาเรื่องผลผลิตตกต่ำควรมีการสำรวจระดับราคาของข้าวพันธุ์ต่างๆว่าชนิดไหนจะทำให้ชาวนามีกำไรมากที่สุด เช่นข้าวพันธุ์หอมมะลิ ข้าวพันธุ์ญี่ปุ่น หรือข้าวพันธุ์หอมนิล เป็นต้น ซึ่งยังมีพันธุ์ข้าวหลายชนิดที่เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคเพื่อสุขภาพ ที่มีราคาสูง

3.ในด้านเศรษฐกิจพบว่าชาวนามีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และน้ำมันเชื้อเพลิงในระดับมาก ดังนั้นการแก้ไขปัญหาควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้ความรู้พัฒนาวิธีการทำนาให้ประหยัดขึ้นโดยการปลูกข้าวแบบลดการไถพรวน ซึ่งจะทำให้ประหยัดค่าน้ำมัน ค่าปุ๋ย และควรส่งเสริมให้ชาวนาใช้สมุนไพรป้องกันแมลงแทนยาฆ่าแมลงเป็นการลดค่าใช้จ่ายอีกทางหนึ่ง แต่ในทางปฏิบัติ จำเป็นต้องมีการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องและจริงจัง เพราะชาวนามีความเคยชินกับระบบในปัจจุบันที่มีความสะดวกสบาย การปรับเปลี่ยนจึงต้องสร้างตัวอย่างให้กับชาวนา โดยอาจจะหาตัวอย่างจากตัวแทนของชาวนา หรือให้ชาวนาแบ่งที่นาส่วนหนึ่งมาทดลองซึ่งจำเป็นต้องคอยช่วยเหลือการปรับเปลี่ยนอย่างใกล้ชิด อีกทั้งควรประกันความเสียหายเพื่อเป็นการจูงใจ

มหาวิทยาลัยศิลปากร ศูนย์วิทยทรัพยากร

4.ในด้านอาชีพพบว่าชาวนาที่มีประสบการณ์ทำนามานานหลายปีจะมีปัญหาในด้านอาชีพทำนาน้อย ดังนั้นการส่งเสริมให้ชาวนาที่มีประสบการณ์มากช่วยเหลือชาวนาที่มีประสบการณ์น้อยหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดให้มีการรวมกลุ่มชาวนาเพื่อให้ชาวนามีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และยังสามารถแก้ปัญหาเรื่องอื่นๆเช่น การแบ่งปันน้ำชลประทาน การกำจัดหนู การกำจัดแมลง และอาจรวมทุนเพื่อซื้อปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และอุปกรณ์ในการทำนาได้ในราคาถูกลง

5.ในด้านการศึกษาพบว่าชาวนาส่วนใหญ่มีการศึกษาเพียงประถมต้น มีพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมอบรมให้ความรู้ในระดับน้อย และส่งผลให้ชาวนามีปัญหาในเรื่องการรับข้อมูลข่าวสารในระดับมาก ดังนั้นควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ยกระดับการศึกษาให้แก่ชาวนาให้สูงขึ้นโดยผ่านช่องทางที่เหมาะสม ซึ่งสื่อที่ชาวนาได้รับข้อมูลข่าวสารมากที่สุดได้แก่ โทรทัศน์ การจัดการศึกษาจึงควรเป็นแบบการเรียนทางไกลและจัดให้มีการเรียนแบบเป็นกลุ่มในหมู่ของญาติพี่น้องเพื่อส่งเสริมให้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หลักสูตรควรกำหนดให้มีการเรียนการสอนในช่วงเวลาที่ชาวนามีเวลาว่างจากการทำนาและว่างจากอาชีพเสริมและการส่งเสริมการศึกษาให้ชาวนาได้รับการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง โดยหน่วยงาน

ของรัฐวางนโยบายกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาศักยภาพของชาวนาให้มีความรู้อย่างเหมาะสม มีความสามารถช่วยเหลือตนเองให้อยู่ได้โดยไม่ต้องรอให้หน่วยงานของรัฐ เข้ามาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทุกครั้ง ก็เป็นหนทางหนึ่งที่จะลดภาระและค่าใช้จ่ายของรัฐด้วย

6.ในด้านสุขภาพพบว่าชาวนามีสถานภาพสุขภาพเจ็บป่วยบางครั้งและมีพฤติกรรมเมื่อเจ็บป่วยไม่มาก จะหาซื้อยามาทานเอง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาสุขภาพ และการใช้ยาเบื้องต้นโดยอาจจัดกลุ่มอาสาสมัครไปให้ความรู้ ผู้นำชุมชนหรือให้ความรู้ชาวนาตามหมู่บ้าน เพื่อแนวทางในการปฏิบัติตัวเมื่อเจ็บป่วย

7.ในด้านสุขภาพพบว่าชาวนามีการเจ็บป่วยจากสารเคมี และมีพฤติกรรมการป้องกันสารเคมีไม่ถูกต้อง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการรนณรงค์ให้ความรู้แก่ชาวนาในใช้สารเคมีและการป้องกันสารเคมีผ่านสื่อต่างๆเช่นโทรทัศน์ หรือการติดโปสเตอร์แสดงวิธีป้องกันที่ถูกต้องตามชุมชน

8.ในด้านสุขภาพพบว่าชาวนามีปัญหาการบริการด้านสาธารณสุข ในเรื่องขาดแคลนยาอุปกรณ์ที่ทันสมัย และให้บริการล่าช้าซึ่งจะเกิดขึ้นกับชาวนาที่มีการศึกษาต่ำ มีฐานะไม่ดี และไม่ชอบปรึกษากับบุคคลอื่น ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ชาวนามีการรวมกลุ่มตั้งชมรมเพื่อให้คำปรึกษาซึ่งกันและกันและแนะนำการใช้บริการที่ควรจะได้

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

9.ในเรื่องพฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบมุ่งแก้ไขปัญหาของชาวนา ซึ่งเป็นพฤติกรรมการแก้ปัญหาที่ไม่ได้แก้ปัญหาที่แท้จริงโดยมีพฤติกรรมการยอมรับปัญหาและการควบคุมสถานการณ์ที่ทำได้ แต่ในทางตรงข้ามชาวนามีพฤติกรรม การตั้งเป้าหมายในการแก้ปัญหาและการทำสิ่งอื่นที่ดีกว่า น้อย ดั้งนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดมีการให้ความรู้ จัดฝึกอบรม โดยฝึกให้ชาวนามีความสามารถแก้ปัญหาตามหลักการที่ถูกต้อง มีการวิเคราะห์แยกย่อยและตั้งเป้าหมายที่ดี

10.ในเรื่องพฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์ พบว่าชาวนาไม่มีพฤติกรรมการใช้วิธีทำสมาธิดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ชาวนามีการฝึกพื้นฐานการทำสมาธิ โดยจัดฝึกอบรมร่วมกันกับวัดในชุมชนของชาวนาในโอกาสงานประเพณีต่างๆ

ข้อเสนอแนะเพื่องานวิจัยครั้งต่อไป

1. งานวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตจำกัดเฉพาะในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐมเท่านั้น งานวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในพื้นที่อื่น เพื่อที่จะนำปัญหาต่าง ๆ มาแก้ไขและสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวนาไทยให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น

2.. งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยในเรื่องปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม ปัญหาสุขภาพ และพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา ผู้วิจัยอาจใช้ตัวแปรไม่ครอบคลุมทุกตัวแปร งานวิจัยครั้งต่อไป

ควรใช้ตัวแปรอื่นที่มีความสัมพันธ์กับปัญหาของชาวนาเช่น ประสบการณ์ของอาชีพ ระดับการให้การปรึกษาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

3.ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามที่เห็นว่าสำคัญตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยครั้งนี้ เช่น เพศของชาวนามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการแก้ไขปัญหาของชาวนาหรือไม่อย่างไร แต่ยังมีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอื่น ๆ อีกหลายตัวแปรที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ไว้แต่ไม่ได้นำมาวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้ ผู้สนใจสามารถจะดูถึงความสัมพันธ์เพิ่มเติมได้จาก ตารางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในภาคผนวกท้ายเล่ม เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในงานและการศึกษาวิจัยได้ ตัวอย่างเช่น ความสัมพันธ์ระหว่างเพศของชาวนากับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชาวนา

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บรรณานุกรม

กนก เข็มนาค. “สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในหมู่บ้านตั้งถิ่นฐานใหม่ในพื้นที่ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมตำบลวังน้ำเขียว อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2534.

กมล ทองธรรมชาติ. “เผยคนไทยไม่น้อย ดื่มนมเฉลี่ยทั้งปีแค่คนละ 2 ลิตร.” มติชน, 16 สิงหาคม 2538,5.

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศรีเดชา, 2532.

กิตติ แซ่เท้น. “การประเด็นเนื้อหาวีดีทัศน์รายการบ้านไร่นาเราของกองเกษตรสัมพันธ์กรมส่งเสริมการเกษตรศึกษากรณีเกษตรกรผู้นำในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2541.

เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม. “วิเคราะห์สังคมไทยในแง่ของการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและประชากร.” เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ. กรุงเทพ:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.

เกศสุดา เกตุมณี. ”ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทดลองทำนาหว่านน้ำตมโดยลดการไถพรวนของเกษตรกรในอำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2539.

โกศล และสถิต วงศ์สวรรค์. ปัญหาสังคมไทย. กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2543.

คณึงนิตย์ สินธุยะ. “การเปลี่ยนแปลงสังคม – เศรษฐกิจ – ประชากรและอนาคตของครอบครัวไทยในชนบท : กรณีศึกษาหมู่บ้านชนบทในจังหวัดหนองคาย” วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชามนุษยวิทยาประยุกต์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540.

คนึงนุช จาตุประยูร. “ ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการแก้ปัญหากับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่.”วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,2537.

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

ครูไทย (นามแฝง), “เมื่อไร…รัฐบาลจะสนใจแก้ปัญหาเกษตรกรไทย อย่างจริง ๆ จัง ๆ เสียที?.” กรุงเทพฯ : วิทยาจารย์ 96, 1 (มกราคม 2538),48-50.

จรวยพร ธรณินทร์. สถานะสุขภาพของคนไทยยุคใหม่ : การเสริมสร้างสุขภาพของคนยุคใหม่. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2538.

จามะรี พิทักษ์วงค์. “ การเปลี่ยนแปลงชาวนา : การผนวกชาวนาเข้ากับระบบเศรษฐกิจนอกหมู่บ้านเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,2530.

จิรายุ ทองเขาอ่อน. “การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรในจังหวัดลำพูน.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2541.

ชม ภูมิภาค. “ จิตวิทยาการเรียนการสอน.” กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพาณิช 2, 2530.

ดรุณรัตน์ เสถียรทิพย์. “ปัญหาการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชผักของเกษตรกรอำเภอดำเนินสะดวกจังหวัดราชบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2538.

ดารณี สุคันธรัต. “การศึกษาสภาพเศรษฐกิจ – สังคม ของเกษตรกรในเขตโครงการชลประทานห้วยเสบง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ : เปรียบเทียบระหว่างเกษตรกรกลุ่มผู้ที่ได้รับน้ำชลประทานกับเกษตรกร กลุ่มผู้ที่ไม่ได้รับน้ำชลประทาน วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2539.

เดชา ศิริภัทร. “การเกษตรแบบผสมผสาน ทางออกของเกษตรกร.” ปาจารยสาร 20,2 (มีนาคม 2530) :135

_____. “แผน ฯ 8 กับเกษตรยั่งยืน. ” วารสารเกษตรธรรมชาติ 15,2 (2540):3-4.

เดโช ไชยทัพ. “การปรับตัวของชาวนาเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ศึกษากรณี :การประกอบอาชีพนอกไร่นากับการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมในหมู่บ้านแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2539.

ตรีนุช ธงไชย. สังคมวิทยาชุมชน : หลักการศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติงานชุมชน,ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น,2537 : 90.

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม. “ลักษณะทางสังคม-เศรษฐกิจการเมืองของประชาชนในตำบลทุ่งสองห้อง อำเภอเมืองจังหวัดสงขลา.” รายงานการวิจัยภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ. 2542.

ทวีศักดิ์ เสสะเวช. “การแก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกรไทย.” งานวิจัยปริญญาบัณฑิต วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2530.

ทัศนีย์ ทองสว่าง. สังคมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2537.

ธิดา สาระยา. ประวัติศาสตร์ชาวนาสยาม (The history of Thai peasants). กรุงเทพฯ : บ. อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด, 2544.

น้ำเพ็ชร วินิจฉัยกุล. “ผลของการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการผลิตต่อประสิทธิภาพการผลิตข้าวและรายได้ของเกษตรกรในพื้นที่โครงการพัฒนาลุ่มน้ำแม่แจ่ม อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541.

บงการ แสงช่วง. “ประเพณีและการปฏิบัติเกี่ยวกับการปลูกข้าวของชาวนาในจังหวัดเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ปริญญาเทคโนโลยีการเกษตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีแม่โจ้, 2541.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีแม่โจ้ สงวนลิขสิทธิ์

บุญชม ศรีสะอาด. “ ปัญหาและการแก้ไขปัญหา.”วารสารมหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.11,1 (มกราคม-มิถุนายน) 2535 :80-81.

ประดิษฐ์ มัชฌิมา. สังคมวิทยาชนบทและสหการณ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.

ประลมภ์ สกุลมาก. “คนไทยกว่า 90%ฟันผุ – เหงือกพัง ระวังเป็นมะเร็ง.” มติชน, 29 สิงหาคม 2538, 3.

ประวิช ศรีสิงห์ชัย. “รายงานพิเศษอบรมวิทยากรโครงการผลิตข้าวตามขบวนการ โรงเรียนเกษตรในพระราชดำริห์.” เดลินิวส์, 14 กรกฎาคม 2542, 24.

ประวิทย์ จงวิศาล. “ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับปัญหาอาชีวอนามัยและความปลอดภัย.”เอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพอาชีวอนามัยและความปลอดภัย.นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,2540:99.

ประสาท อิสรปรีดา. ธรรมชาติและกระบวนการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : กรุงสยาม,2530.

ปรีชา เผือกคเชนทร์. “ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจเปลี่ยนอาชีพของชาวนา อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,2538.

ปรียา คชสีห์. “ ชาวนาไทยกับการยอมรับวิทยาการทางการเกษตร : ศึกษาเฉพาะกรณีของชาวนากิ่งอำเภอราชสาสน์ จังหวัดฉะเชิงเทรา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่องบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร,2531.

ผ่องศรี สุศันสนีย์. “แนวทางพัฒนาผลผลิตข้าวของเกษตรกร” วารสารธกส. 21,5(สิงหาคม – พฤศจิกายน 2540) : 62.

พงษ์ศักดิ์ เฉลิมชุติเขต. “เกษตรกรได้อะไรจากการแก้ไขพ.ร.บ. ธกส.”วารสารธกส.10,3(ธันวาคม-มีนาคม 2541):13-14.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525,5 : กรุงเทพฯ,บริษัทอักษรเจริญทัศน์จำกัด .2538.

พรภิมน มีศิลป์. “บทบาทที่คาดหวังของแม่บ้านเกษตรกรในการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว : กรณีศึกษาหมู่บ้านโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2541.

พรสุข หุ่นนิรันดร์. “การพัฒนาหลักสูตรสุขศึกษา.” มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534.

พิบูลย์ เจียมอนุกุลกิจ. ก. “การพัฒนาการเกษตรเกือบกึ่งศตวรรษ : เกษตรกรได้อะไร.” ข่าวเศรษฐกิจการเกษตร 46, 526 (2543) : 6-7.

_____ข “ปัญหาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 9.” ข่าวเศรษฐกิจการเกษตร 46, 523 (มิถุนายน 2543) : 13-16.

พิบูลย์ เจียมอนุกุลกิจ. “ภาวะเศรษฐกิจการเกษตรไทยในปี 2543 และแนวโน้มปี 2544.” ข่าวเศรษฐกิจการเกษตร 47, 531 (2544) : 9.

เพ็ญศรี ทวิสุวรรณ. “การทำงานการศึกษานอกระบบกับชุมชน.”เอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพการศึกษานอกระบบ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,2534 : 391-392.

มนตรี เมืองพรหม. “ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรไทย.” ข่าวเศรษฐกิจการเกษตร 44, 498 (พฤษภาคม 2541) : 5.

ยุดา รักไทยและธนิกานต์ มาฆศิรานนท์. “เทคนิคการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ” กรุงเทพฯ: บริษัท เอ็กซเปอร์เน็ท จำกัด, 2542. (9-11).

รัชนีกร เศรษโฐ. ก โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2540.

_____. ข สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2540.

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

วรวิทย์ อวิรุทธ์วรกุล และ จิรวรรณ รักษ์ทอง. “ประชาชนมองปัญหาของตนเองอย่างไร.” วารสารเศรษฐกิจและสังคม 32, 3 (พฤษภาคม 2538):4.

วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ. “ไปให้พ้นยุคเคมี (1).” โลกสีเขียว 11,9 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2540) : 22-24.

วิภาวดี ชวนบุญ. “ สังคมที่ปรารถนาในอนาคตของประชาชน.” วารสารเศรษฐกิจและสังคม.32,3 (พฤษภาคม) 2538 : 15-16.

วิยะดา พงษ์ชัยชนานนท์. “ปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการผลิตและการบริโภคของเกษตรกรในเขตชลประทาน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2538.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. การพัฒนาชุมชนเปรียบเทียบ : การพัฒนาชุมชนตามอุดมการณ์ประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2531.

วิลาวัณย์ จึงประเสริฐ. “สถานการณ์และแนวโน้มของปัญหาอาชีวอนามัยในประเทศไทย.” วารสารธกส 20,5(มีนาคม-มิถุนายน 2541):1-2.

วุฒิชัย มูลศิลป์. “กบฏชาวนา.” เอกสารวิชาการสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2537.

ศุภชัย ม่วงกลิ้ง. “การยอมรับเทคโนโลยีการทำนาหว่านน้ำตมแผนใหม่ของเกษตรกรใน อ.องครักษ์ จ.นครนายก.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้, 2534.

เศก เมธาสุรารักษ์. “การวิเคราะห์การสูญเสียกำไรของเกษตรกร : กรณีศึกษาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรังในตำบลบึงปลาทูอำเภอบรรพตพิสัยจังหวัดนครสวรรค์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2541.

สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2545.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ. “เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน.”วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 32,12 (กรกฎาคม) 2538 : 4.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,เศรษฐกิจและสังคมฉบับพิเศษ กรุงเทพฯ : สำนักงานเศรษฐกิจและสังคม (4 มิถุนายน 2544) : 4.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กองประสานการพัฒนาชนบท สถานการณ์ชนบทไทย พ.ศ. 2539. กรุงเทพฯ:สำนักงานพัฒนาชนบท,2541.

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. “ระวังอันตรายใช้ถุงกระดาษห่ออาหาร.” ไทยรัฐ, 15 มิถุนายน 2538,13.

สำนักงานอำเภอบางเลน. “บรรยายสรุปประวัติ และสภาพทั่วไปของอำเภอบางเลน.”นครปฐม, บางเลนการพิมพ์. 2544:1-5.

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. “เรื่องน่ารู้ทางการเกษตร.” ข่าวเศรษฐกิจการเกษตร.47,535 (มิถุนายน)2544 : 2-3.

สุจารี จันทร์สุข. “ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสภาพเศรษฐกิจสังคมของประชาชนที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นใน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2541.

สุพิสวง ธรรมพันทา. “ มนุษย์กับสังคม” เอกสารคำสอนภาควิชาสังคมวิทยา สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา,2540.

สุรเดช ตระกูลชูศรี. “การวิเคราะห์การกระจายรายได้และภาวะความยากจนของครัวเรือนเกษตร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2541.

สุริยา สมุทคุปติ์ และคณะ. “กรวด หิน ดิน ทราย.: รัฐ ทุนนิยม และชาวนาอีสานในยุคโลกาภิวัตน์.” สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, 2538.

สุริยา เผ่าจินดา. “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มเกษตรกรทำนา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2536.

เสาวลักษณ์ ภูมิวสนะ. “แนวคิดในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเกษตร.” วารสารกองนโยบายและแผนงาน.สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ 2536 : 175-177.

อภิชาต จำรัสฤทธิรงค์. “เผยคนไทยมีอายุยืนขึ้น ตายน้อยลง.” ไทยรัฐ, 9 กรกฎาคม 2538,9

อรพิน โขอนันต์. “ ความเชื่อด้านสุขภาพ พฤติกรรม การป้องกันอันตรายและพฤติกรรมการใช้สารกำจัดศัตรูพืชกับอาการพิษจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาเอกพยาบาลสาธารณสุข บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540.

อรุณ อวนสกุล. “แนวทางพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน.” สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 46, 529 (2544) : 5-8.

มหาวิทยาลัยหัตถศิลปกรม สงวนลิขสิทธิ์

อินทนนท์ เบญจกุล. “การกระจายรายได้ของครัวเรือนเขตชนบทในจังหวัดนครราชสีมา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2541.

อุกฤษ พัชราภา. “ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้และเจตคติเกี่ยวกับการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร :ศึกษาเฉพาะกรณีของเกษตรตำบลตาเถร อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2531.

อุ่นตา นพคุณ. “ การตัดสินใจและการแก้ปัญหากับการศึกษานอกระบบ.”หน่วยที่9-15 ประสบการณ์วิชาชีพการศึกษานอกระบบ. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,2534: 477-478.

เอื้องทิพย์ รัตนไพโรจน์. “ศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชที่มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อมของเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่แตงจังหวัดเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2542.

Diouf , Jacques. The state of Food and Agiriculture. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, Italy,2000.

Mourin ,Jennifer .“Bio-colonizing the South-The people Take Aution” Pesticide Monitor, Volume No 2, August-September ,2000.

Yamane,Taro. Statistic:an Introduction analysis. 3rd ed. Tokgo:Harper international Education,1968.

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาคผนวก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและตารางแสดงค่าสถิติในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์การวิจัย เรื่อง

ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพและพฤติกรรมการการแก้ปัญหาของชาวนา : ศึกษากรณี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

บ้านเลขที่... .....หมู่ที่.....ตำบล..... .....อำเภอบางเลน จังวัดนครปฐม

<u>ส่วนที่ 1</u> สถานภาพทั่วไป

1. สถานภาพในครอบครัวของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

☐ 1. หัวหน้าครอบครัว

☐ 2. ตัวแทนหัวหน้าครอบครัว

2. เพศ ☐ 1.ชาย

☐ 2.หญิง

3. อายุ ..... ปี

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

4. ระดับการศึกษาสูงสุด

☐ 1.ไม่ได้เรียนหนังสือ

☐ 2.เรียนจบชั้น .....

5. จำนวนสมาชิกทั้งหมดในครอบครัว ..... คน

จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่ช่วยท่านทำนา ..... คน

6. ท่านทำนามาเป็นเวลา ..... ปี

7. ท่านมีที่ดินทำนาทั้งหมด ..... ไร่

เป็นที่นาตนเอง.....ไร่

ท่านเช่าที่ดินผู้อื่นทำนา ..... ไร่

8. ท่านคิดว่าฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวท่านเป็นอย่างไร

☐ 1. มีเงินใช้จ่ายเพียงพอและมีเงินออมแต่มีหนี้สิน

☐ 2.มีเงินใช้จ่ายเพียงพอและมีเงินออม

☐ 3.มีเงินใช้จ่ายสบายแต่ไม่มีเงินออม

☐ 4.ต้องใช้จ่ายประหยัด ไม่มีเงินออม

☐ 5. มีเงินไม่พอใช้และมีหนี้สิน เป็นเงิน.....บาท

9. นอกจากอาชีพทำนาท่านได้ประกอบอาชีพอื่นอีกหรือไม่

☐ 1.ไม่ได้ประกอบอาชีพอื่น

☐ 2.ประกอบอาชีพ ……..คิดเป็นรายได้ ……. บาท/ปี

10. ผลผลิตข้าวที่ได้ในฤดูกาลเพาะปลูกที่ผ่านมา (รวมนาปี นาปรัง)…….……เกวียน/1,000 กก.

11. ราคาข้าวเปลือกที่ได้จากการขายในฤดูกาลเพาะปลูกที่ผ่านมาเกวียนละ ……. บาท และท่านคิดว่าราคาข้าวเปลือกที่ท่านขายอยู่ในระดับใด

☐ 1.ต่ำกว่าราคาข้าวเปลือกที่คนอื่นทั่วไปขาย

☐ 2.เท่ากับราคาข้าวเปลือกที่คนอื่นทั่วไปขาย

☐ 3.สูงกว่าราคาข้าวเปลือกที่คนอื่นทั่วไปขาย

12. ปกติท่านขายผลผลิตให้ใคร

☐ 1.จำนำข้าวกับ ธกส.

☐ 2.พ่อค้าข้าวในท้องถิ่น

☐ 3.พ่อค้าข้าวจากอำเภอ/จังหวัด อื่น

☐ 4.โรงสีข้าว

มหาวิทยาลัยทักษิณ สงวนลิขสิทธิ์

13. ท่านคิดว่าจะยึดอาชีพทำนาต่อไปหรือไม่

☐ 1.ยึด

☐ 2.ไม่ยึด

☐ 3.ไม่แน่ใจ

14. ความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสาร(ความรู้ทั่วไป)มากน้อยเพียงใด

<u>ชี้แจง</u> ขอให้ท่านแสดงความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารโดยใส่เครื่องหมาย ( ) ลงในช่อง☐

1 หมายถึง การรับข้อมูลข่าวสารระดับน้อย(ประมาณเดือนละ 2-3 ครั้ง)

2 หมายถึง การรับข้อมูลข่าวสารระดับปานกลาง(ประมาณอาทิตย์ละ 2-3 ครั้ง)

3 หมายถึง การรับข้อมูลข่าวสารระดับมาก (ทุกวันหรือเกือบทุกวัน)

ถ้าท่านไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารหรือได้รับนานครั้งให้ใส่เครื่องหมายลงในช่อง<u>ไม่ได้รับ</u>

แหล่งข้อมูลข่าวสาร	ไม่ได้รับ	1.น้อย	2.ปานกลาง	3.มาก
หนังสือพิมพ์รายวัน				
วิทยุ				
โทรทัศน์				
เอกสารสิ่งพิมพ์อื่นๆ เช่น วารสาร ใบปลิว				
ผู้นำชุมชนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ				
คนในครอบครัว,เพื่อนบ้านหรือพระสงฆ์				

15. เมื่อท่านมีปัญหา(ในทุกเรื่อง)ท่านได้ไปพบและปรึกษา บุคคลอื่นมากน้อยเพียงใด

ชี้แจง ขอให้ท่านแสดงความถี่ในการไปพบและปรึกษา โดยใส่เครื่องหมาย ( ) ลงในช่อง ☐

1 หมายถึง การไปพบและปรึกษาคนอื่นในระดับน้อยมาก

2 หมายถึง การไปพบและปรึกษา ปานกลาง(โดยจะปรึกษาปัญหาประมาณครึ่งหนึ่ง)

3 หมายถึง การไปพบและปรึกษา มาก เกือบทุกครั้งหรือทุกครั้งที่มีปัญหา

ถ้าไม่เคยไปปรึกษาผู้อื่นเลยให้ใส่เครื่องหมายลงในช่องไม่ได้รับ

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

ประเภทบุคคลที่ปรึกษา	ไม่ได้รับ	1.น้อย	2.ปานกลาง	3.มาก
ญาติพี่น้อง				
เพื่อนบ้าน				
กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน				
พระสงฆ์				
เจ้าหน้าที่รัฐระดับท้องถิ่น(ครู,เกษตรตำบล)				
บุคคลอื่นที่อยู่นอกท้องถิ่น(วิทยากร,คนขายยา)				

16. ท่านเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชนหรือโครงการมาน้อยเพียงใด

ชี้แจง ขอให้ท่านแสดงความถี่ในการไปมีส่วนร่วมกิจกรรม โดยใส่เครื่องหมาย ( ) ลงในช่อง ☐

1 หมายถึง การไปมีส่วนร่วมกิจกรรม น้อย(แทบไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมเลย)

2 หมายถึง การไปมีส่วนร่วมกิจกรรม ปานกลาง(เข้าร่วมกิจกรรมเป็นบางครั้ง)

3 หมายถึง การไปมีส่วนร่วมกิจกรรม มาก ทุกครั้งหรือเกือบทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรม

ถ้าท่านไม่เคยมีส่วนร่วมกิจกรรมให้ใส่เครื่องหมายลงในช่องไม่ได้ร่วม

ประเภทกิจกรรม	ไม่ได้ร่วม	1.น้อย	2.ปานกลาง	3.มาก
งานเพื่อนบ้าน เช่น งานแต่ง งานศพ				
งานประเพณี เช่น งานทอดผ้าป่า,กฐิน				
การเข้ากลุ่มต่างๆที่จัดตั้งในชุมชน เช่น กลุ่มลูกเสือ,กลุ่มสตรี,กลุ่มแม่บ้าน				
การเข้าอบรมความรู้ เช่นโครงการต่างๆ				

17. สมาชิกในครอบครัวของท่านมีใครเป็นโรคประจำตัวหรือไม่

☐ 1.ไม่มี

☐ 2.มี จำนวน …… คน

18. โดยรวมแล้วท่านคิดว่าสมาชิกในครอบครัวของท่านมีสุขภาพเป็นเช่นไร

☐ 1.สมบูรณ์ แข็งแรง ดีมาก

☐ 2.แข็งแรงดี

☐ 3.เจ็บป่วยบ้างบางครั้ง

☐ 4.เจ็บป่วยบ่อยมาก

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

19. เมื่อเกิดการเจ็บป่วยขึ้นในครอบครัวท่านท่านมีวิธีดูแลรักษาด้วยวิธีใด

(ระบุ 3 อันดับ แรกที่ปฏิบัติเสมอเมื่อเจ็บป่วย)

☐ 1.ซื้อยามากินเอง

☐ 2.ปรึกษาร้านขายยา

☐ 3.ไปหาหมอที่คลีนิค

☐ 4.ไปโรงพยาบาลของรัฐ

☐ 5.ไปโรงพยาบาลเอกชน

☐ 6.ไปสถานีอนามัย

☐ 7.รักษาหมอแผนโบราณ

☐ 8.รักษาด้วยวิธีทางไสยศาสตร์

20. ชนิดของสารเคมีทางการเกษตรที่ท่านใช้มากที่สุด (ระบุ 3 อันดับ แรกที่ท่านใช้มากที่สุด)

.....-.ยาฆ่าแมลง

.....-.ยาฆ่าหญ้า

.....-.ปุ๋ยเคมี

.....-.สารที่ใช้ปรับความเป็นกรดเป็นด่างของดิน

.....-.สารเร่งการเจริญเติบโตของพืช เช่น สารเร่งดอก เร่งใบ ฯ

21. ก่อนการใช้สารเคมีทางการเกษตรท่านมีการสวมอุปกรณ์ป้องกันหรือไม่

☐ 1.ไม่สวม

☐ 2.สวม

22. ในรอบปีที่ผ่านมาสมาชิกในครอบครัวของท่านได้เจ็บป่วยอันเกิดจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร จำนวน ..... คน เป็นจำนวน ..... ครั้ง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

แบบสัมภาษณ์การวิจัย เรื่อง

ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพและพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา : ศึกษากรณี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

บ้านเลขที่…….หมู่ที่…….ตำบล……..อำเภอบางเลน จังวัดนครปฐม

ส่วนที่2 ข้อมูลสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของชาวนา

ชี้แจง ขอให้ท่านคิดถึงความสำคัญและความเร่งด่วนของปัญหา ของตัวท่านเองที่เผชิญกับปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพโดยใช้เครื่องหมาย ( )ในช่องที่สอดคล้องกับความเป็นจริงของท่าน

1. หมายถึง ปัญหาด้านนั้นมีความสำคัญน้อย ไม่เร่งด่วนและไม่ต้องรีบแก้ไข
2. หมายถึง ปัญหาด้านนั้นมีความสำคัญปานกลาง รุนแรงแต่ไม่ต้องรีบแก้ไข
3. หมายถึง ปัญหาด้านนั้นมีความสำคัญมาก รุนแรง เร่งด่วนและต้องรีบแก้ไข

ถ้าท่านไม่มีปัญหาที่ต้องแก้ในด้านนั้นให้ใส่เครื่องหมายในช่อง ไม่มีปัญหา

ประเภทของปัญหา	ไม่มีปัญหา	1. น้อย	2.ปานกลาง	3. มาก
ก.ปัญหาด้านเศรษฐกิจ				
- ปัญหาด้านรายได้				
1.รายได้ไม่พอกับรายจ่าย				
2.ไม่มีอาชีพเสริม				
3.รายได้ไม่คงที่ ไม่แน่นอน				
4.รายได้จากการขายผลผลิตถูกโกง				
- ปัญหาด้านรายจ่าย				
5.ปัญหาค่าใช้จ่ายค่าปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ค่าน้ำมัน				
6. ปัญหาค่าใช้จ่ายเงินซื้อเครื่องมือการเกษตร				
7. ปัญหาค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหาร				
8. ปัญหาค่าใช้จ่ายจ่ายค่าเล่าเรียนบุตร ค่ารักษาพยาบาล				
9.มีรายจ่ายค่าเหล้า บุหรี่ และการพนัน หวยรัฐบาล หวยใต้ดิน				
10.ไม่มีการวางแผนการใช้เงินที่ดี				
11.ท่านซื้อของฟุ่มเฟือย เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆ				
-ปัญหาด้านหนี้สิน				
12.ท่านถูกนายทุนเอาเปรียบ				
13.ท่านกู้เงินที่เสียดอกเบี้ยสูง				
14. ต้องใช้ระบบเงินหมุน คือกู้เงินใหม่เพื่อมาใช้หนี้เก่า				
-ปัญหาด้านผลผลิตและราคาของผลผลิต				

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ประเภทของปัญหา	ไม่มีปัญหา	1. น้อย	2.ปานกลาง	3. มาก
15.ผลผลิตน้อย มีศัตรูพืชรบกวน				
16.ผลผลิตมีราคาต่ำ				
17.ผลผลิตคุณภาพต่ำ				
18.รัฐบาลไม่ช่วยเหลือในการประกันราคาข้าว				
ข.ปัญหาด้านสังคม *-ปัญหาการประกอบอาชีพ*				
19.แรงงานในครอบครัวไม่พอ				
20.ลูกหลานไม่ทำงาน				
21.ไม่ปรับปรุงวิธีการผลิตเพื่อให้ได้กำไรเพิ่ม				
22.เมื่อมีปัญหาแล้วขาดผู้รู้ให้คำแนะนำ				
-ปัญหาภายในครอบครัว				
23. การทะเลาะเบาะแวงกันบ่อยครั้งในครอบครัว				
24. สมาชิกในครอบครัวของท่านติดการพนัน				
25.สมาชิกในครอบครัวของท่านติดยาเสพติด				
-ปัญหาการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน				
26.ท่านไม่มีเวลาไปร่วมกิจกรรมของชุมชน				
27.ท่านขาดแคลนทุนทรัพย์ในการเข้าร่วมกิจกรรม				
-ปัญหาเกี่ยวข้องกับการศึกษาของบุคคลในครอบครัว				
28.ที่เรียนไกลบ้าน				
29.ค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียน				
30.ปัญหาของการจัดคุณภาพของการจัดการศึกษาในท้องถิ่น				
-ปัญหาการรับข้อมูลข่าวสาร				
31. ไม่ชอบอ่านหนังสือ				
32.ที่บ้านไม่มีวิทยุ และ โทรทัศน์				
33.ไม่มีเวลาฟังวิทยุ หรือ ดูโทรทัศน์				
34.ไม่มีหนังสือพิมพ์ให้อ่าน/ขาดแหล่งข้อมูลในชุมชน				
ค.ปัญหาด้านสุขภาพ *-ปัญหาเกี่ยวกับการเจ็บป่วยทั่วไป*				
35.ปัญหาการเจ็บป่วยของสมาชิกในครอบครัว				
36.อุบัติเหตุจากการประกอบอาชีพทำนา				
37.ท่านไม่มีความรู้ในการป้องกันและรักษาโรค				
-ปัญหาเกี่ยวกับการเจ็บป่วยจากสารเคมี				
38.การขาดความรู้ในการใช้สารเคมี				

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สกลนคร

ประเภทของปัญหา	ไม่มีปัญหา	1. น้อย	2.ปานกลาง	3. มาก
39.ท่านไม่มีความรู้ในการปฐมพยาบาลเมื่อได้รับสารเคมี				
40.มีสมาชิกในครอบครัวของท่านเจ็บป่วยเนื่องจากสารเคมี				
-ปัญหาการบริการด้านสาธารณสุข				
41.สถานพยาบาลอยู่ไกลบ้าน				
42.การให้บริการล่าช้า				
43.สถานพยาบาลในชุมชนขาดแคลนยาและอุปกรณ์ที่ทันสมัย				
44.ค่ารักษา ค่ายาแพง				

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

แบบสัมภาษณ์การวิจัย เรื่อง

ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพและพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา : ศึกษากรณี

อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

บ้านเลขที่……หมู่ที่…….ตำบล……..อำเภอบางเลน จังวัดนครปฐม

<u>ส่วนที่3</u> พฤติกรรมที่แสดงถึงวิธีการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ

<u>ชี้แจง</u> ขอให้ท่านแสดงระดับหรือความถี่ในการปฏิบัติหรือพฤตกรรมการแก้ปัญหา ของตัวท่านเอง เมื่อเผชิญปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ โดยใช้เครื่องหมาย( )ในช่องที่สอดคล้องกับความเป็นจริงของท่าน

1 หมายถึง ปฏิบัติหรือพฤตกรรมการแก้ปัญหา <u>น้อยครั้ง</u>เมื่อเจอปัญหา

2 หมายถึง ปฏิบัติหรือพฤตกรรมการแก้ปัญหา <u>ปานกลาง</u>เมื่อเจอปัญหา

3 หมายถึง ปฏิบัติหรือพฤตกรรมการแก้ปัญหา<u>มากหรือเกือบทุกครั้ง</u>เมื่อเจอปัญหา

ถ้าท่านไม่เคยใช้หรือแสดงพฤติกรรมวิธีการแก้ปัญหาปัญหาในแบบนั้นให้ใส่เครื่องหมายในช่อง <u>ไม่เคย</u>

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

พฤติกรรมที่แสดงถึง วิธีการแก้ปัญหา	ไม่เคย	1.น้อย	2.ปานกลาง	3.มาก
-แบบมุ่งแก้ไขปัญหา				
1.การยอมรับปัญหา				
2.การค้นหาสาเหตุของ ปัญหา				
3.การแยกแยะปัญหาออก เป็นส่วนย่อย				
4.การตั้งเป้าหมายในการ แก้ปัญหา				
5.การอภิปรายปัญหากับผู้ อื่น				
6.การพยายามแก้ไขสถาน การณ์อย่าง รีบด่วน				
7.การควบคุมสถานการณ์ บางส่วนที่สามารถทำได้				
8.การค้นหาข้อมูลที่เกี่ยว ข้องกับปัญหา				
9.การพิจารณาปัญหา อย่างใจเป็นกลาง				
10.การนำประสบการณ์ ในอดีตมาช่วยแก้ปัญหา				
11.การคิดวิธีแก้ปัญหาไว้ หลายๆวิธี				
12.การทำทุกสิ่งทุกอย่าง ที่พอจะแก้ปัญหาได้				
13.การใช้วิธีแก้ปัญหา หลายๆทาง				
14.การให้คนอื่นช่วย เหลือในการแก้ปัญหา				
15.การทำสิ่งอื่นที่ดีกว่า แทน				
-แบบมุ่งแก้ไขอารมณ์				
16.การมองโลกในแง่ดี				

พฤติกรรมที่แสดงถึง วิธีการแก้ปัญหา	ไม่เคย	1.น้อย	2. ปานกลาง	3.มาก
17.การมองโลกในแง่ร้าย				
18.การคิดถึงสิ่งที่ตลก ขบขัน				
19.การฝันกลางวัน (คิด) ว่าปัญหาไม่ได้เกิดขึ้น หรือปัญหาได้รับการแก้ไขไปแล้ว				
20.ใช้วิธีแช่งด่า				
21.เกิดอาการหงุดหงิด เมื่อเกิดปัญหา				
22.เกิดความวิตกกังวล เมื่อเกิดปัญหา				
23.ใช้วิธีร้องไห้ หรือเศร้าใจ				
24.นอนหลับพักผ่อน ก่อน แล้วค่อยว่ากันใหม่				
25.ใช้วิธีสวดมนต์ไหว้ พระ ขอพรจากพระให้ ช่วย แก้ปัญหา หรือชี้ ทางออกแห่งปัญหาให้				
26.ใช้วิธีทำสมาธิ เล่น โยคะ				
27.ใชวิธีออกกำลังกาย				
28.ใช้วิธีระบายความเครียด กับคนอื่น หรือสิ่งของ				
29.ใช้วิธีหาความสบายใจ จากคนใกล้ชิด				
30.ยอมแพ้ต่อสถานการณ์ เพราะคิดว่าหมดหวัง				
31.ยอมแพ้ต่อสถานการณ์ คิดว่าเป็นชะตากรรม ,กรรมเก่า				
32.ปล่อยให้สถานการณ์คลี่ คลายไปเอง				
33.ใช้วิธีปัดปัญหาออกไปจากความคิด				
34.ใช้วิธีปลอบใจตนเองให้ เลิกวิตกกังวล				
35.ใช้วิธีแยกตัวเองออกจาก สังคม				
36.ใช้วิธีหนีไปให้พ้นจาก ปัญหา				
37.ใช้วิธีตำหนิผู้อื่นว่าเป็นผู้ ทำให้เกิดปัญหาขึ้น				
38.สูบบุหรี่มากขึ้น หรือกิน มากขึ้น				
39.ใช้ยานอนหลับ หรือยาที่ ทำให้จิตใจสงบ				
40.ใช้วิธีดื่มเหล้า หรือ เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์				

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ลิขสิทธิ์

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นายยุติธรรม ศิริภัทร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2530	ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต (สาขาวิศวกรรมเครื่องกล)
	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
พ.ศ.2540	ศึกษาต่อปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษา
	ต่อเนื่อง ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน
	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ.2531	ตำแหน่งพนักงานขายอุปกรณ์ เครื่องจักรกล
	สถานที่ทำงาน บ.อัลฟ่าคอลโทล เมตริก จำกัด กรุงเทพฯ
ปัจจุบัน	ผู้จัดการโรงสีศิริภัทรวัฒนา ตำบลบางหลวง อำเภอบางเลน
	จังหวัดนครปฐม

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์